

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZE YÖNETİMİ BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KURMACA ESERLERDEN OLUŞTURULAN
MÜZELER

NECLA BETÜL ÖZDEN

2501150507

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. FETHİYE ERBAY

İstanbul - 2019

TEZ ONAY SAYFASI

	T.C. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	
YÜKSEK LİSANS TEZ ONAYI		

ÖĞRENCİNİN;

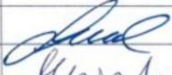
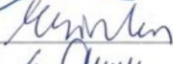
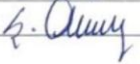
Adı ve Soyadı : NECLA BETÜL ÖZDEN Numarası : 2501150507

Anabilim Dalı /
Anasanaat Dalı / Programı : MÜZE YÖNETİMİ Danışmanı : PROF.DR.FETHİYE ERBAY

Tez Savunma Tarihi : 27.05.2019 Saati : 12:00

Tez Başlığı : KURMACA ESERLERDEN OLUŞTURULAN MÜZELER

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÖ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİYLE KARAR VERİLMİŞTİR.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF.DR. FETHİYE ERBAY		KABUL
2- PROF.DR. ESİN CAN		KABUL
3- PROF.DR. ŞEBNEM ARIKNOĞA		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF.DR. SEHBAN KARTAL		
2- - DOÇ.DR. SEVTAP DEMİRCİ		

ÖZ

KURMACA ESERLERDEN OLUŞTURULAN MÜZELER

NECLA BETÜL ÖZDEN

“Kurmaca Eserlerden Oluşturulan Müzeler” başlıklı tez çalışması Türkiye’deki ve yurt dışındaki kurmaca bir eserden ilhamla açılan müzeleri kuruluş, yönetim, organizasyon, koleksiyonlar, sergileme ve sunum yöntemleri ile güncel durumları açılarından ele almakta ve karşılaştırmalı olarak değerlendirmektedir.

Tez kapsamında öncelikle kurmaca, gerçeklik ve kurmaca eser kavramları açıklanmıştır. Tez boyunca oldukça önemli olan bu kavramlar incelenecek müzelerin daha iyi anlaşılabilmesi adına aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Tezin ilk iki bölümü kurmaca eserlerden oluşturulan müzelerin ülkemizdeki tek örneği olan yazar Orhan Pamuk tarafından kurulan Masumiyet Müzesi’ne odaklanarak müzenin kuruluş, gelişim ve sergileme süreçlerine ışık tutmaktadır.

Tezin son bölümü ise, dünyadaki benzer diğer kurmaca eserlerden oluşturulan örneklerle ayrılmıştır. Bu kısımda müzelerle ilgili detaylı bilgiler verildikten sonra, tezin ana konusu olan Masumiyet Müzesi ile karşılaştırmalı değerlendirmelerde bulunmaktadır.

Bu çalışma henüz yedi yıllık genç bir müze olan Masumiyet Müzesi’ni müzecilik açısından değerlendiren bu alanda yapılan en kapsamlı çalışmalardan biridir. Çalışma süresince gerek yerinde yapılan incelemeler gerek alan araştırması sırasında elde edilen bulgular, Masumiyet Müzesi’nin kurmaca eserlerden ilhamla oluşturulan müzeler içerisindeki özgünlüğünü ve orijinalliğini ortaya koymaktadır.

Tez kapsamında Masumiyet Müzesi dışında 11 adet kurmaca eserlerden oluşturulan müze incelenmektedir. Bunlar sırasıyla Sherlock Holmes Müzesi, Yeşilin Kızı Anne Müzesi, Don Kişot Müzesi, Küçük Prens Müzesi, James Bond Müzesi, Hans Christian Andersen Masal Evi, Heidi Evi, Kral Arthur Salonu, Pinokyo Müzesi, Robin Hood Efsanesi Cazibe Merkezi ve Warner Bros Stüdyo Turu-Harry Potter’ın Yapımı’dır. Örnekler incelenirken bu müzelerin müzecilikte nerede durduğuna ve kendi

alanındaki müzelerle benzer ve farklı yönlerine dair bir veri tabanı oluşturulmaya çalışılmıştır.

Hem edebiyatseverler hem de müze severler için cazip olan kurmaca eserlerden oluşturulan müzeler, her yaştan ziyaretçiyi bir araya getirebilen ve aynı zamanda sosyal bir eğitim alanı da sağlayabilen mekânlardır. Çok yönlü işlevleri ve kültürel arka planlarıyla bu alandaki müzelerin sayılarının artması ve bu alana dair daha fazla akademik çalışma yapılması gerekli bir önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Müze, Kurmaca, Müzecilik, Kurmaca Eser, Masumiyet Müzesi.

ABSTRACT

FICTIONAL MUSEUMS

NECLA BETUL OZDEN

This thesis headed “Fictional Museums” analyses these museums in Turkey and the world in terms of foundation, organization, administration, collections, exhibition and presentation methods, and current conditions.

First of all the concepts of fiction, reality and fictional works are explained in the thesis. These concepts, which are very important throughout the thesis, have been tried to be clarified in order to understand the museums that are examined in the thesis.

First two parts of the thesis focus on The Museum of Innocence which is an only example of fictional museums in our country founded by writer Orhan Pamuk, and enlighten its processes of foundation, development and exhibition.

The last part of the thesis concentrates on the examples of other similar fictional museums in the world. After giving detailed information about the museums, comparative evaluations are made with The Museum of Innocence that is the main topic of the thesis .

This study is one of the most comprehensive studies in this area which evaluates The Museum of Innocence, a young museum, which is only seven years old. Through this study process, both examinings on site and the findings obtained during the field research reveal the uniqueness and originality of The Museum of Innocence within the museums created by inspiration from fiction.

In the scope of the thesis, 11 fictional museums except from The Museum of Innocence is examined. These are respectively; Sherlock Holmes Museum, Anne of Green Gables Museum, Don Quixote Museum, The Little Prince Museum, James Bond Museum, Hans Christian Andersen Fairytale House, Heidi’s House, King Arthur’s Hall, Pinocchio Museum, Robin Hood Legacy Visitor Attraction, and Warner Bros Studio Tour-The Making of Harry Potter. While examining them, it is also aimed to show the

place of these museums in museology and to compose a database of the aspects of similar and different parts of them.

Fictional museums that are attractive for both literature and museum enthusiasts, are places where can be brought together people of all ages and also provided a social education area. In conclusion, due to the multifaceted functions and cultural backgrounds of fictional museums, it is necessary to increase the number of museums in this area and to make more academic studies on this field.

Keywords: Museum, Fiction, Museology, Museum Of Innocence, Fictional Works.

ÖNSÖZ

“Kurmaca Eserlerden Oluşturulan Müzeler” isimli tez çalışmamda öncelikle, konu başlığı seçimi dâhil bana her türlü desteği veren tez danışmanım İstanbul Üniversitesi, Müze Yönetimi Bilim Dalı başkanı Prof. Dr. Fethiye Erbay’a eleştirileri, katkıları ve akademik yol göstericiliği ve gösterdiği anlayış için saygılarımı ve şükranlarımı sunduğumu belirtmek isterim.

Çalışmamın büyük bir bölümünü kaplayan Masumiyet Müzesi’ni hayata geçiren yazar ve müzenin kurucusu Orhan Pamuk’u bu özverili çalışması ve ülkemiz müzeciliğine yaptığı katkı için saygıyla anmak isterim.

Ayrıca Masumiyet Müzesi’nin müze direktörü İdil Deniz Hanım’a yardımları ve müze arşivini benimle paylaştığı için çok teşekkür ederim.

Son olarak benden maddi, manevi desteklerini esirgemeyen bölüm hocalarıma, aileme ve arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Yüksek lisans tezimin müzeciliğin ve müze eğitiminin gelişime katkıda bulunmasını ve bu araştırmanın diğer araştırmacılara faydalı olmasını temenni ederim.

İSTANBUL, 2019
Necla Betül ÖZDEN

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ORHAN PAMUK VE KURMACA DÜNYASI

1.1.Kurmaca, Gerçeklik Ve Kurmaca Eser Kavramları	3
1.2. Orhan Pamuk Ve Kurmaca Dünyası	5
1.3. Masumiyet Müzesi Romanı	11
1.3.1 Romanın Konusu	11
1.3.2. Romanın Yazılış Süreci	16
1.4. Müze Fikrinin Gelişim Süreci	22
1.5. Masumiyet Müzesi'nin Projelendirilmesi	27

İKİNCİ BÖLÜM

MASUMİYET MÜZESİ'NİN KURULUŞ, GELİŞİM VE SERGİLEME SÜREÇLERİ

2.1. Müzenin Kuruluşu	32
2.2. Müzenin Gelişim Ve Sergileme Süreçleri	33
2.3. Müzenin Güncel Durumu	65

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YURT DIŞINDA KURMACA ESERLERDEN OLUŞTURULAN MÜZE ÖRNEKLERİNİN İNCELENMESİ

3.1. Yurt Dışından Benzer Örnekler	69
3.1.1. Sherlock Holmes Müzesi (The Sherlock Holmes Museum)	69
3.1.2. Yeşilin Kızı Anne Müzesi (Anne of Green Gables Museum)	75
3.1.3. Don Kişot Müzesi (Museo del Quijote)	78
3.1.4. Küçük Prens Müzesi (The Little Prince Museum)	81
3.1.5. James Bond Müzesi (James Bond Museum)	84
3.1.6. Hans Christian Andersen Masal Evi (Hans Christian Andersen Fairytale House)	85
3.1.7. Heidi Evi (Heidi's House)	87
3.1.8. Kral Arthur Salonu (King Arthur's Hall)	90
3.1.9. Pinokyo Müzesi (Museo di Pinocchio)	92
3.1.10. Robin Hood Efsanesi Cazibe Merkezi (Robin Hood Legacy Visitor Attraction)	93
3.1.11. Warner Bros Stüdyo Turu-Harry Potter'ın Yapımı (Warner Bros Studio Tour-The Making of Harry Potter)	95
3.2.Yurt Dışından Örnekler İle Masumiyet Müzesi'nin Karşılaştırmalı Değerlendirmesi	97
SONUÇ	102
KAYNAKÇA	104

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1: Orhan Pamuk’un Çalışma Masasından Bir Görünüm.....	20
Şekil 1.2: Orhan Pamuk Romanı Düzenlerken Masasından Bir Görünüm	21
Şekil 1.3: Orhan Pamuk Müze Kurulmadan Önce Topladığı Objelerle	26
Şekil 1.4: Binanın Müzeye Dönüştürülmeden Önceki Hâli	29
Şekil 1.5: Binanın İç Mekânının Müzeye Dönüştürülmeden Önceki Hâli	29
Şekil 2.1: Masumiyet Müzesi’nin Uygulama Sürecinde Orhan Pamuk ve Ekibi.....	36
Şekil 2.2: 2 numaralı “Şanzelize Butik” İsimli Kutunun Orhan Pamuk Tarafından Çizilen Eskizi	39
Şekil 2.3: Masumiyet Müzesi’nin Uygulama Sürecinde Orhan Pamuk’un Müzedeki Çalışma Masası	41
Şekil 2.4: Orhan Pamuk Müzedeki Kutuları Çizdiği Eskizlere Göre Yerleştirirken.	42
Şekil 2.5: 14 Numaralı “İstanbul’un Sokakları, Köprüleri, Yokuşları, Meydanları” İsimli Kutunun Sergileme Aşamaları.....	44
Şekil 2.6: 25 numaralı “Bekleme Acısı” İsimli Kutu	47
Şekil 2.7: Müzedeki Duvara Yansıtılan Video Filmlerden Bir Örnek	49
Şekil 2.8: 40 Numaralı “Yalı Hayatının Tesellileri” İsimli Kutu	52
Şekil 2.9: 14 numaralı “İstanbul’un Sokakları, Köprüleri, Yokuşları, Maydanları” İsimli Kutu	53
Şekil 2.10: Müze Kat Planı	55
Şekil 2.11: 68 Numaralı “4213 İzmarit” İsimli Sergileme Alanı.....	56
Şekil 2.12: Masumiyet Müzesi Birinci Kat Genel Görünüm	57
Şekil 2.13: 7 numaralı “Merhamet Apartmanı” İsimli Kutu	58
Şekil 2.14: 26 Numaralı “Aşk Acısının Anatomik Yerleşimi” İsimli Kutu	60
Şekil 2.15: 27 Numaralı “Sarkma Düşersin” İsimli Kutu.....	61
Şekil 2.16: Masumiyet Müzesi İkinci Kat Genel Görünüm	62
Şekil 2.17: 65 Numaralı “Tombala” İsimli Kutu.....	63
Şekil 2.18: 73 Numaralı “Fusun’un Ehliyeti” İsimli Kutu	64
Şekil 2.19: Masumiyet Müzesi Çatı Katı Sergilemesinden Bir Görünüm	65

Şekil 3.1: Sherlock Holmes Müzesi Dış Mekân Görünümü.....	71
Şekil 3.2: Sherlock Holmes'un Çalışma Odası Sergilemesi.....	71
Şekil 3.3: Sherlock Holmes Müzesi'nde Sergilenen Eşyalardan Bazıları	72
Şekil 3.4: Yeşilin Kızı Anne Müzesi Dış Mekân Görünümü	75
Şekil 3.5: Yeşilin Kızı Anne Müzesi Sergileme Alanlarından Bir Görünüm.....	77
Şekil 3.6: Don Kişot Müzesi Dış Mekân Görünümü.....	79
Şekil 3.7: Don Kişot Müzesi İç Mekân Görünümü	80
Şekil 3.8: Küçük Prens Müzesi Dış Mekân Görünümü.....	82
Şekil 3.9: Küçük Prens Müzesi Sergileme Alanlarından Bir Görünüm	83
Şekil 3.10: James Bond Müzesi Sergileme Alanlarından Bir Görünüm	85
Şekil 3.11: H. C. Andersen Masal Evi Sergileme Alanlarından Bir Görünüm	87
Şekil 3.12: Heidi Evi Dış Mekân Görünümü	89
Şekil 3.13: Heidi Evi Sergileme Alanlarından Bir Görünüm	90
Şekil 3.14: Kral Arthur Salonu Sergileme Alanlarından Bir Görünüm.....	91
Şekil 3.15: Geppetto'nun Atölyesinden Bir Görünüm	93
Şekil 3.16: Robin Hood Efsanesi Cazibe Merkezi Dış Mekân Görünümü	95
Şekil 3.17: Warner Bros. Stüdyo Turu-Harry Potter Yapımı Sergileme Alanlarından Bir Görünüm	97

KISALTMALAR LİSTESİ

A.e.	: Aynı Eser
BBC	: British Broadcasting Corporation
Der.	: Derleyen
EMF	: European Museum Forum
Haz.	: Hazırlayan
ICOM	: International Council of Museums
s.	: Sayfa

GİRİŞ

Çağımızda dünyanın pek çok yerinde değişen dünya görüşleri ve gelişen teknolojilerin etkisiyle arkeoloji, etnografya gibi geleneksel müze türlerinin yanında çok farklı konu ve tarzda yeni müzeler, çağdaş müzecilik anlayışlarına uygun olarak faaliyete geçirilmektedirler. Mekânları, koleksiyonları ve sergileme biçimleri açılarından klasik müzelerden oldukça farklı olan bu müzeler farklı ziyaretçi kitlelerine hitap ederken müzecilik alanında da yeni çalışmalara olanak sağlamaktadır.

Günümüzde resim, müzik, sinema gibi sanat dalları ile ilişkili olan müzeler klasik müzelere alternatif olan ve her yaştan ziyaretçiyi bünyesine çekebilen oluşumlardır. Sanatın en eski türlerinden biri olan edebiyat alanında da dünya çapında pek çok müze bulunmaktadır. Bu alandaki müzeler, daha çok ünlü yazarlarla ilişkili edebiyat ve yazar müzeleri olarak kurulmuştur.

Edebiyat ve yazar müzelerinin yanı sıra edebiyat alanının ürünleri olan destan, masal, roman, öykü gibi kurmaca eserlerden hareketle ve ilhamla oluşturulan müzeler de bulunmaktadır. Bir kişi ya da topluluğun hayal gücüyle üretilmiş olan bu anlatılar okuyucusuna estetik zevk verme amacı güdülerek kurgulanmıştır. Aynı şekilde bu eserlerden oluşturulan müzeler de hem müze severlere hem de edebiyat severlere estetik bir zevk ve kurmaca bir dünya sunan oldukça ilgi çekici mekânlardır.

“Kurmaca Eserlerden Oluşturulan Müzeler” başlıklı bu tez çalışmasında temel olarak bu müzelerin ülkemizdeki tek örneği, 2012 yılında Orhan Pamuk tarafından kurulmuş olan Masumiyet Müzesi ve yurt dışında bulunan benzer müze örneklerinin incelenerek karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle Masumiyet Müzesi, kuruluş, gelişim, sergileme süreçleri ve güncel durumu çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme çalışması kapsamında 2019 yılı Mart ayında Masumiyet Müzesi ziyaret edilmiş ve müze direktörü ile sözlü bir görüşme gerçekleştirilmiştir.

Üç ana bölümden oluşan tezde “Orhan Pamuk ve Kurmaca Dünyası” başlıklı birinci bölüm, beş alt başlık altında incelenmiştir. Birinci alt başlıkta, kurmaca, gerçeklik ve kurmaca eser kavramlarının tanımları yapılmış ve kavramsal çerçeve sunulmuştur. İkinci alt başlıkta, tezin ana konusu olan Masumiyet Müzesi’nin kurucusu Orhan Pamuk ve kurmaca dünyasına dair bilgiler verilmiştir. Üçüncü alt başlıkta, müzeye ilham veren Masumiyet Müzesi romanının konusu ve romanın yazılış süreçleri aktarılmıştır. Dördüncü alt başlıkta, müze fikrinin gelişim süreçleri incelenmiş ve beşinci alt başlıkta Masumiyet Müzesi’nin projelendirilmesi anlatılmıştır. Bu incelemeler Orhan Pamuk’un otobiyografik özellikli kitapları ve basında çıkan röportajlarından yararlanılarak yapılmıştır.

“Masumiyet Müzesi’nin Kuruluş, Gelişim ve Sergileme Süreçleri” başlıklı ikinci bölüm, üç alt başlıkta incelenmiştir. İlk alt başlıkta müzenin kuruluşu anlatılmış, ikinci alt başlıkta müzenin gelişim ve sergileme süreçleri detaylı olarak incelenmiştir. Bu incelemeler özellikle Orhan Pamuk’un müzenin kuruluş ve sergileme süreçlerini anlattığı müze kataloğu *Şeylerin Masumiyeti* isimli kitaptan ve Pamuk’un müze açıldıktan sonra verdiği röportajlardan yararlanılarak yapılmıştır. Üçüncü alt başlıkta, müzenin güncel durumu yerinde yapılan gözlemler ve müze direktöründen alınan bilgiler ışığında değerlendirilmiştir.

“Yurt Dışından Benzer Örneklerin İncelenmesi” başlıklı üçüncü bölüm, iki alt başlıkta incelenmiştir. Birinci alt başlıkta, yurt dışından 11 adet müze örneği tek tek detaylı olarak ele alınmıştır. Bu incelemeler müzelerin resmi İnternet sayfaları, broşürleri, basında çıkan değerlendirme yazıları ve haberlerinden yararlanılarak ve mail yoluyla müzelerle iletişim kurularak yapılmıştır. İkinci alt başlıkta ise bu müzelerin genel değerlendirmesi yapılmış ve Masumiyet Müzesi ile karşılaştırmalı olarak benzer ve farklı yönleri ortaya konulmuştur.

Sonuç bölümünde ise, tez kapsamında yapılan çalışmalar kendi içerisinde değerlendirilmiş ve bu çalışma ile elde edilen bulgular ortaya konulmuştur. Kaynakçada, tez boyunca kullanılan tüm basılı kaynaklar ve İnternet kaynakları sıralı olarak verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ORHAN PAMUK VE KURMACA DÜNYASI

Tezin bu ilk bölümünde, araştırmanın önemli kavramlarından olan kurmaca, gerçeklik ve kurmaca eser kavramları tanımlanacak ve aralarındaki ilişki örneklerle anlatılmaya çalışılacaktır. Bu bölümde kavramsal düzlem açık bir şekilde tanımlandıktan sonra Orhan Pamuk ve kurmaca dünyası irdelenecektir.

1.1. Kurmaca, Gerçeklik Ve Kurmaca Eser Kavramları

Büyük Türkçe Sözlük'te gerçekliğin tanımı “gerçek olan, varolan şeylerin tümü.”olarak verilmiştir. Sözlükte gerçeklik kavramı şu şekilde açıklanmaya devam etmiştir; “Bu anlamda gerçekliğin şu türleri vardır: a. Bilinçten, tasarımlardan bağımsız olan varlık. (Düşünölmüş, düşünölmüş şeylerin karşıtı.) b. Belli bir zaman bağlantısı içinde yaşanmış olan, yaşantı ve deneylerde somut olarak karşılaşılan şeyler.”¹ İçinde yaşadığımız beş duyu organımızla algıladığımız somut ve nesnel her şey gerçeklik olarak nitelenmektedir. Gerçeklik kavramının zıttı ise kurmaca olarak ifade edilmektedir. Kurmaca kelimesinin sözlük anlamı “olmadığı hâlde varmış gibi tasarlanmış, kurgulanmış”² olarak verilmektedir. Bir başka deyişle kurmaca, düşünölmek ya da düşünölmek tasarlanıp kurgulanan şeyleri tanımlamaktadır.

Özellikle felsefe, sanat ve edebiyat alanlarında bu iki kavram oldukça sık bir şekilde kullanılmaktadır. Resim, fotoğraf, sinema, heykel gibi sanatsal alanın ürünleri “kurmaca” olarak nitelendirilebilirken, genel olarak kurmaca dendiğinde akla ilk olarak edebiyat ve özelde edebi metinler gelmektedir.³

Edebiyat alanının sanatsal ürünleri olan destan, masal, halk hikâyesi, roman, öykü, fabl, tiyatro gibi yazın türleri kurmaca metinler olarak nitelendirilmektedir. Bu anlatılar bir kişi veya topluluğun hayal gücüyle üretilmiş, gerçekliğin yeniden

¹ Çevrimiçi: <http://www.tdk.gov.tr/>, 14.04.2019.

² Çevrimiçi: <http://www.tdk.gov.tr/>, 14.04.2019.

³ Selçuk Çıkla, “Romanda Kurmaca ve Gerçeklik”, **Hece Dergisi**, Mayıs-Temmuz, 2002, (Çevrimiçi) <http://turkoloji.cu.edu.tr/>, 14 Nisan 2019.

yorumlandığı ya da tümüyle yeni bir tasarım yapılarak kurgulandığı edebi metinlerdir. Temelde okuyucuya estetik bir zevk verme amacıyla yazılan bu metinler okuyucuyu kendi gerçekliğinden uzaklaştırarak, yazarın kurduğu yeni dünyaya çekmektedir. Kurmaca metinler, gerçeklikten izler taşısa da kendine ait zaman, mekân ve kişilerle okura yeni bir dünyanın kapılarını aralar.

“Gerçek dediğimiz şey, değişikliğe uğrayarak edebi eserin içine girer. Bunun için de hayatın gerçeği ile sanatın gerçeği birbirinden farklıdır. En gerçekçi olduğu iddia edilen edebi eserler dahi yaşanmış olanı değil, gerçeğe uygun olanı dikkate sunar.”⁴

Kurmaca yapıtlarda yazar, gerçekliği hayalgücü, sanat zevki, üslubu ve hayata bakış açısıyla yeniden yorumlar ve onu istediği biçime sokar. Yazar bunu herhangi bir eğitme, öğretme ya da dikte etme kaygısı gütmekten yapar. Amacı okuru kendi gerçekliğinden uzaklaştırarak, kendi dünyasına dahil etmek ve yaşantısını renklendirmektir. Bütün bunların sonucunda ise ortaya evrensel, güncelliğini her daim koruyan, biricik ve özgün eserler çıkar. Bütün kurmaca eserler temelde bir öykü ve öyküleme üzerine kurulurlar.

Kurmaca anlatılar içinde özel bir yere sahip olan tür ise romandır. Roman sahip olduğu özelliklerle, kurgusal gerçekliği, insanı ve yaşamı en iyi ve en evrensel biçimde anlatan edebi türdür. Cervantes’in ünlü romanı Don Kişot’la başlayan modern roman, zaman içerisinde değişim ve dönüşümler geçirerek gelişmiştir. Romanlar genellikle "olmuş veya olması mümkün olayları anlatma" prensibi üzerine kuruludurlar. Fakat hiçbir romanın gerçek yaşanmış ya da tarihî bir olayı aynı şekilde anlattığı söylenemez. Roman yazarı dış gerçeklikten beslense de bu gerçeklik, romanın kurmaca dünyasına değişime uğrayarak girer. Bu sebepten her zaman, romanın gerçekliği ile gündelik hayatın gerçekliği birbirinden farklıdır. Fakat bazı romancılar gerçekliği kurmacanın içerisinde öyle başarılı bir şekilde yorumlarlar ki, okuyucular bu kurmaca dünyayı beş duyuyla algılanan gerçeklikten ayırt etmede güçlük yaşar ve kurmaca karakterler ile

⁴ Şerif Aktaş, **Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş**, Ankara, Birlik Yayınları, 1984, s. 14.

olayların gerçekten var olduğuna inanırlar. Bu durumun en büyük örneği Arthur Conan Doyle tarafından yaratılan dedektif Scherlock Holmes karakterinin gerçekten yaşamış olduğuna inananların hala hatırı sayılır derece fazla olmasıdır.

Bu tez çerçevesinde incelenecek olan kurmaca bir eserden ilham ile oluşturulan Masumiyet Müzesi ve yurt dışından müze örnekleri de, gerçeklik ve kurmaca dünyanın iç içe geçtiği, ziyaretçilerin tıpkı okurlar gibi gerçeklik ve kurmacayı birbirinden ayırt etmekte zorlandığı mekânlardır. Taşıdığı özellikler bakımından bu müzeleri de birer kurmaca eser olarak niteleyebilmek mümkündür.

1.2. Orhan Pamuk Ve Kurmaca Dünyası

Orhan Pamuk, 1980 sonrası ürettiği nitelikli romanlarla edebiyat dünyasına hatırı sayılır bir katkıda bulunan önemli yazarlarımızdandır. Yazar kurmaca eserlerini modern ve postmodern edebiyat anlayışlarının etkisinde kurgulamıştır. 2006 yılında kazandığı edebiyat dünyasının en prestijli ödülü olan Nobel Edebiyat Ödülü’nden sonra ise dünya çapında tanınan saygın edebiyatçılar arasına girmiştir.

Bu bölümde Orhan Pamuk’un yarattığı kurmaca dünyasını ve tezin asıl konusu olan “*Masumiyet Müzesi*” romanı ve bu roman paralelinde gelişen müze fikrini daha iyi anlayabilmek adına yazarın hayatına ve eserlerine kısa bir bakışta bulunulacaktır. Orhan Pamuk kendi yaşam öyküsü ve ailesi ile ilgili anekdotları kendisiyle yapılan birçok röportajında paylaşmış ve ayrıca “*İstanbul: Hatıralar ve Şehir*” adlı otobiyografik öğeler içeren eserinde, yazarlığa başlamadan önceki 22 yaşına kadar olan yaşamını samimi bir dille okurlarına sunmuştur. Özellikle yazarın kendi ağzından verdiği bu bilgiler ışığında, hayatının dönüm noktaları ve yıllar içinde ürettiği kurmaca eserler kronolojik bir bütünlük içinde aktarılacaktır.

Orhan Pamuk, 7 Haziran 1952 tarihinde Şeküre ve Gündüz Pamuk çiftinin iki oğlundan küçüğü olarak, İstanbul’un Nişantaşı semtinde dünyaya gelmiştir. Pamuk varlıklı ve kalabalık bir aileye mensuptur. Büyüdüğü ve romanlarında da sıklıkla bahsettiği aile ortamını şu sözlerle tasvir etmektedir:

“Annem, babam, ağabeyim, babaannem, amcalar, halalarım, yengeler, beş katlı bir apartmanın çeşitli katlarında yaşıyorduk. Ben doğmadan bir yıl önceye kadar bir büyük Osmanlı ailesi gibi hep birlikte ayrı oda ve kısımlarda yaşadıkları yandaki büyük taş konak terk edilip özel bir ilkokula kiraya verilmişti. 1951’de bitişikteki arsaya şimdi bizim dördüncü katında oturduğumuz “modern” apartman yapılmış, sokak kapısının üzerine de, o zamanki modaya uygun olarak gururla Pamuk Apt. diye yazılmıştı.”⁵

Bu kalabalık aile ortamındaki yaşam, Pamuk’un kişiliğinin ve eserlerinin şekillenmesinde büyük rol oynamıştır. Yazar, büyüdüğü bu aile ortamını romanlarında sıkça yansıtmıştır. Özellikle “*Masumiyet Müzesi*” romanında, yazarın yetiştiği bu çevre ve aile ortamından büyük izler görülmektedir.

Şişli Terakki Lisesi’nde başladığı lise öğrenimini Amerikan Robert Koleji’nde tamamlayan yazar, çocukluk ve ilk gençliği boyunca ressam olma idealiyle yaşamıştır. O günleri ve sonrasında ressam olmaktan vazgeçip yazar olmaya karar vermesini şu sözlerle özetlemiştir:

“Yedi ile yirmi iki yaşım arasında ressam olmak istemiştım. Çocukluk ve ilkgençlik yıllarımda ciddi bir şekilde, istekle, mutlulukla resim yaptım. Resme devam etmedim, ama sanatçı hayatından başkasını yaşamayacağımı da yirmi iki yaşımda biliyordum. Anlayamadığım bir nedenle, yirmi iki yaşımda resim yapmayı bırakıp ilk romanım *Cevdet Bey ve Oğulları*’nı yazmaya başladım.”⁶

Lise öğreniminden sonra İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık bölümüne başlayan Pamuk, burada aldığı üç yıllık eğitimini yarıda bırakarak İstanbul Üniversitesi Gazetecilik bölümüne devam etmiştir. 23 yaşında aldığı hayatının dönüm noktası olacak olan yazar olma kararından sonra Pamuk, evine kapanarak ilk romanını yazmaya başlamıştır. Uzun soluklu tarihsel bir çerçeve etrafında, bir ailenin hikâyesini anlattığı ilk romanı “*Cevdet Bey ve Oğulları*”nı, 1982 yılında verdiği uzun uğraşlar sonucunda

⁵ Orhan Pamuk, **İstanbul: Hatıralar ve Şehir**, İstanbul, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık ve Ticaret Sanayi A.Ş., 2003, s. 17.

⁶ Orhan Pamuk: **Manzaradan Parçalar: Hayat, Sokaklar, Edebiyat**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2010, s. 11.

yayımlamıştır. Pamuk, yazarlığa adım attığı bu geniş hacimli romanıyla edebiyat dünyasında kalıcı olacağının sinyallerini vermiştir.

”Yazarın ilk metinleri *gerçekçi* düzlemde soluk alan *tarihsel* öykülerdir. 23 yaşında kaleme aldığı üç öyküden sonra yazdığı uzun romanı “*Cevdet Bey ve Oğulları*”(1982) iki ödüle değer görülür; okurdan olumlu yankı alır. Yüzyıl dönümü İstanbul’unda başlayan bu roman, Türk toplumunun ilk burjuva ailelerinden birinin üç kuşak süren uzun öyküsünü içerir.”⁷

Aynı yıl Aylin Türegün ile hayatını birleştiren Pamuk, bir yıl sonra ikinci romanı “*Sessiz Ev*”i (1983) yayımlamıştır. Üç kardeşin babaannelerini ziyaret etmek için gittikleri kasabada geçirdikleri bir haftayı anlattığı bu romanında yazar, bir ailenin ilişkileri üzerinden Cumhuriyet ve modernleşme gibi konulara değinmiş ve farklı anlatıcıların ağzından çok sesli bir öykü aktarmıştır. “Yazarın ikinci romanı “*Sessiz Ev*”(1983), yine somut gerçekliğin kurgu içinde önemli rol oynadığı bir metin dokusuna sahiptir.”⁸

Pamuk, ardı ardına yayımlamaya başladığı romanlarında yeni biçim ve anlatımlar denemesinin yanı sıra çok farklı konulara da değinmiştir. 17. yüzyılda tutsak edilerek İstanbul’a getirilen Venedikli bir köle ile onu satın alan efendisi arasındaki ilişki üzerine kurulu, tarihi bir roman olarak nitelendirilebilecek romanı “*Beyaz Kale*”yi 1985 yılında yayımlamıştır. Yazar bu romanının karmaca dünyasını tarihi bir dönem üzerine oturtmuş ve temelde Doğu-Batı arasındaki benzerlik ve karşıtlıkları gözler önüne serdiği bir çalışma ortaya koymuştur. “Yazar, okuduğu tarih kitaplarını ve diğer metinleri, kendi düş dünyasının süzgecinden geçirip karmaca düzleme taşır “*Beyaz Kale*”de.”⁹

1985 ile 1988 yılları arasında eşinin doktora öğrenimi sebebiyle Amerika’ya giden Pamuk, New York’taki Columbia Üniversitesinde misafir öğretim görevlisi olarak bulunmuştur. Bu süreçte üniversitenin kendisine tahsis ettiği odada yazılarına

⁷ Yıldız Ecevit, **Orhan Pamuk’u Okumak: Kafası Karışmış Okur ve Modern Roman**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2004, s. 32.

⁸ Yıldız Ecevit, **Orhan Pamuk’u Okumak: Kafası Karışmış Okur ve Modern Roman**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2004, s. 32.

⁹ **A.e.**, s.33.

odaklanma fırsatı bulan Pamuk, burada edebi olarak oldukça verimli günler geçirmiştir. Amerika'dayken yazmaya başladığı, kayıp karısının izini süren, İstanbul'da yaşayan bir avukatın hikayesini anlattığı “*Kara Kitap*” adlı romanını 1990 yılında yayımlamıştır.

”Pamuk’un her kitabı farklı bir biçim denemesi sergiler. “*Kara Kitap*”ta (1990) çağımız romanının ana kurgu özelliklerini deneyseller Pamuk. Zamandizinsel öykülemenin tümüyle geride bırakıldığı, montaj/kolaj tekniğinin ağırlıklı olarak kullanıldığı bir metindir.”¹⁰

Yazar, hem Türkiye’de hem yurtdışında tanınmışlığını arttıran “*Kara Kitap*” romanının ardından 1994 yılında, okuduğu kitap sonucu bütün hayatı değişen üniversiteli bir gencin hikâyesini anlattığı “*Yeni Hayat*” adlı romanını okuyuculara sunmuştur.

Orhan Pamuk, “en renkli ve iyimser” romanım dediği 16. yüzyıl İstanbul’unda geçen, altıncı romanı “*Benim Adım Kırmızı*”yı 1998 yılında yayımlamıştır. Pamuk, bu çok sesli romanında hikâyeyi farklı anlatıcıların ağzından anlatarak kurgulamıştır. Bir tarihi cinayet romanı olarak nitelendirilebilecek bu kitapta yazar, hat ve minyatür sanatı üzerinden Doğu ve Batı arasındaki görme ve resmetme biçimlerinin farklılıklarına değinmiştir. “*Orhan Pamuk’un altıncı romanı “Benim Adım Kırmızı” (1998), onun bugüne değin yarattığı en kanlı canlı, en oyunsu, en eğlenceli ve en sevimli metnidir.*”¹¹ Pek çok dile çevrilen bu kitap hem yurt içinde hem yurt dışında yazarın en sevilen ve en çok satılan romanlarından biri olmuştur.

“İlk ve son siyasi romanım” dediği “*Kar*” adlı kitabını 2002’de yayımlayan Pamuk, bu romanını röportaj yapmak için Kars’a giden bir gazetecinin tanık olduğu siyasi gruplar arasında yaşanan çatışmalar etrafında kurgulamıştır.

Çocukluk ve ilk gençlik yıllarındaki yaşamından kesitleri, İstanbul’la kurduğu bağ ekseninde fotoğraflar ve anılarla zenginleştirerek aktardığı otobiyografik bir deneme olan kitabı “*İstanbul: Hatıralar ve Şehir*”i 2003 yılında yayımlamıştır. Pamuk’un

¹⁰ A.e., s.35.

¹¹ Yıldız Ecevit, **Orhan Pamuk’u Okumak: Kafası Karışmış Okur ve Modern Roman**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2004, s. 36.

kurmaca eserlerinden biri olmayan bu kitap ise; yazarı ve yazarın kurmaca dünyasını anlamada önemli bir kaynaktır.

Yayınladığı kitapların ardından yurt dışında pek çok seçkin edebiyat ödülüne layık görülen Orhan Pamuk, 2006 yılında dünyanın en prestijli edebiyat ödülü olan Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanmıştır. Bu ödül töreninde yaptığı konuşma daha sonra 2007 yılında "*Babamın Bavulu*" ismiyle kitaplaştırılmıştır. Nobel edebiyat ödülünü alan ilk Türk olma unvanını kazanan Orhan Pamuk'un aldığı bu paye, yazarı hem ülkemizde hem dünyada edebiyat, sanat, kültür ve politika gündeminin önemli bir figürü haline getirmiştir. Kendisiyle yerli ve yabancı basında birçok röportaj yapılmış, eserleriyle ilgili çok sayıda eleştiri ve araştırma yayınlanmıştır.

Yazarın bir aşk hikâyesinin odağında bireysel ve toplumsal konuları işlediği "*Masumiyet Müzesi*" romanı ise 2008 yılında yayımlanmıştır. Tezin sonraki bölümünde ayrıntılı olarak ele alınacak bu roman özetle; İstanbullu zengin bir ailenin oğlunun yoksul bir akraba kızına olan aşkı etrafında gelişen uzun soluklu bir romandır. Romanı yazarken bir müze kurma fikrini de birlikte geliştiren Pamuk, kitabın yayınlanmasından dört yıl sonra bu projesini gerçekleştirmiş ve müzenin kataloğu olan "*Şeylerin Masumiyeti*"ni (2012) yayımlamıştır.

Masumiyet Müzesi romanından sonra 2010 yılında, yazarın yaşamından kesitler sunduğu anı-deneme tarzı kitabı "*Manzaradan Parçalar: Hayat, Sokaklar, Edebiyat*" yayımlanmıştır. Bu kitap da aynı otobiyografik öğeler içeren "*İstanbul Hatıralar ve Şehir*" gibi yazarın hayatına ve eserlerine ışık tutmaya yardımcı bir eserdir.

Orhan Pamuk, 2009 yılında Harvard Üniversitesinde verdiği Norton derslerinde yazarlık, okuma, yazar-okur ilişkisi gibi konularda ifade ettiği görüşlerini 2011 yılında "*Saf ve Düşünceli Romancı*" adıyla kitaplaştırmıştır. Bu kitap yazarın edebi görüşlerini, düşünce ve kurmaca dünyası ile kitaplarını yazma sürecini anlamada oldukça önemli bir kaynaktır.

Altı yıllık bir çalışma sonucu 2014 yılında okurlarıyla buluşturduğu "*Kafamda Bir Tuhaflık*" romanı, İstanbul'a göç eden bir ailenin burada hayata tutunma hikâyesini anlatmaktadır. Romanın baş kahramanı bozacı Mevlut'un gözünden 1969-2012 yılları

arasında kurguladığı romanında Pamuk, aynı zamanda İstanbul'un kentsel ve toplumsal olarak geçirdiği değişim ve dönüşümleri de kendi gözlemlerinden yola çıkarak yansıtmaya çalışmıştır.

Orhan Pamuk, 2016 yılında yayımladığı mitolojik ve efsanevi hikâyeleri güncel konularla harmanladığı son romanına “*Kırmızı Saçlı Kadın*” ismini vermiştir. Temelde baba-oğul ilişkisi, birey olma gibi konuların işlendiği bu romanda Oedipus kompleksi gibi psikolojik temalar da irdelenmiştir.

Orhan Pamuk, dünyanın birçok yerinde söyleşilere, panellere katılmaya devam eden, misafir öğretim üyesi sıfatıyla çeşitli üniversitelerde dersler veren ve yeni çalışmaları için araştırmalar yapan, hala yaratıcılığını ve üretkenliğini koruyan bir yazardır.

Hayatını yazmak üzerine temellendiren Pamuk, bu durumu şu sözlerle dile getirmektedir: “*Benim için mutlu bir gün, bir sayfa iyi yazı yazdığım sıradan bir gündür. Yazının dışındaki hayat eksik, kusurlu, anlamsızmış gibi gelir bana*”¹²

“Görsel edebi kurmacalar”¹³ olarak nitelendirdiği romanlarını üretirken hiçbir okuma, araştırma ve çalışmadan kaçınmayan Pamuk, çoğu zaman tek bir romanı üzerinde kılı kırk yarararak senelerce uğraşmıştır.

“1974 yılından bu yana tek uğraşı yazmaktır Orhan Pamuk’un. Ortaya çıkardığı roman metinlerinde onun, yazma edimi, kurgu teknikleri ve biçim sorunları üzerine kafa yorduğu, Batı’nın öncü kurmaca yazarlarının ve kuramcılarının kitaplarını okuduğu, bunlardan etkilendiği, otantik öğeleri de dokuya katarak özgün bileşimler elde etmeye çalıştığı görülmektedir.”¹⁴

1.3. Masumiyet Müzesi Romanı

¹² Orhan Pamuk: **Manzaradan Parçalar: Hayat, Sokaklar, Edebiyat**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2010, s.12.

¹³ Orhan Pamuk, **Saf ve Düşünceli Romancı**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2011, s.52.

¹⁴ Yıldız Ecevit, **Orhan Pamuk’u Okumak: Kafası Karışmış Okur ve Modern Roman**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2004, s.38.

Orhan Pamuk'un Yeşilçam filmleri tadındaki aşk romanı *Masumiyet Müzesi*, yazarın on yıl boyunca kafasında tasarladığı ve beş yıllık bir çalışma sonucu elle yazdığı sekizinci romanıdır. Pamuk'un "Bu roman benim Anna Karanina'm" diye nitelediği kitap 592 sayfadan oluşmaktadır ve yazarın "*Cevdet Bey ve Oğulları*"ndan sonra en hacimli kitabıdır. Pamuk bu roman üzerine çalıştığı yıllar boyunca bir yandan da aynı isimle bir müze açma fikrini birlikte geliştirmiştir. Yazar, romanı yazma sürecinde müzecilik ve müzecilik tarihi hakkında derin araştırmalar yapmış, yurt içinde ve yurt dışında birçok müzeyi notlar alarak gezmiştir. Kitapta takıntılı bir aşk beslediği Füsun'un dokunduğu ya da onu anımsatan eşyaları biriktiren romanın ana karakteri Kemal'den esinlenerek bu eşyaların sergileneceği bir müze açılacağını açıklamış ve müzeyi romanda Füsun'un yaşadığı ev olarak tarif ettiği yere kurmuştur. Müzenin konum olarak bulunacağı yer de kitabın son sayfalarındaki krokide belirtilmiştir. Bu müzeye giriş için ücretsiz bir bilet de kitabın son sayfalarına eklenmiştir. Fakat müze romanın yayınlanmasıyla eş zamanlı olarak açılmamış, romanın yayınlanmasından dört yıl sonra faaliyete geçirilmiştir.

1.3.1 Romanın Konusu

1975 yılından başlayarak 2000'li yıllara doğru uzanan hikâye, Nişantaşlı zengin ve elit bir ailenin iş adamı oğlu Kemal ile uzaktan akraba olduğu bir ailenin kızı Füsun'un yollarının kesişmesiyle başlar. Hikâyenin arka planında bir dönemin sosyo-kültürel tarihi ve özellikle İstanbul'da yaşayan üst ve orta sınıfa mensup ailelerin yaşamlarına dair detaylar verilir. "*Hayatımın en mutlu anıymış bilmiyordum*"¹⁵ sözleriyle başlayan roman, kız arkadaşı Sibel ile nişanlanmak üzere olan Kemal'in, Füsun ile karşılaştıktan sonra bir daha eskisi gibi olmayacak şekilde değişen hayatını konu alır.

¹⁵ Orhan Pamuk, *Masumiyet Müzesi*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2008, s. 11.

“Masumiyet Müzesi’ndeki temel izlek aşktır. Romanın kurgusundan bakış açısına, zamanından mekânlarına, kişilerinden anlatım tekniklerine kadar tüm unsurlarına sirayet eden temel olgu Kemal’in Füsun’a duyduğu tutkulu aşktır. Önceleri Nişantaşılı bir burjuvanın uzaktan akrabası genç bir kızla yaşadığı gizli bir ilişki olarak başlayan Kemal ile Füsun aşkı, süreç içerisinde melankolik, tutkulu, saplantılı bir aşka dönüşür.”¹⁶

Bu karşılaşma sonrası ikili kısa süreli, gizli bir birliktelik yaşar ve Kemal’in Sibel ile nişanlanmasının ardından Füsun’un ortadan kaybolup ailesiyle birlikte izini kaybettirmesiyle ayrılırlar. Roman, bu ayrılık sonrası Kemal’in yıllar boyu çektiği aşk acısına odaklanır.

Sevgilisini kaybetmeyi uzun bir süre kabullenemeyen Kemal, Füsun ile birlikte buluştukları Merhamet Apartmanı’ndaki dairede günlerce sevgilisinin geri dönmesini bekler. Füsun’un dönmeyeceğini anladıktan sonra ise kendini derin bir aşk acısının içinde bulur. Belki bir gün bir yerde Füsun ile karşılaşma ihtimalini düşünerek İstanbul’un sokaklarında dolaşmaya başlar. Bu süreçte Orhan Pamuk’un kendi yaşamını da geçirdiği yerler olan Beyoğlu, Nişantaşı, Cihangir, Teşvikiye gibi semtlerde gezer. Yazar, romanın bu kısımlarında çok sevdiği İstanbul’u arka plana koyarak okuyucusunu adeta bu semtlerdeki mahalleler, caddeler ve sokaklar arasında bir yolculuğa çıkarır. Aynı zamanda bir dönemin kent yaşamına da ayna tutar.

Hastalık olarak nitelendirdiği bu aşk acısı ve özlemden kurtulmak için farklı yöntemler deneyen Kemal’e bu süreçte nişanlısı Sibel büyük destek olur. Fakat gün geçtikçe Füsun’u unutacağına onu daha da özleyen Kemal bu durumuna bir çare bulamaz. Sibel ile olan birlikteliğini de nişanı atarak sonlandırır.

Çaresiz bir arayışla geçen yaklaşık bir yılın sonunda Kemal, Füsun’un izini bulur ve ailesiyle yeni taşınmış oldukları Çukurcuma’daki evlerine gider. Fakat buraya geldiğinde Füsun’un başka biriyle evlendiği gerçeğiyle yüzleşir ve büyük bir hayal kırıklığına uğrar. Füsun film yapma hayali olan Feridun isimli işsiz bir gençle evlenmiştir ve Kemal’e oldukça soğuk ve resmî davranır. Bu zengin akrabayı filmine

¹⁶ Fethi Demir, “Orhan Pamuk’un Romanları Üzerine Bir Araştırma”, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Van, 2011, s. 570.

maddi destek verecek bir sponsor olarak gören Feridun'un yakınlığıyla Kemal, Füsün'un kocası ve ailesiyle sıkça görüşmeye başlar. Kemal Feridun'un çekmek istediği filme maddi olarak destek vereceğinin sözünü verir ve aileye olan bu yakınlığını meşrulaştırmış olur. Kemal, Füsün ve kocası birlikte yazlık sinemalara giderler, Yeşilçam filmleri seyredip kendi filmlerinin nasıl olması gerektiğine dair fikirler üretirler. Fakat yıllarca sadece fikir aşamasında kalan bu projelerin hiçbir hayata geçmez.

Kemal, sekiz yıl boyunca neredeyse her akşam Füsünların evine gider, onlarla beraber akşam yemeği yer, televizyon izleyip sohbet eder. Bu ziyaretler ilk başta yadırgansada zamanla herkes bu duruma alışır, normalleştirir. Kemal ilk günlerde bu ziyaretlerde duyduğu hisleri şu sözlerle anlatır:

“Bu sekiz yıl boyunca Keskinlerin sokağına arabanın her sapışında, tıpkı ilkokul yıllarında, sabahları okulun sokağına girdiğim zamanki gibi kalbim hızlanır, mutluluk ile telaş arası bir huzursuzluk duyardım...Ben Çukurcuma Yokuşu'na açılan sokak kapısının zilini çalınca, ilk aylarda kapıyı bana hep Nesibe Hala açardı. Bunun için yukarıdan aşağı bir merdiven inmesi gerekirdi. Oysa benzeri başka durumlarda, kapı zili akşam vakti de çalınsa, sokak kapısını açmak için aşağıya Füsün yollanıyordu hep. Bu kadarı bile, daha ilk günden, benim oraya niye gittiğimi herkesin bildiğini bana hissettirmişti. Ama bazan Füsün'un kocası Feridun'un gerçekten hiçbir şeyden şüphelenmediğini de hissederim. Tarık Bey bambaşka bir âlemde yaşadığı için, bana zaten çok az huzursuzluk verirdi.”¹⁷

Yıllar sonra aşkının ölümsüz bir nişanesi olarak müzeye çevireceği Çukurcuma'daki bu eve her gelişinde Kemal, Füsün'a ve eve ait ufak tefek eşyaları gizlice yanına alarak saklamaya başlar. Zamanla bir hastalık haline getirdiği bu eşya “aşırma” huyu sonucunda topladığı eşyaları Füsün'la birlikte oldukları Merhamet Apartmanı'ndaki dairede biriktirmeye başlar. Yıllar içinde bu daire biblo, çatal, kaşık, tuzluk, toka, küllük gibi objelerle dolar. Günlük hayatın içinde oldukça sıradan olan bu nesneler, Kemal'e göre sevgilisinin temasıyla değerlenir, adeta bir kutsallık kazanır. Bu sebepten tüm bu eşyalar kutsal bir emanet gibi titizlikle saklanmalıdır.

¹⁷ Orhan Pamuk, **Masumiyet Müzesi**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2008, s. 322.

“Fusun’a olan aşkım yüzünden o kadar derin ve özel olduğunu anlıyor ve onları bana hatırlatacak şeyleri dikkatle saklıyordum. O gün Fusun’un okuduktan sonra bir kenara bıraktığı takvim yaprağını, bir kere daha okuma bahanesiyle böyle elime almış, kimse bakmazken cebime indirip saklayabilmişim.”¹⁸

Zamanla topladığı eşyalarla adeta kendine bir dünya yaratan Kemal, dairesinde biriken eşyalarla kurduğu bu enteresan bağı şu sözlerle anlatır:

“Merhamet Apartmanı’nda biriktirdiğim eşyaları elime almadan, yalnızca onları bir kere görmekle bile Fusun ile geçmişimizi, akşamları sofrada oturumuzu artık hatırlayabiliyordum. Eşyalarla, porselen bir tuzluk ya da köpek biçiminde bir terzi mezurası ya da korkutucu bir konserve açacağı ya da Fusunların mutfağında hiç eksik olmayan Batanay marka ayçiçeği yağı şişesi ile birleştirdiğim tek tek anlar, yıllar geçtikçe hafızamda sanki geniş bir zamana yayılıyordu. Merhamet Apartmanı’nda biriken eşyalara, tıpkı izmaritler gibi baktıkça Fusunların evinde sofrada otururken yaptıklarımızı tek tek hatırladım.”¹⁹

Sekiz yıldan uzun süren sabırla bekleyişin ardından sonunda Kemal’in beklediği gün gelir. Fusun kocası Feridun’dan boşanma kararı alır ve Kemal’le evlenmeyi kabul eder. Çift nişanlanıp Paris’e düğün alışverişi yapmaya gitmek için çıktıkları yolculukta durakladıkları gece birlikte son güzel saatlerini geçirirler. Sabaha karşı Kemal’in de içinde bulunduğu arabayla kaza yapan Fusun hayatını kaybeder, Kemal ise günlerce komada kalır.

Fusun’u artık tamamen kaybetmesinin ardından Kemal büyük bir travma yaşar. Uzun süre hayatla bağlarını kopardığı bir yas dönemi geçirir. Daha sonra yıllar boyu Fusunların evinden gizli gizli aldığı eşyaları bir müzede sergileme fikriyle tekrar hayata bağlanır. Kendini topladığı eşyalarla bir müze kurmaya adar. Bu şekilde kaybettiği sevgilisine ölümsüz bir mabed inşa edeceğini düşünür. Müze için en uygun yerin ise sekiz yıl boyunca misafir olduğu Fusunların Çukurcuma’daki evleri olduğunu düşünür ve Fusun’un annesini ikna edip bu evi satın aldıktan sonra, binayı müzeye dönüştürmeye başlar. Bu süreçte dünyadaki irili ufaklı birçok müzeyi dolaşarak kendi kuracağı ve

¹⁸ A.e., s.365.

¹⁹ A.e., s. 443.

Fusun'a adayacağı müzeyi planlar. Bu çalışmaları yaparken, hikâyesini anlatmak ve müzenin katalogunun bir roman gibi yazılması fikriyle yazar Orhan Pamuk'la tanışır. Orhan Pamuk'la hem kitap üzerine çalışırlar hem de müze projesini geliştirirler. Kemal'in ağzından yazılan romanın son kısmında Kemal sözü Orhan Pamuk'a devreder ve o da Kemal'in ölümünü anlatarak onun arzu ettiği şekilde "*Herkes bilsin, çok mutlu bir hayat yaşadım.*"²⁰ sözleriyle romanı bitirir.

Romanın son kısmı olan "Mutluluk" adlı bölümde yazar hikâyeye kendini de dahil etmiş ve roman kahramanının arkadaşı olduğu izlenimini vermiştir. Bu sayede kitabını bilinçli olarak kurgu ve gerçeklik bağlamında okurun aklını karıştırdığı bir sonla bitirmiştir.

Pek çok romanının arka planına İstanbul'u alan Pamuk, bu romanında da İstanbul'un kendi yaşamının da büyük bir kısmını geçirdiği semtlerine odaklanır. Hikâyesini anlattığı tarihler içerisinde kentteki ve kentlilerdeki değişim ve dönüşümleri anlatır. Bu vesileyle *Masumiyet Müzesi*'nde yalnızca bir roman kahramanının hikayesi değil eski İstanbul gündelik yaşamının da izleri sürülebilir.

Pamuk'un dönemin ruhunu yansıttığı romanın arka planı gerçek bir dünyadır. Yazar, zamansal ve mekânsal olarak gerçek bir arka plana kurgusal dünyayı yansıtmaya yoluna gitmiştir. Postmodern romanların bir yazım tekniği olan bu kurgu ile gerçekliği iç içe geçirme durumu, romanda anlatılan kurgusal müzenin reelde de hayata geçmesiyle kurmaca ve gerçeklik başka bir boyuta evrilmiştir. Bu sefer de kurmaca dünya gerçek dünyaya karışmıştır.

Bütün bu kurmaca ve gerçekliğin karıştırıldığı postmodern oyunlar ve romanın arka planına konan Yeşilçam filmlerinde izlemeyi sevdiğimiz eski İstanbul fonu Masumiyet Müzesi açılana kadar okurlar için merak ve heyecan uyandıran unsurlar olmuştur.

²⁰ A.e., s. 582.

1.3.2. Romanın Yazılış Süreci

“*Masumiyet Müzesi*” romanının yazılış aşaması oldukça ilginç bir süreçtir. Bu süreçle ilgili ayrıntıları Orhan Pamuk, verdiği röportajlarda, müzenin kataloğu olan “*Şeylerin Masumiyeti*”nde, yazmakla ilgili düşüncelerini paylaştığı “*Saf ve Düşünceli Romancı*” ve denemelerini derlediği “*Manzaradan Parçalar*” kitaplarında okuyucularıyla paylaşmıştır. Tezin bu bölümünde bu kaynakların ışığında romanın yazılış sürecinin izi sürülecektir.

Orhan Pamuk’un açıklamalarından romanı on yıl gibi uzun bir sürede tasarlayıp yazdığı bilinmektedir. Yazar anlatımına göre, diğer kitaplarından farklı olarak bu romanında ana merkeze aşkı oturttuğu bir hikâye kurmak istemektedir. Hikâyeyi kurgulamaya başladığında ise aynı zamanda anlatmak istediklerini bir müzede somutlaştırma isteğinin de bir fikir olarak sürekli kafasında olduğunu belirtmektedir. Pamuk, çalışmalarının ilk yıllarında romanı bir müze kataloğu şeklinde, müzede sergilenecek objelerin anlatıldığı bir kitap olarak tasarlamıştır. Fakat daha sonra bu kararından vazgeçerek daha kurgusal bir hikâyeye yönelmiştir.

”Romanım ilk yıllarda notlandırılmış bir müze kataloğu şeklindeydi. Tıpkı notlandırılmış bir müze kataloğunda olduğu gibi, önce bir eşyayı, mesela bir küpeyi ya da ünlü Jenny Colon marka bir çantayı bir müzegezere tanıtır gibi okura tanıtıyor, sonra bu eşyanın kahramanımızda uyandırdığı hatıralara geçiyordum. Romanı yıllarca böyle yazdıktan sonra, aşk hikayesinin fırtınası güçle esti; notları hatıraları ve müzedeki eşyaları bir düzene koyma telaşımı üfördü ve her şeyi önüne katıp sürüklemeye başladı.”²¹

Romanı yazarken bir yandan da kafasında müzeyi kurgulayan Orhan Pamuk, ileride kurmayı düşlediği bu müzeye tasarımsal ve mimari fikirler bulmak için yurt dışındaki müzeleri gezmeye ve araştırmaya başlamıştır. O günleri bir röportajında şu sözlerle anlatmaktadır:

²¹ Orhan Pamuk, **Manzaradan Parçalar: Hayat, Sokaklar, Edebiyat**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2010, s. 407.

“Romanı ilk yazmaya başladığım zaman dünya müzelerinde, özellikle önce Avrupa’dan başlayarak dünya müzelerinde gezmeye başladım. Defterlere notlar tuttum. Romanın düşüncesi, romanın ayrıntıları müze gezintilerim sırasında tuttuğum notlarla birlikte gelişti. Müzede neyi sergileyebilirim, Füsun’un nesini gösterebilirim, Kemal Füsun’un nesini almış olabilir... Aslında Avrupa müzelerini, daha sonra dünya müzelerini gezerken bunları geliştirdim. Yani bu kitabın hikâyesinin gelişmesinde benim müzelere yaptığım gezintilerim, buralarda tuttuğum defterlerin, notların da önemli bir yeri var.”²²

Romanı yazarken kurguladığı yan karakterler ve yaşadıkları ortam yazarın kendi yaşadığı sosyal çevresinden izler taşımaktadır. Kendisine esin veren kişiler çocukluğundan beri içinde olup gözlemlediği dünyaya mensuptur. Gerçek hayattan gözlemlere dayanan bu karakterler romanda oldukça sahici bir şekilde çizilmişlerdir.

“Romanımda anlattığım zenginlerin bir kısmını babamın, amcamların arkadaşlarından, bir kısmını kuzenlerim ve onların arkadaşlarından, bir kısmını da kendi lise arkadaşlarımdan ilhamla yazdım.”²³

Pamuk, romanında gerçek hayattan ilham aldığı yakın çevresindeki kişilerden ve onların hayatlarından da manzaralar sunmaktan hoşlanmıştı. Hem aile ve akrabalarının hem de kendisinin günlük yaşamından kesitleri hikâyesine yedirmişti. Hatta roman kahramanlarına gerçekte kendi ailesine ait olan eşyaları kullandırarak gerçekte hayali birbirinin içinde erittiği durumlar oluşturmuştur. Bu durumlardan oldukça keyif aldığını da belirtmiştir.

“Bazan da tanıdık eski eşyaları sokardım hikâyeye. Babamın eski kravatlarını Kemal’in babasına ve annemin örgü şişlerini Füsun’un annesine vermek gibi işleri böyle gerçekleştirdim, çünkü kahramanlarımdan benim hayatımdan ve ailemden gelen eşyaları kullanmaları hoşuma gidiyordu. Tıpkı romanda, ailenin zengin kanadının kullanılmış eşyalarını, eski elbiselerini ailenin yoksul kanadındaki uzak akrabalara vermesi gibi, ben de kendi hayatımdan bilip tanıdığım, bende iz bırakmış eski eşyaları bulup romanımın kahramanlarına veriyordum.”²⁴

²² Banu Güven, “Orhan Pamuk Röportajı”, NTV, 02.09.2008.

²³ A.e., s. 409

²⁴ A.e., s. 411

Masumiyet Müzesi romanında yukarıda bahsedilen örnekler gibi yazarın hayatıyla oldukça benzerlikler olması dikkatli okurlarının gözünden kaçmamıştır. Kitaba Orhan Pamuk'un kendinden izlerin bu kadar sirayet etmesi, okurlarda romandaki hikâyenin aslında yazarın kendi başından geçmiş olduğuna dair bir görüş oluşturmuştur. Hatta daha ileri yorumlar yapılarak hikâyenin kahramanı Kemal'in aslında Orhan Pamuk olduğu iddiasında bulunulmuştur. Pek çok röportajında Pamuk'a bu konuyla ilgili sorular yöneltilmiştir.

"2008 yılında *Masumiyet Müzesi* adında bir roman yayımladım. Bu romanın, tek konusu olmasa da, önemli bir konusu, derinlemesine ve takıntılı bir şekilde âşık olan Kemal adlı bir erkek kahramanın yaptıkları, hissettikleriydi. Çok geçmeden aşkın romanda gerçekçilikle anlatıldığına inanan okurlarım bana ısrarla şu soruyu sormaya başladılar: "Orhan Bey, siz bütün bunları gerçekten yaşadınız mı? Orhan Bey, siz Kemal misiniz?"

Şimdi bu soruya içtenlikle inandığım ve birbiriyle çelişen iki cevabımı vereyim:

1. "Hayır, ben kahramanım Kemal değilim."

2. "Ama romanımı okuyanları Kemal olmadığımı asla inandırmam." ²⁵

Sorulan sorulara hep bu minvalde cevaplar veren Orhan Pamuk, romanında başarıyla kurduğu bu kurmaca ile gerçeğin içi içe geçmesi oyununu röportajlarında da sürdürmüştür.

Romanın yazılış sürecinde yazarın bir diğer ilham kaynağı da İstanbul olmuştur. Roman boyunca İstanbul ve kent yaşamı sürekli ön planda olan bir öğedir. Pamuk, İstanbul'a olan sevgisini ve bu kentten aldığı ilhamı birçok mecrada sık sık dile getirmektedir.

"İstanbul'da doğdum, elli üç yıldır burada yaşıyorum. New York'ta geçirdiğim üç yılın dışında başka hiçbir yerde yaşamadım. Benim için insanın diğer şehirleri, başka ülkeleri, evleri, hayatları, dünyaları kıyaslayacağı İstanbul'dan başka bir şehir, ülke, vatan, ev yoktur. Bazen yalnızca İstanbullu olduğum için, kendimi talihli hissederim: Şehir binlerce yazara yüzlerce yıl yetecek kadar hikayeyle kaynaşır." ²⁶

²⁵ Orhan Pamuk, **Saf ve Düşünceli Romancı**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2011, s. 25.

²⁶ Orhan Pamuk, **Manzaradan Parçalar: Hayat, Sokaklar, Edebiyat**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2010, s. 143.

Roman kahramanının aşkının geçtiği yerler ise, Orhan Pamuk'un da günlük hayatını sürdürdüğü, oldukça yakından tanıdığı yerlerdir. Yaşamının bir parçası olan bu semtleri, yazar büyük bir ustalıkla eserine dahil etmiştir.

"1996 ile 2000 yılları arasında, sabahları kızımı okuluna götürürdüm. Onu Tophane'nin arkalarındaki (Keskinlerin evinden 300 metre uzakta) okulun kapısına bıraktıktan sonra, Beyoğlu Çukurcuma, Firuzağa ve Cihangir'in arka sokaklarında, o gün yazacağım şeyleri (Benim Adım Kırmızı, Kar) düşünme düşünme yürüyerek yazıhaneme giderdim."²⁷

Romanda Beyoğlu, Nişantaşı, Tophane, Cihangir gibi semtlere dair verdiği detaylarla Pamuk, okuyucuya 70'li ve 80'li yılların kent yaşamından da kesitler sunmaktadır. Hikâyesine yedirdiği gerçek dükkân, lokanta, sinema, pastane gibi mekânlar o dönemi yaşamış olanlara oldukça tanıdık gelirken daha genç okurlara ise nostaljik bir tat sunmaktadır. Romanda sözü edilen bu mekanlarla ilgili detaylar müzede de çeşitli efemeralar, fotoğraf ve kartpostal gibi materyallerle görselleştirilmiştir.

Romanını yazarken bir yandan kafasındaki müzede sergilemek istediği eşyaları da toplamaya başlayan Pamuk, bu enteresan süreci zaman zaman farklı örneklerle anlatmaya çalışmıştır. Roman karakterlerine kullandığı eşyaları ne tür kriterler gözeterek seçtiği ya da sonradan edindiği bir eşyayı hikâyeye nasıl soktuğu gibi soruların cevaplarını içtenlikle okurlarıyla paylaşmıştır.

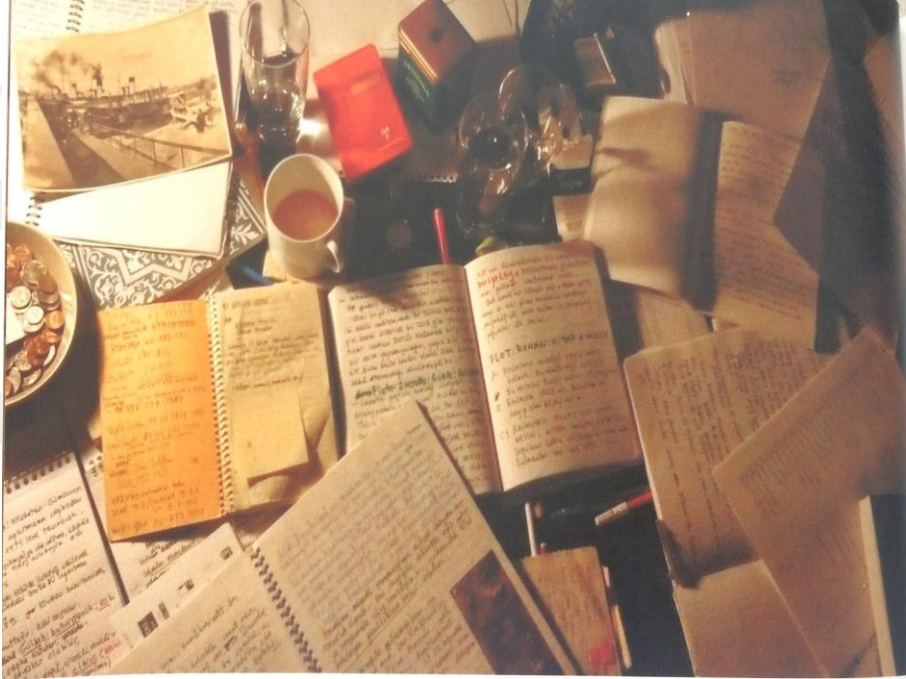
"Roman için, çoğunu bir içgüdüyle aldığım –mesela bir ayva rendesi- bu eşyalara uygun durumlar, anlar, sahneler hayal ediyordum. Sözgelimi romanın kahramanı Füsün'a uygun olacağına karar verdiğim turuncu güllü ve yeşil yapraklı bir elbiseyi önce bir eskiciden buluyor, sonra bu kurmaca kişinin bu elbiseyi giydiği sahneyi (araba kullanmayı öğrenme sahnesi!) yazarken elbiseyi önüme alarak ayrıntıları kaleme alıyordum. Ya da İstanbul'un eski kitapçılarından birinde gördüğüm 1930'lardan kalma siyah beyaz bir fotoğrafın, kahramanlarımdan birinin gençlik yıllarına ait bir fotoğraf olduğunu hayal ediyor; hikâyemi bu fotoğrafın anlattığı şeylerin üzerinden geçiriyor ya da bazan fotoğrafı da anlatıyordum. Kahramanlarımda, pek çok romanımda olduğu gibi, kendimden, annemden, babamdan, aile yakınlarımdan pek çok şey olduğu için, sevdiğim,

²⁷ A.e., s. 410.

hatırladığım eşyaları onlardan alıp, önüme koyup, ayrıntılarıyla tasvir edip, hikâyemin bir parçası yapıyordum.

Böyle böyle, eşyalar bulup onlara bakarak, onları tasvir ederek ya da bazan da tam tersi, romanın gerektirdiği eşyaları dükkânlarda arayarak, kimi zaman sanatçı ya da zanaatkârlara sipariş edip üreterek romanım *Masumiyet Müzesi*'ni bitirip 2008'de yayımladım. Roman bittiğinde yazıhanem ve evim eşyalarla dolmuştu.”²⁸

Şekil 1.1: Orhan Pamuk'un Çalışma Masasından Bir Görünüm



Kaynak: Pamuk, 2012: 50.

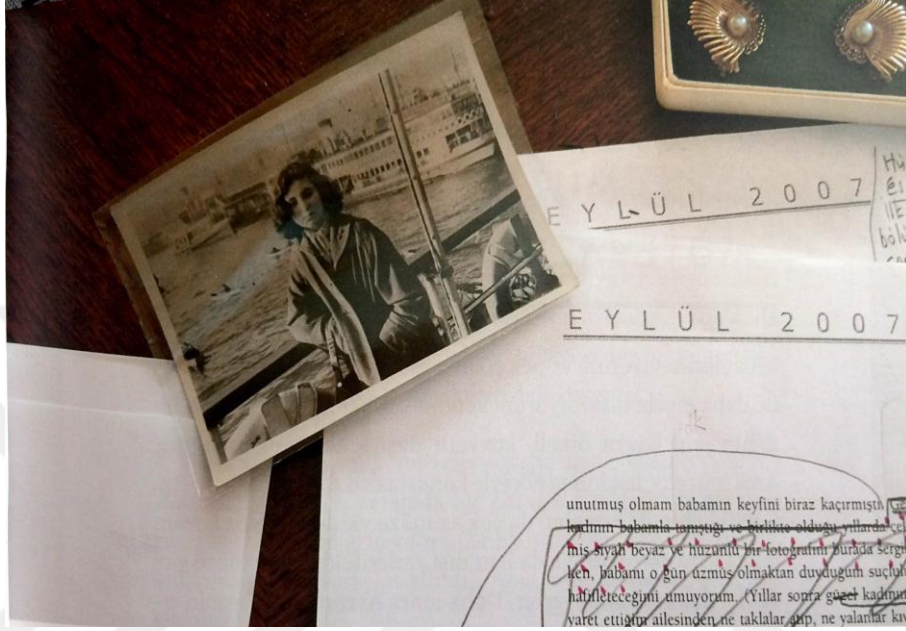
Yine kendisiyle yapılan bir röportajda romanın yazılış sürecinde topladığı eşyaları nasıl romanıyla bütünleştirdiğini ya da karakterine ait olması gerektiğini düşündüğü bir eşyayı nasıl arayıp bulduğunu şu şekilde anlatmıştır:

“Benim elimde bir eşya var, sonra kitaba bu eşyayı sokuyorum ve kitapta ondan bahsediyorum. Kitapta anlatılan, aslında roman sanatında tasvir edilen pek çok eşyayı ben kitabı yazarken yazdığım sırada ya da yazmadan evvel buldum. Önce elimde bir sarı ayakkabı oluyor, sonra Füsün’a sarı ayakkabı giydiriyorum. Terside oldu; Füsün’un bazen şöyle bir elbisesinin olması ya da şöyle bir sigara içmesi gerekiyor. Benim onu bulmam gerektiği gibi... Ama sonuç olarak, elimde kitap bittiği zaman yüzlerce, binlerce bir eşya oluştu.”²⁹

²⁸ A.e., s. 67.

²⁹ Banu Güven, “Orhan Pamuk Röportajı”, NTV, 02.09.2008.

Şekil 1.2: Orhan Pamuk Romanı Düzenlerken Masasından Bir Görünüm



Kaynak: Pamuk, 2012: 53.

Bu ilginç ve oldukça farklı roman çalışması boyunca Orhan Pamuk, bir yandan da bir koleksiyoner gibi sürekli eşyalar toplamıştır. Fakat topladığı eşyaları bir koleksiyoner gibi belli bir kriter veya temaya uygun olarak satın almadığı için; kendisini tam bir koleksiyoner olarak nitelendirmekten kaçınmıştır. Bu düşüncesini şu cümlelerle dile getirmiştir:

”Ama bende koleksiyoncu ruhu olmadığını biliyordum. Bir vitrinde gördüğüm eski bir tuzluğu, bir sigara ağızlığını, eski bir taksiden çıkmış bir taksimetreyi ya da bir kolonya şişesini bu eşyalardan bir koleksiyon yapmak için değil, bu eşyaları yazacağım romanın bir parçası yapacağım için satın alırdım. Bazen hiç aklımda olmayan bir eşyayı, sırf onu bir vitrinde görüp heyecanlandığım için satın alır, eve götürürdüm. Dünya, romanıma ve müzeme konacak eşyalarla kaynaşıyordu. Ama heyecanım bir koleksiyoncunun, bir dizi yapan biriktiricinin heyecanı değil, bu eşyayı bir romanın ve bir müzenin parçası yapmayı tasarlayan, bu hayalle başı dönen birinin heyecanıydı.”³⁰

³⁰ Orhan Pamuk, **Manzaradan Parçalar: Hayat, Sokaklar, Edebiyat**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2010, s. 410-411.

Başka bir deyişle onu heyecanlandıran bu eşyaları bir koleksiyonda toplamak değil, onları kurguladığı romanla kaynaştırmaktır. Sonuç olarak; Pamuk'un eskicilerde, sahaflarda ya da bit pazarlarında karşısına çıkan ve hoşuna giden bu eşyalar romana ilham veren önemli öğelerdendir.

1.4. Müze Fikrinin Gelişim Süreci

Orhan Pamuk “*Şeylerin Masumiyeti*” isimli kitabının giriş bölümünde Masumiyet Müzesi fikrinin ilk nasıl ortaya çıktığını anlatmıştır. 1982 yılında bir aile toplantısında Osmanlı sultanı V. Murat'ın küçük torunu olan Şehzade Ali Vâsıb Efendi ile tanışan Pamuk, bu şehzadenin hayat hikâyesinden oldukça etkilenmiştir. Pamuk'un tanıştığı dönemde seksenli yaşlarında olan bu yaşlı şehzade İskenderiye'de yaşamış ve geçimini temin edebilmek için buradaki Antoniadis Saray ve Müzesi'nin önce bilet kontrolörlüğünü sonra da müdürlüğünü yapmıştır. Hanedan İstanbul'u terk etmeden önce İhlamur Kasrı'nda yaşadığını ve Harbiye'deki Harp Okulu'na devam ettiğini anlatan şehzade elli yıllık sürgün hayatından sonra Türkiye'ye temelli dönme ve burada bir iş bulma ihtiyacından bahsetmiştir. Şehzadenin bu anlattıkları üzerine sofrada bulunan Pamuk'un aile üyelerinden biri Ali Vâsıb Efendi'nin çocukluğunu geçirdiği İhlamur Kasrı'nda müze rehberi olarak çalışmasının nasıl olabileceğine dair bir fikir ortaya atmıştır. Pamuk'un anlattıklarına göre; şehzade dahil sofrada oturan herkes bir an Ali Vâsıb Efendi'nin çocukluğunun geçtiği kasrın odalarını ziyaretçilere nasıl gezdireceğini hayal etmiştir. Bir aile toplantısındaki bu sohbet sonunda bir kişinin yaşadığı mekânın sonradan müze olması ile bu kişi ve mekân arasındaki ilişkinin nasıl olabileceği gibi konular Pamuk'un kafasında bir merak uyandırmıştır.

“Tıpkı başkahramanım Kemal gibi insanın rehber olduğu bir müzenin aynı zamanda bir eşyası olmasının zevklerini ya da insanın yaşamış olduğu bir hayatı, yıllar sonra, bütün eşyalarıyla, bir müzede başkalarına anlatmasının heyecanını ilk böyle hissettim. Bir roman ve müze olarak Masumiyet Müzesi'nin ilk çekirdeği budur! Baştan beri müzeyi ve romanı birlikte düşündüm.”³¹

³¹ Orhan Pamuk, *Şeylerin Masumiyeti*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2012, s. 11.

Kendisine oldukça ilginç gelen bu fikri zaman içinde geliştiren Orhan Pamuk, bu fikri değiştirip dönüştürerek öncelikle kafasında oluşturmaya koyulmuştur. Bu fikri ilk ele almaya başladığı zamanları yine *Şeylerin Masumiyeti* kitabının “Roman, Müze, Katalog” bölümünde şu şekilde anlatmıştır:

“Benim şehzadem gerçek değil, hayali biri gibi olacaktı. Ama hikâyesini gerçek eşyaları bir müzede sergileyerek anlatacağı için, müze ziyaretçisi bir süre sonra onun gerçek olduğunu da anlayacaktı. Tıpkı Kemal’in gerçek birisi olduğunu müzeye gelen ziyaretçilerin hayretle anlaması gibi! Böylece müzeyi ve romanı birlikte düşünürken, hayalî bir hikâyenin “gerçek” eşyalarını bir müzede sergilemek ve bu eşyalar üzerinden bir roman kurmak istedim. Henüz ne müzenin nasıl bir şey olacağı ne de romanın biçimini tam biliyordum.”³²

Pamuk uzun yıllar, daha *Masumiyet Müzesi* romanını yazmaya başlamadan diğer roman çalışmalarına devam ettiği sıralarda bir müze kurma hayaliyle yavaş yavaş eskicilerden, sahaflardan, bit pazarlarından eşyalar toplamaya başlamıştır. İlk başlarda kafasında net bir hikâye ve müze olmadan yalnızca gördüğünde hoşuna giden şeyleri satın almıştır.

“Çukurcuma sokaklarındaki alçakgönüllü bitpazarı, eski maşalardan küllüklere, çatal-bıçaktan çocukluğumun yerli malı oyuncaklarına kadar pek çok ıvır zıvırı satan dükkanlar, eski dergi, kitap, harita ve fotoğraf satan yerlerde bende gördüklerimi bir çerçeve içine koyup bu eşyaları sonsuza kadar saklama isteğini körüklüyordu. Bu dükkanlardan küçük eşyalar almayı, onlarla bir ev-müze yapmayı bu sıralarda düşündüm.”³³

Pamuk, kafasındaki müze hayali için eşya toplamaya başladığı ilk yıllarda bu fikrinden çevresine bahsetmekten çekinmiştir. Duyduğu bu tuhaf çekingenlik aslında tam olarak ne yapmak istediğinden kendinin de emin olmaması ve kelimelere

³² A.e., s.15.

³³ Orhan Pamuk, **Manzaradan Parçalar: Hayat, Sokaklar, Edebiyat**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2010, s. 410.

dökememesinden kaynaklanmıştır. Bu sebepten müzenin fikrî sürecini ve eşya toplamalarının nedenini uzun süre kimseyle paylaşmadan eşya toplamaya devam etmiştir.

“Topladığım eşyaları ne yapacağımı soranlara ilk başlarda bir cevap veremezdim.” Bir müze yapacağım kataloğu da roman olacak!” fazla iddialı bir cevaptı. Bu cevap yerine romanda anlattığım, Batı dışındaki kırık kalpli koleksiyoncular gibi ben de utangaç bir cevap verir, bu fincanı nedense çok sevdiğimi söylerdim. Ama sevdiğim bu eşya ile ne yapacağımı bilmiyor gibi davranırdım. Bu tuhaflık zararsız bir şeydi...Bir anlamda gerçekten ne yapacağımı bilmiyordum da. Evet bir müze ve roman hayallerini ısrarlı, hatta takıntılı bir şekilde kuruyordum ama bu hayallerin tuhaflığı, değişikliği ve gerçekleştirilmesinin zorluğu beni de korkutuyordu. Aileme, arkadaşlarıma hayallerimi açarsam, tıpkı romancı olmaya karar verdiğim gençlik yıllarında olduğu gibi, iyi niyetlerle beni caydırmaya çalışacaklarını, kafamda bir vidanın gevşediğini düşüneceklerini, boşuna kendimi yormamamı, Türkiye’de kimsenin müzeye gitmeyeceğini (1990’lardaydık) ve zaten telif gelirinden başka fazla param olmadığını söyleyeceklerini biliyordum. Belki de hepsinde haklıydılar, ama ben gene de romanımı ve müzeyi düşünmeye, coşkuyla ve kimseyle paylaşmadan eşyalar satın alıp onları evimde ve yazıhanemde biriktirmeye devam ediyordum.”³⁴

Orhan Pamuk, doksanlı yıllarda belli bir tarih, tema ya da kriter gözetmeden toplamaya başladığı bu ufak tefek eşya, nesne ve objeleri roman çalışmalarını sürdürdüğü yazıhanesinde biriktirmeye başlamıştır. Pamuk oldukça dağınık bir biçimde topladığı bu koleksiyonu ile klasik kolaksiyonerlerden ayrılır. Koleksiyonculuk tanım olarak, belli bir alan ya da döneme ait çeşitli ürün, nesne, eşya ve objelerin belirli bir düzen gözeterek bilinçli bir şekilde biriktirme eylemidir. Pamuk’un ilk yıllarda oluşturmaya başladığı koleksiyonu ise, belirli bir düzeni ve teması olmayan eşyaların rastgele bir araya getirildiği bir özellik taşır. Zaten Pamuk’un amacı kendinin de belirttiği gibi koleksiyonculuk yapmak değildir. Onun amacı biriktirdiği bu gerçek nesneleri kurgusal bir hikâyeye birleştirebilmektir.

Toplarken büyük heyecan duyduğu koleksiyonu günden güne büyürken, uzun süre, Pamuk’un kafasında hala oturmuş bir müze projesi ve belli bir roman biçimi oluşmamıştır. Hem müzenin hem romanın fikrî gelişimleri zaman içerisinde biriken eşyalarla paralel olarak gelişen deneysel bir süreç olmuştur.

³⁴ Orhan Pamuk, **Şeylerin Masumiyeti**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2012, s. 21-22.

“Yeni bir eşyayı(mesela bir ayva rendesini) bulduğumda, hem romanım için gerçek ama tuhaf bir ayrıntı bulduğum için sevinir hem de yavaş yavaş büyüyen koleksiyonumun bir gün bir müzede iyi duracağını hayal ederdim. Bir müzede sergilenen eşyalar için tek tek yazılmış notlar şeklinde bir roman kurabileceğim aklıma böyle gelmiş olmalı. Romanım, 1990’ların sonunda zengin ayrıntılarla uzun uzun notlandırılmış bir müze kataloğu şeklindeydi.”³⁵

Pamuk müzede sergilemeyi düşündüğü koleksiyonun hepsini satın almamış, kimilerini de ailesinin, akrabalarının ya da tanıdıklarının kullanmadığı eşyalardan seçmiştir. Zamanla sayıları ve çeşitleri giderek artan koleksiyondaki eşyaların bir kısmını müzeye koyabilme imkânı dahi bulamamıştır.

“İleride müzede sergileyeceğim eşyaları satın aldıkça, hayalimdeki hikâye de ilerlerdi.Bazan da bir tanıdığın evinden, mesela annemin kullanmadığı kapkacağı, porselenleri, şekerlikleri, bibloları sakladığı eski dolapların içinde bir fincan bulur, bir gün bir müzeye koyacağımı söylemeden alırdım. Müzenin ve romanın eşya dünyasını oluşturmak için 1990’ların ortasından başlayarak topladığım bu eşyaların bazılarını hikâyeyi ve konuyu oraya getiremediğim için ya da atmosfere uymadıkları için müzeye koyamadım.”³⁶

Pamuk ilk başlarda eşyalara yoğunlaşarak onlar üzerinden bir hikâye anlatma yoluna gitmiştir. Anlatmak istediklerini eşyalarla desteklediği bu kitap çalışmasını sonrasında bir müzede gerçek hayata dönüştürmeyi planlamıştır.

“Yalnızca eşyaları (mesela radyo, duvar saati, çakmak) ya da yerleri (apartman binası, Taksim Meydanı, Pelür Bar) değil kavramları (aşk, sabırsızlık, telaş) da madde başlıkları yapacağım bir çeşit ansiklopedik sözlük gibi bir şey vardı aklımda.”³⁷

Pamuk, ilk başlarda katalog ya da ansiklopedik görünümlü bir çalışma yapmaya karar vermiştir. “*Kar*” romanını yayımladıktan sonra 2002 yılında, “*Masumiyet Müzesi*” romanını bir müze kataloğu biçiminde yazmaya başlamıştır. Çok geçmeden bu biçimle,

³⁵ A.e., s.17.

³⁶ A.e., s. 21.

³⁷ A.e., s. 15.

romanın temelindeki aşk hikâyesini istediği gibi yeterince ifade edemeyeceğini fark etmiş ve bu fıkırdan vazgeçmiştir. Bu biçimsel fikir değişikliğinden sonra Füsün ile Kemal'in hikâyesini klasik roman biçiminde yazmaya başlamıştır. Bu aldığı yeni kararlar birlikte müzeyi yapmaya da kesin olarak niyetlenmiş ve romanda da bu müzenin içindeki eşyaların ve müzenin yapılış hikâyesini anlatmayı kesinleştirmiştir.

Şekil 1.3: Orhan Pamuk Müze Kurulmadan Önce Topladığı Objelerle



Kaynak: <http://www.arkitera.com/gorus/289/masumiyet-muzesi> (08.03.2019).

1.5. Masumiyet Müzesi'nin Projelendirilmesi

Masumiyet Müzesi'nin projelendirme süreci, klasik müze projelendirme süreçlerinden oldukça farklı bir şekilde ilerlemiştir. Normal şartlarda bir müzenin projelendirilmesinde müzenin sergileme ve tasarımı projenin merkezinde yer almaktadır. Müze kuruluşunun planlanması sürecinde öncelikle bir durum saptaması yapıp

planlama süreçleri belirlenir. Müze kuruluşunun planlama süreçleri ise şu şekilde ilerlemelidir; öncelikle müzenin hikâyesi tanımlanmalı, koleksiyonu değerlendirilmeli ve mekânsal alanlar planlanmalıdır. Sonrasında ise sergileme alanları projelendirilmeli, serginin genel çerçevesi belirlenmeli, yazılı ve görsel veriler ile arşiv oluşturulmalıdır. Son olarak müzenin çevresi ve iş gücünün planlaması yapılmalıdır.³⁸

Masumiyet Müzesi örneği bir kişiye ait oldukça şahsi bir fikirden doğup gelişen nevi şahsına münhasır bir müze olduğu için klasik süreçlere uyan bir projelendirmesi olmaması da şaşırtıcı değildir.

Bir koleksiyonun sunum ve sergilenmesinin yapılabilmesi için öncelikli ihtiyacı; büyüklüğüne ve amacına uygun bir mekândır. Koleksiyonun halka açık sergilenmesinin yapılabilmesi için ya koleksiyonun kapasitesine ve türüne uygun bir müze yapısı seçilmekte ya da hâlihazırdaki bir bina yapılan değişikliklerle koleksiyon için uygun hale getirilmektedir.

Orhan Pamuk da doksanlı yılların sonunda kafasındaki müze fikrine, romanında kurduğu dünyaya ve koleksiyonuna uygun bir müze binası arayışına girişmiştir. Romanın da geçtiği Tophane ve Galata'nın çevresinde, Cihangir, Beyoğlu ve İstiklal Caddesi'nin arka sokaklarında gezerek satılık evler aramıştır. Pamuk'un bu hem bütçesine hem de romanının ruhuna uygun evi arayışı uzun bir süre devam etmiştir. Pamuk bu günleri "*Şeylerin Masumiyeti*" kitabında şu sözlerle anlatmıştır:

"Aynı yıllarda romanlarımın çevirileri ilk defa Batı'da yayımlanıyor, kitap tanıtmak için gittiğim pek çok Avrupa ülkesinde festival konuşmalarından ve röportajlardan kalan vaktimde arka sokaklardaki küçük müzeleri geziyordum. Paris'teki Gustave Moreau Müzesi, Barselona'daki Frederic Mares Müzesi ya da Londra'daki Sir John Soane müzesi gibi beni çok mutlu eden, görece küçük müzeleri gördükçe, kenar mahallelerde benim de pekâlâ kendi kafama göre takılarak tuhaf bir müze yapabileceğimi düşünür; Galata'nın, Cihangir'in, Çukurcuma'nın sokaklarında Rum ve Ermeni mimarlar ve ustalar tarafından yapılmış yüz yıllık evlerin her birine teker teker bakarken, acaba ileride müzeye çevirebilir miyim ve bu evlerin birinde Füsun ve ailesinin yaşatırsam Kemal onları nasıl ziyaret eder diye sorardım kendime."³⁹

³⁸ Fethiye Erbay, **Müze Yönetimini Kurumsallaştırma Çabası**, İstanbul, Mimarlık Vakfı Enstitüsü, 2009, 289.

³⁹ Orhan Pamuk, **Şeylerin Masumiyeti**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2012, s. 25.

Pamuk uzun uğraşlar sonucu aynı zamanda Masumiyet Müzesi romanının kahramanı Kemal'in de sekiz yıl boyunca ziyaret ettiği yer olan biricik aşkı Füsun'un evi için nihayet içine sinen bir bina bulmuştur.

“1999 yazındaki büyük depremten altı ay sonra, ünlü Çukurcuma Hamamı'ndan elli metre aşağıda bir ev satın aldım. Kızımı okula götürürken her gün önünden geçtiğim ve çok beğendiğim bu binanın da satılık olduğunu, bir ev aradığımı bilen bir tellal söylemişti bana. Binanın sahibi İstanbul'da pek çok inşaatı olan bir müteahhitti.”⁴⁰

Pamuk'un satın aldığı bu bina kendi yazıhanesine de oldukça yakın Çukurcuma Caddesi üzerinde bulunan 1897 yılından kalma harap haldeki 24 no'lu Brukner Apartmanı'dır. Pamuk bu binanın tam da hayal ettiği ev olduğunu ve binaya dair ilk izlenimlerini şu sözlerle ifade etmektedir:

“Evin kıvrımlı merdivenlerinden, iki tarafın sokak olmasından ve daha sonraki yıllarda çok şikayet edeceğim küçüklüğünden memnundum, ama en çok Füsun'a layık narin bir bina buldum diye seviniyordum. Evet, tabii ki Füsun burada yaşamıştı, biliyordum.”⁴¹

⁴⁰ A.e., s. 30.

⁴¹ A.e., s. 31.

Şekil 1.4: Binanın Müzeye Dönüştürülmeden Önceki Hâli



Kaynak: Pamuk, 2012: 38.

Şekil 1.5: Binanın İç Mekânının Müzeye Dönüştürülmeden Önceki Hâli



Kaynak: Pamuk, 2012, 38.

Binayı satın almasıyla büyük bir coşkuyla dolan Pamuk, artık kafasındaki müze fikrini somutlaştırmaya çok yaklaştığını hissetmeye başlamış ve müzeyi kuracağına dair kendine olan güveni artmıştır.

“Binayı satın almam, müze ve romana olan inancımı kendi gözümde de kanıtladı. Ev aslında koleksiyonumun en büyük, en pahalı, en gözüken parçasıydı. Bu coşkuyla, *Kar*’ı yazdığım günlerde, civardaki eskicilerden pek çok eski, paslı mutfak eşyası, ceviz kıracakları, emaye tencereler, oyuncaklar aldığımı hatırlıyorum.”⁴²

Satın aldığı binayı aynı zamanda koleksiyonunun da önemli bir parçası olarak gören Pamuk, bu binayla duygusal bir bağ ve yakınlık da kurmuştur. Satın aldığı bu harap binaya nasıl hayat vereceğini ve binanın içini topladığı eşyaların hikâyeleriyle nasıl canlandıracağını hayal etmeye başlamıştır.

“1894’teki İstanbul depreminden üç yıl sonra, 1897’de yapılmış bu küçük binanın eskiliği, harap hali, sıvaları döküldüğü için gözüken paslanmış demirleri içimdeki bir özleme denk düşüyordu. Tozlu, soğuk ve karanlık binaya her girişimde burada canlı, renkli-turuncu sarı- bir hayat düşlüyordum. Boş binadan on beş dakika uzaklıktaki yazıhaneme yürüyerek dönerken, yokuşun üst kısmındaki eskici dükkânlarından eski bir kaşık, eğri büğrü bir şişe açacağı ya da paslı bir anahtar alırdım. Bu eşyaların eskiliğinden hoşlanıyordum, ama onları “yeni” bir çerçeveye, havayla muhafaza etmek istiyordum.”⁴³

Müze projesinin tasarım aşamasında uzun süre tek başına olan Orhan Pamuk, müzenin mimari detayları ve koleksiyonun sergilenme biçimi ile ilgili yeni fikirler ve esinlenmeler bulabilme amacıyla Avrupa’daki pek çok müzeyi ziyaret ederek gözlemler yapmış ve notlar aldığı defterler tutmuştur. Daha sonra bu tuttuğu defterleri de müzede sergilemiştir. Gezdiği müzelerden onu en çok, az kişinin ziyaret ettiği, arka sokaklarda kalmış ufak müzeler etkilemiştir.

“Ama o ilk yıllarda, Avrupa’nın küçük müzelerine pek az kimsenin gittiğini görmek bana müze kurmanın zorluğu ve beyhudeliği konusunda hiç ders vermiyor, tam tersi, arka sokaklardaki boş müzelerin şiirselliği beni hayallere sürüklüyordu. Bu mahallelerde, içinde İstanbul’un günlük hayatında yer tutmuş eşyaları sergilediğim bir

⁴² A.e., s. 33.

⁴³ A.e., s. 33.

müze kurarsam oraya kimsenin gelmemesini dert etmez, tam tersi boş müzenin mahalleye yayacağı şiirsel havayla teselli ederdim kendimi.”⁴⁴

Pamuk, romanda bahsi geçen ve müzede sergilenecek nesneleri toplamaya devam ederken binayı satın aldıktan bir yıl sonra çocukluk arkadaşı mimar İhsan Bilgin ile irtibata geçip Çukurcuma’daki binanın müzeye dönüştürülmesi konusunda yardımını istemiştir. 2001 yılında mimar İhsan Bilgin ile beraber binayı hangi değişikliklerle müzeye çevireceklerini düşünmeye başlamışlardır. Bu fikir alışverişleri sırasında yapının kabuğunu mümkün olduğunca korumaya ve binanın ortasına romanda bahsi geçtiği gibi Kemal’in çatı katından bütün müzeyi görebileceği şekilde bir delik açmaya ve duvarlar boyunca kat kat yükselen bir merdiven yerleştirmeye karar vermişlerdir. Bu yenileme ve değişikliklerden doğan mimari detayları romanda da anlatmış ve mimar İhsan Bilgin’i de bu kurgusal öyküye dahil etmiştir. Bu temel mimari kararlar alındıktan sonra 2003-2008 yılları arasında müzenin mimarisiyle ilgili çalışmalar durmuş, Pamuk ise eşya toplamaya ve romanı yazmaya devam etmiştir. Bu süre zarfında İhsan Bilgin de mimarlık bürosunu kapatmıştır.

Roman yayınlanıp 2008 yılında Almancaya tercüme edildikten sonra kitabı okuyan ve hikâyeden oldukça etkilenen Alman müze mimarı Gregor Sunder-Plassmann, Orhan Pamuk ile irtibata geçmiş ve binayı modern müze standartlarına ve Pamuk’un isteklerine uygun olarak bitirmeyi teklif etmiştir. Gregor Sunder-Plassmann’ın bu teklifiyle, uzun süre askıda kalan müze projesi tekrar canlanmıştır.

Bu noktadan sonraki müzenin kuruluş, gelişme ve sergileme süreçleri tezin bir sonraki bölümünde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

⁴⁴ A.e., s. 25-28.

İKİNCİ BÖLÜM

MASUMİYET MÜZESİ’NİN KURULUŞ, GELİŞİM VE SERGİLEME SÜREÇLERİ

2.1. Müzenin Kuruluşu

28 Ağustos 2008’de Masumiyet Müzesi romanının ilk baskısı İletişim Yayınları tarafından yapıldıktan sonra Orhan Pamuk’un okurları müzenin açılışını heyecanla beklemeye başlamışlardır. Fakat bu bekleyiş tahmin edilenden çok daha uzun sürmüştür. Pamuk, roman çalışmasına devam ederken, müzeyi de romanla eş zamanlı olarak açmayı planlamış fakat bu planına sadık kalamamıştır. Pamuk, kitabı yayınlanmasının ardından bir yıl sonra müzeyi açabileceğini düşünürken evdeki hesap çarşıya uymamış ve müzenin açılışı 2012 yılına sarkmıştır. Pamuk, bu gecikmenin sebebinin tembellikten kaynaklanmadığını belirtmiş ve müzenin tanıtımına ilişkin yaptığı basın toplantısında bu ertelenmenin sebeplerini şu şekilde sıralamıştır:

“Müzenin açılmasının bu kadar uzun sürmesi benim müzedeki eşyaları toplayamamam değil, onları belirli nizam ve ahenk içinde vitrinlere ve kutulara yerleştirirken taşıdığımız endişeler. Nedir bu endişeler? Birincisi güzel olsun. Sanatçıların temel endişesi budur, güzel olsun, havası olsun! Topladığım eşyaları koyayım masaların üzerine, işte romandaki eşyalar diye, yerli malı yurdun malı haftalarında olduğu gibi... Bunu yapamayacağımı kendime yediremeyeceğimi gördüm. İşler uzadı, ama şikâyetçi değilim.”⁴⁵

Pamuk, yıllarca topladığı koleksiyonun sunum ve sergilemesini, içine en sinen şekilde gerçekleştirebilmek için sanatsal bir çaba ve üstün emek sarfederek özverili bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bu sunum ve sergileme çalışmasında Pamuk’a, Almanya’dan gelen Sunder-Plassmann ailesi gönüllü olarak yardım etmiştir. Kitabın Almanya’da yayımlanmasından sonra, Pamuk’la müze ile ilgili irtibata geçen Alman müze mimarı

⁴⁵ Çevrimiçi: <http://www.radikal.com.tr/kultur/orhan-pamukun-buyuk-hayali-gercek-oldu-1084888/>, 08.03.2019.

Gregor Sunder-Plassmann, eşi Brigitte ve kızı Johanna'yla birlikte Nisan 2009'da İstanbul'a gelmiş ve Pamuk'la beraber bir atölye çalışması yapmışlardır. Orhan Pamuk koleksiyonun sergilenmesi ve müze binasına dair fikirlerini aileyle paylaşmış ve onların önerilerini değerlendirmiştir. Pamuk'a müzenin mimarisinden, aydınlatmasına ve sergilemesine kadar her konuda yardım eden bu ailenin müzeye katkıları büyük olmuştur.

2.2. Müzenin Gelişim Ve Sergileme Süreçleri

Tezin önceki kısımlarında da belirtildiği gibi Orhan Pamuk, müze-roman çalışmasını birlikte ilerlettiği yıllarda kendi müzesi için tasarım ve uygulama fikirleri araştırması yapmak amacıyla çok sayıda müze gezmiştir. Bu araştırma gezileri sırasında defterlere notlar tutmuş ve kuramsal olarak müzeler, müzecilik, müzeciliğin tarihi ve bugünkü durumuyla ilgili konularda kafa yormuştur. Çok yönlü bir entelektüel olan Pamuk, müzelere de özel bir ilgi duyduğundan müzeoloji üzerine de kapsamlı araştırmalar yapmıştır. Bu geziler ve araştırmalar sırasında edindiği bilgiler ve yaptığı gözlemler sonucunda müzeciliğin dünü ve bugünüyle ilgili olarak çıkarımlarda bulunmuş ve müzelerle ilgili kendi fikirlerinden yola çıkarak yeni bir anlayışla müzesini inşa etmeyi amaçlamıştır.

Pamuk, müzeler ve müzecilikle ilgili geliştirdiği fikirlerini ve eleştirilerini “Müzeler İçin Mütevazı Bir Manifesto” başlığıyla *Şeylerin Masumiyeti* kitabında okuyuculara sunmuştur. Masumiyet Müzesi'nin gelişim ve sergileme süreçleri detaylı olarak incelendiğinde Pamuk'un müzesinde ortaya koyduğu bu fikirlere ne kadar sadık olduğu görülecektir. Pamuk tarafından her ne kadar mütevazı olarak nitelendirilse de oldukça iddialı olan bu manifesto, Masumiyet Müzesi'nin kuramsal yönünün daha iyi anlaşılabilmesi adına müzenin kurulum ve sergileme süreçlerinin detaylı anlatımına geçmeden önceki bu noktada tam metin olarak verilecektir.

“Müzeleri seviyorum ve pek çokları gibi her geçen gün müzelerde daha mutlu hissediyorum kendimi. Müzeleri çok ciddiye aldığım için bazan öfkeli, kuvvetli düşünceler geliştiriyorum. Ama müzeler hakkında öfkeyle konuşmak da gelmiyor

içimden. Çocukluğumda İstanbul'da çok az müze vardı. Çoğu da korunmuş tarihi anıtlardı. Ya da Batı dışı yerlerdeki çok az müze gibi devlet dairesi havalı yerler. Daha sonra Avrupa şehirlerinin arka sokaklarındaki küçük müzeler, bana müzelerin de tek tek bireylerin hikâyelerini anlatabileceğini hissettirdi.(tıpkı romanlar gibi) Louvre, Metropolitan, Topkapı, British Museum, Prado gibi yerlerin insanoğlunun büyük zenginliği olduğunu hiç unutmuyorum. Ama bu büyük anıtsal hazinelerin geleceğin müzeleri için örnek olmasına karşıyım. Müzeler, özellikle hızla zenginleşen Batı dışı ülkelerde ortaya çıkmakta olan yeni ve modern insanın dünyasını, insanlığını araştırmalı ve ifade etmeli. Oysa devlet destekli büyük müzeler insanı değil, devleti ve temsil etmeyi hedefliyor. Bu, iyi ve masum bir hedef değil.

Düşüncelerimi bir sırayla ifade edeyim:

1. İmparator ya da kral saraylarının halka açılmasıyla şekillenen ve vazgeçilmez bir turistik ziyaretgâh ve milli bir simge halini alan Louvre, Hermitage gibi büyük müzeler, milletin hikâyesini (yani tarihi) bireyin hikâyesinden çok daha önemli kıldı. Oysa tek tek bireylerin hikâyesi, insanlığımızı bütün derinliği ile ortaya koymak için daha uygun.
2. Saraylardan milli müzelere geçiş ile, destanlardan romanlara geçiş arasında bir paralellik olduğunu görüyoruz. Evet, eski kralların kahramanlık hikâyeleri olan destanlar, onların yaşadığı saraylar gibidir. Ama milli müzeler romanlar gibi değil.
3. Bir topluluğun, cemaatin, takımın, milletin, devletin, halkın, bir kuruluşun, şirketin, bir cinsin tarihini anlatmaya çalışan müzelerden bıktık, yorulduk. Tek tek bireylerin, sıradan hikâyelerinin bütün büyük toplulukların tarihinden daha zengin, daha insani ve çok daha mutluluk verici olacağını hepimiz biliyoruz.
4. Sorun Çin, Hint, Meksika, İran ya da Türk tarih ve kültürlerinin ne kadar zengin olduğunu anlatabilmek değil. (Elbette bu da yapılmalı, ama bu zor değil.) Zor olan, bu ülkelerde günümüzde yaşayan tek tek insanların hikâyesini aynı zenginlik, derinlik ve güç ile müzelerde anlatabilmek.
5. Bana göre müzeler, bir devleti, milleti, şirketi, belirli bir tarihi vs. iyi temsil edip edememeleriyle değil, tek tek bireylerin insanlığını ortaya çıkarıp çıkaramamalarıyla ölçülmeli.
6. Müzeler daha küçük, daha bireysel ve daha ucuz olmalı. Ancak böyle, tek tek insanların hikâyelerini ifade edebilirler. Büyük kapılı büyük müzelerde, insanlığımızı unutup devleti ve kalabalıkları hatırlamaya çağırıyoruz. Bu yüzden Batı âlemi dışında milyonlarca insan müzelere gitmekten korkuyor.
7. Günümüz ve geleceğin müzelerinde sorun devleti temsil değil, insanı ortaya çıkarmaktır. Bu insanın yüzyıllardır acımasız baskılar altında olduğunu da unutmayalım.
8. Büyük anıtsal, sembolik müzelere giden para ve kaynaklar, tek tek insanların hikâyelerini anlatan küçük müzelere gitmeli. Bu kaynaklar, insanları kendi küçük evlerini ve hikâyelerini “müzeleştirmeye” teşvik edip onlara destek olmalı.
9. Eşyalar çevrelerinden, sokaklarından kopartılmadan kendi doğal evlerine hüner ve dikkatle yerleştirilirse, zaten kendi hikâyelerini anlatırlar.
10. Şehirlere, mahallelere hükmeden anıtsal binalar insanlığımızı ortaya çıkarmıyor, tam tersi onu eziyor. Daha insani olan; mahalleyi, sokakları, çevredeki evleri, dükkânları, her şeyi serginin bir parçası haline getirecek mütevazı müzeler hayal edebilmek!

11. Müzelerin geleceği evlerimizin içindedir.

Resim aslında çok basit:

ESKİDEN

OLMASI GEREKEN

DESTANLAR

ROMANLAR

TEMSİL

İFADE

ANITSAL BİNALAR

EVLER

TARİHLER

HİKÂYELER

MİLLET

İNSANLAR

GRUPLAR, TAKIMLAR
BİREYLER

TEK TEK

BÜYÜK VE PAHALI

KÜÇÜK VE UCUZ⁴⁶

Orhan Pamuk'un bu manifestodaki teorik düşüncelerini Masumiyet Müzesi'nde pratiğe döktüğu görölmektedir. Müzenin atmosferi ve tarzı diğer klasik müzelerden tamamen farklıdır. Müze ziyaretçisi Masumiyet Müzesi'nde bir arkeoloji müzesi, Topkapı ya da Dolmabahçe Sarayı müzelerini gezerken ki yaşadıkları aynı deneyimi yaşamamaktadır. Geleneksel müzeler daha büyük yapılarda inşa edilmiş olduklarından küçük müzelerden daha donuk ve cansız oldukları söylenebilir. Masumiyet Müzesi ise geleneksel müzelere göre daha canlı, samimi ve kişiseldir. Ziyaretçisine adeta yaşayan sıcak bir ev hissi vermektedir.

Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi'ni kurarken bu manifestoda belirttiği fikirlerine oldukça bağlı kalmıştır. Pamuk'un oluşturduğu müze, onun yeni müzelerin nasıl olmasına dair fikirlerini yansıtan ve örnekleyen bir çalışma olmuştur. Romanın yazım ve müzenin mimarisinin eş zamanlı gelişimiyle zaten benzersiz bir çalışma olan

⁴⁶ Orhan Pamuk, *Şeylerin Masumiyeti*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2012, s. 54-57.

Masumiyet Müzesi, tamamlandığında geleneksel müze anlayışının dışında oldukça farklı ve özgün bir eser ortaya çıkmıştır.

Müze açılmadan yaklaşık iki yıl önce 2009 ve 2011 yılları boyunca müzede yoğun olarak bir uygulama çalışması yapılmıştır. Müzenin uygulama sürecinde ekibe katılan mimar Cem Yücel'in tavsiyeleriyle yapıda Galata ve çevresindeki mimari geleneklere uygun yerel malzemeler kullanılmıştır. Müzenin ahşap işlerinde çevreyi iyi tanıyan yerel marangoz ustası Metin Ağca'dan destek alınmıştır. Mimari detaylar ile ilgili kararlar bu ekibin görüş ve önerileri ile alınmış, bazı durumlarda ise kararları Orhan Pamuk tek başına vermiştir.

“Bazan bir merdivenin kıvrılışı, bir pencerenin açılış ayrıntısı ya da zeminde kullanılacak malzeme (Cem bize eski evlerden çıkma ahşap bulurdu) konusunda Gregor ve Cem ile saatlerce tartışırdık. Bazan da sonuçsuz tartışmalardan bıkan ben, binanın dış renginde olduğu gibi, boyacı ustası ile işe tek başıma karar veriverirdim.”⁴⁷

Şekil 2.1: Masumiyet Müzesi'nin Uygulama Sürecinde Orhan Pamuk ve Ekibi



Kaynak: Pamuk,2012: 255.

⁴⁷ A.e., s. 255.

Müzenin mimari detaylarına karar verildikten sonra sıra, müzecilik açısından oldukça önemli bir konu olan müzede sergilenecek olan eserlerin teşhir ve tanziminin nasıl olacağına karar verilmesine gelmiştir.

”Geleneksel müzecilik açısından sergileme çalışmaları, teşhir ve tanzim konularını kapsar. Teşhir eserlerin izleyiciye sunulmasıdır. Tanzim eserlerin ziyaretçiye gösterilmesi amacı ile sınıflandırılması esasına dayanır. Bu sınıflandırma bir program ve elde olan eserlerin, objelerin birbiri ile olan ilişkisine de dayanmaktadır.”⁴⁸

Daha önce de belirtildiği gibi geleneksel müzecilik anlayışından uzak bir müze olan Masumiyet Müzesi’nin teşhir ve tanzim çalışmaları da yine geleneksel çizgiden bağımsız bir şekilde ilerlemiştir.

Orhan Pamuk, en başından beri koleksiyonu kitabın bölümlerine göre kutulara yerleştirerek sergilemek istemiştir. Koleksiyonun teşhir ve tanzim süreci, Pamuk’un bu fikri etrafında şekillenmiştir. Pamuk, günümüzdeki müze koleksiyonlarının temeli olarak kabul edilen, uzak ülkelerden gelen ilginç nesnelerin sergilendiği kraliyet koleksiyonları olan Harikalar Odası (Wunderkammer) kavramından yola çıkarak bu fikrini geliştirdiğini belirtmiştir.⁴⁹ Nadire kabineleri olarak da anılan bu odacıklar, Rönesans sonrası ender ve değerli objelerin sergilendiği mekânlardır. Roman kahramanı Kemal’in gözünde de oldukça değerli ve eşsiz olan topladığı eşyaların, bu şekilde özel kutularda sergilenmesi fikri Pamuk’a oldukça benzer gelmiştir.

Bu fikirden yola çıkarak koleksiyondaki eski ilaç şişesi, düğme, Milli Piyango bileti, biblo, fotoğraf, mutfak eşyası gibi nesnelerin dikey, ahşap kutularda belli bir kompozisyon içerisinde sergilenmesine karar verilmiştir. Kutuların tasarım ve kompozisyonlarını Orhan Pamuk tek tek kendisi yaparken, eşyaları kutulara yerleştirme aşamasında Gregor Sunder-Plassmann’ın kızı Johanna Sunder-Plassmann ve Alman ürün tasarımcısı Corlatta Werner, Pamuk’a yardımcı olmuşlardır.

⁴⁸ Mutlu Erbay, **Müzelerde Sergileme ve Sunum Tekniklerinin Planlanması**, İstanbul, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., 2011, s.7.

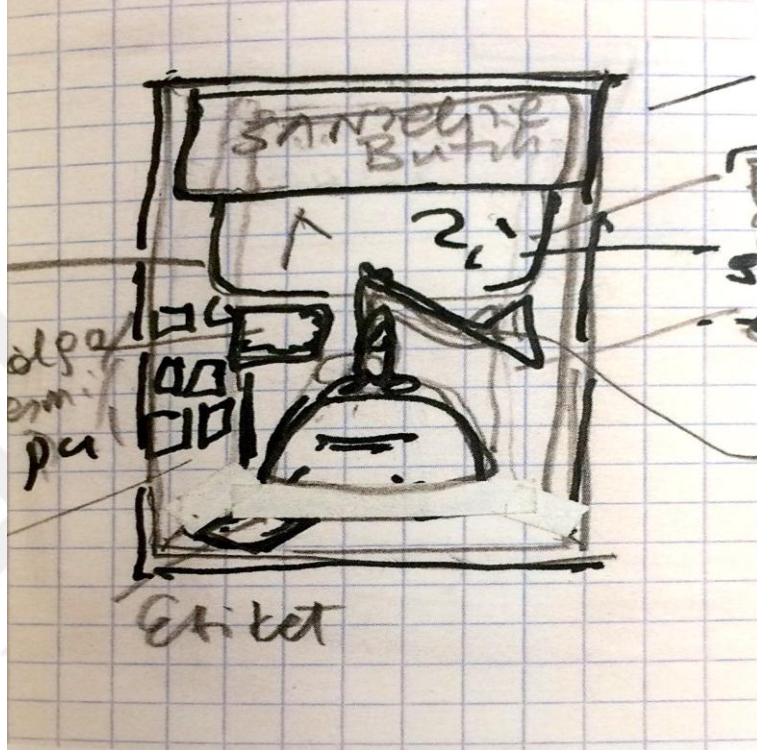
⁴⁹ Orhan Pamuk, **Şeylerin Masumiyeti**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2012, s. 255.

Eşyaların kutulara yerleştirilerek sergilenmesi kararı verildikten sonra ise eşyaların nasıl yerleştirilmesi gerektiği sorusu ortaya çıkmıştır. Bu sorunu ve çözümünü nasıl bulduğunu Orhan Pamuk şu sözlerle anlatmıştır:

”Fusun’un düşürdüğü küpesiyle özdeşleştirdiğim birinci kutuyla fazla dertlenmedim, ama müzeyi yaparken karşılaşacağım büyük sorun bu ikinci kutuda hemen karşıma çıktı. Eşyaları nasıl bir mantık ya da kompozisyon ile kutuya yerleştirecektim? Kutunun biçimi ne olacaktı? Romanı yazmadan önce ve yazarken Fusun’un sarı ayakkabısı, deve çanı gibi şeyler zaten elimde vardı. Adını melankolik Fransız şairi Gérard de Nerval’in sevgilisinin adından alan “sahte” Jenny Colon çantayı da, İstanbul’da sanatçılarla çalışarak üretmiş, Şanzelize Butik’in eski levhasını da bulmuştum. Şimdi bu eşyaları, vitrine romanda bahsediliş sıralarına göre mi dizmeliydim, yoksa onlarla bir kompozisyon mu yapmalıyım? Müzenin tamamlanıp bitmesini geciktiren ve beni aylarca, evet hatta yıllarca hem mutlu hem mutsuz eden kararı, bu kutuyu hayal ederken verdim. Eşyaları, bir kütüphanede kitaplar gibi sırayla dizemezdim: Kutuların da bir özel kompozisyonu ve havası olmalıydı, her birinin özel bir ruhu olmalıydı. Bir gün beklenmedik bir ilhamla bu ikinci kutuyu kurşun kalemle çizdim. Sonra çizdiğim şeyi kutunun içine yerleştirdik ve santim santim oynatarak ve deneme yanılmayla işimize devam ettik. Kutuları tek tek güzel bir eşya olarak da hayal etmek de müzeyi daha şiirsel bir hale getirdi.”⁵⁰

⁵⁰ A.e., s.61.

Şekil 2.2: 2 numaralı “Şanzelize Butik” İsimli Kutunun Orhan Pamuk Tarafından Çizilen Eskizi



Kaynak: Pamuk, 2012: 61.

Her bir kutunun/vitrinin ayrı bir ruhu ve göze hoş gelen bir kompozisyonu olmasını arzulayan Orhan Pamuk, objeleri kutulara yerleştirmeye başlamadan önce Şekil 2.2’de görüldüğü gibi kağıt üzerinde taslak hallerinin eskizlerini çizmiştir. Eşyaları rastgele bir düzenle yerleştirmek ve sergilemek istemeyen Pamuk, onları romanın ve mekânın ruhuna uygun olarak bir araya getirmeye ve eşyalarla bir hikâye anlatmaya çalışmıştır. Müzeyi kurgularken alınan bu karar, müzenin sergileme ve sunum teknikleri bakımından geleneksel müzelerden ayrıldığı en önemli nokta olmuştur. Geleneksel sergileme biçimlerinden olan vitrin içi sergileme Masumiyet Müzesi’nde daha farklı bir şekilde yorumlanmıştır. Müzenin kurgusu içerisinde oluşturulan her bir vitrin romanın bir bölümüne denk getirilerek o bölümün başlığıyla isimlendirilmiştir. Müzedeki her bir vitrin, bir konu başlığına, kendi içerisinde bir mantık, düzen ve kompozisyona sahiptir.

Vitrinlerde konuya dair herhangi bir bilgilendirme panosu kullanılmamış olmasına rağmen her bir vitrin ziyaretçiye kendini anlatabilmektedir.

Müze uygulama sürecinde Füsün ve Kemal'in aşkını görselleştirme amacıyla toplanan, değişik amaçlarla kullanılan ve farklı hatıralar çağrıştıran eşyalar yan yana getirilmeye başladıkça hikâyenin ötesine geçerek farklı anlamlar kazandığı fark edilmiştir. Orhan Pamuk, bir resim yapmaya çalışır gibi bir araya getirdiği eşyaların tasarım aşamasındaki ilk düşündüğü hallerinden, uygulama aşamasında çok daha farklı bir boyuta geçtiklerini şu sözlerle ifade etmektedir:

”Ama yıllarca topladığım ve romanın tasvir ettiği eşyaların müzede başka bir anlama geleceğini kutuları yapmaya başlarken hissettim. Eşyalar kutulara girdikçe aralarında konuşuyorlar, romanda anlatılanın ötesinde, başka, yeni bir türkü söylüyorlardı.”⁵¹

Pamuk'un topladığı eşyalar, ekip arkadaşlarının da yardımıyla, estetik ve güzellik kaygısı güdülerek fakat rastgele, içgüdüsel bir şekilde vitrin-kutulara yerleştirilmeye başlanmıştır. Hayli uzun süren bu çalışma süreci, Pamuk'un hem oldukça keyif aldığı hem de yavaş ilerlediği için zaman zaman öfkelenildiği sancılı bir dönem olmuştur. Pamuk o günleri ve ona yardım eden ekiple olan ilişkisini *Şeylerin Masumiyeti*'nde şu sözlerle anlatmaktadır:

“2011 bahar ve yazında sekiz-on kişi ile bütün gün küçük ayrıntılarla uğraşarak müze binasında geçirdiğim beş ay, içimdeki ölü ressamı yeniden hayata döndürdü. Yıllarca tek başıma bir odada roman yazmış olan ben, şimdi ortak bir amaçla mutlu bir kalabalıkla birlikte, üniversite yıllarımda resim yaparken aldığım zevkle çalışıyordum. 2011 baharında, sıradan bir günde, Johanna ve Carlotta ile sekiz-on kutunun ayrıntılarının üzerinden geçer; Kıymet'in tek tek yerleştirdiği sigara izmaritlerinin altına Kemal'in birkaç cümlesini yazar; o sigaraların sahte tütününü sabırla izmaritlerle dolduran Ali'ye takılır, etraftalarsa Gregor ve Cem ile mimari malzeme ayrıntılarını konuşur, bana eskici dükkânlarından her gün eski fotoğraflar, eşyalar, gazeteler getiren arkadaşların önüme koyduklarını elden geçirir; köşelerdeki bir türlü bitiremediğim yuvarlak köşe kutuların önünde tek başıma uğraşır; eksik şeyler konusunda Murat ile tartışırım. Daha sonra bütün takımla birlikte Çukurcuma'daki lokantalardan birine

⁵¹ A.e., s.83.

köfte yemeye gidince, bütün telaşıma ve işin yavaş gitmesine öfkelenmeme rağmen aslında çok mutlu olduğumu anladım hemen. “⁵²

Şekil 2.3: Masumiyet Müzesi’nin Uygulama Sürecinde Orhan Pamuk’un Müzedeki Çalışma Masası



Kaynak: Pamuk, 2012:112.

Beş ay süren bu hummalı çalışma sürecinde çekilen Şekil 2.3’deki, fotoğrafta da görüldüğü gibi Orhan Pamuk, sergilenecek objelerin her bir detayıyla kendisi bizzat ilgilenmiştir. Bu uygulama süreci boyunca Orhan Pamuk, kimi zaman müze mimarı, kimi zaman küratör, kimi zaman da bir sahne tasarımcısı rolüne bürünmüştür.

”18 numaralı yuvarlak köşe kutusu için çalışırken çekilmiş bu fotoğraftaki telaşı müzede her zaman hissettim. Yaptığı şeyin anlamını tam bilememek ile, bir yönde neden bilmeden ilerleme isteği arasındaki gerilim... Johanna ve Carlotta’nın çalışkanlığı ve kararlılığı olmasaydı, Masumiyet Müzesi’ni bitiremezdim. Önce ben bir kutuyu, içindeki eşyaları yerleştirerek çizdim, onlar da çizdiğim şeyi uygulamaya girer, sonra baka konuşa, deneye yanıla ilerledik. 2011 bahar ve yazında yazarlığı bıraktım ve beş ay her gün müzeye gidip birinci kattaki bu masaya yerleştim.”⁵³

⁵² A.e., s.255.

⁵³ A.e., s.113.

Müzede vitrin içi sergileme elemanları olarak genellikle ince tel ve misinalar ile metal sabitleyiciler kullanılmıştır. Kutuların içerisindeki nesneler, ince teller yardımıyla birbirlerine sabitlenmiş halde, kanca ve misinalarla kutunun tepesine tutturulup sarkıtılarak ya da metal sabitleyicilerle yüzeye oturtulmuş şekilde sergilenmektedir. Bazı kutuların içerisindeki nesneler ise herhangi bir sabitlenme olmadan gelişigüzel yerleştirilerek sunulmuştur. Bazı eşyalar gerçekliği ve yaşanmışlığı arttırmak adına kutu ya da çekmecelerin içinde, fotoğraflar da çerçevelerle sergilenmiştir. Kutu içlerindeki kompozisyonlarda dekoru tamamlayıcı ağaç, yeşillik, insan figürleri gibi mukavvadan kesilmiş öğeler de kullanılmıştır.

Masumiyet Müzesi'nin koleksiyonunun çeşitliliği, düzensiz ve hayli dağınık bir yapısı olması teşhir ve tanzim sürecini zorlaştıran bir unsur olsa da, Orhan Pamuk koleksiyondaki eşyaları bir araya getirirken gösterdiği özen ve çabayla bu durumu bir sorun olmaktan çıkarmıştır. Toplarken büyük bir keyif aldığı koleksiyonu sergilerken de aynı şevk ve heyecanla kendi deyimiyle “zamanı mekâna dönüştürmek” için çalışmıştır. Müzenin sergileme ve sunum çalışmasının bitiminde ortaya kendine has bir dili olan, ahenkli ve özgün bir eser ortaya çıkmıştır.

”Kibrit kutularını, çakmakları, eski fotoğrafları, bir kere atılmadıkları için hiçbir zaman atılamayan ve üstüne gelişigüzel yazılmış kağıt parçalarını, lokanta hesap pusulalarını, her renkten -özellikle kırmızı mor- eski banka defterlerini severim! Bütün bu şeyleri santim santim, hafif hafif yer değiştirerek, bir ahenk ile kutuya yerleştirirken, tıpkı roman yazarken olduğu gibi, bir dünya kurduğumu hissedirim.”⁵⁵

Masumiyet Müzesi'nde romanda sözü edilen eşyalar ve kavramlar sergilenmeye çalışılmış ve anlatılan hikâyeye uygun bir atmosfer yaratılmıştır. Sergileme süreçlerinde oluşturulan her bir vitrin adeta dondurulmuş bir anın yansıtıldığı bir hafıza kutusudur. Masumiyet Müzesi, kurgusal bir müze olmasının yanı sıra koleksiyonu itibarıyla yirminci yüzyılın ikinci yarısının İstanbul kent yaşamını da anlatan bir müzedir. Müzedeki eşyaların 1950-2000 yılları arasında İstanbul'daki gündelik yaşamı da belgeleyen nitelikte olması özelliğinden dolayı müze, küçük bir İstanbul müzesi olarak

⁵⁵ A.e., s.246.

da tanımlanabilir. Orhan Pamuk, müzenin bu misyonuyla ilgili düşüncelerini müzenin açılışında yaptığı basın toplantısında şu sözlerle dile getirmiştir:

“Bu müzenin biraz mütevazı bir şekilde benim yaşadığım dönemdeki İstanbul’un müzesi olması niteliği de var. Ve ne yazık ki hala bir İstanbul Müzesi yok; büyük eksiklik. Aynı zamanda belgeselci bir yanı var. 70’lerden günümüze kadar İstanbul’un eski otobüs biletleri, sinema biletleri, sigorta kartları, banka kartları gibi gündelik eşya var bu müzede. Tuzluğundan Vim kutusuna. Hepimizin yaşadığı gündelik hayat da var burada, Kemal’le Füsun’un yaşadığı özel hayat da.”⁵⁶

Şekil 2.5: 14 Numaralı “İstanbul’un Sokakları, Köprüleri, Yokuşları, Meydanları” İsimli Kutunun Sergileme Aşamaları



Kaynak: Pamuk, 2012: 103.

⁵⁶ Çevrimiçi: <http://www.radikal.com.tr/kultur/orhan-pamukun-buyuk-hayali-gercek-oldu-1084888/>, 08.03.2019.

Masumiyet Müzesi'nin tamamlandıktan sonraki hali yalnızca romanda anlatılan Kemal ve Füsün'un aşkının görselleştirildiği bir yer olmamış, müze her ziyaretçi için farklı duygu, düşünce ve hisler uyandıran romandan bağımsız bir mekân dönüşmüştür. Metin ve mekân arasındaki kuvvetli ilişki zamanla değişip dönüşmüştür. Metinle birlikte mekân farklı anlamlar yüklenmiş, mekânın gerçek hayattaki dönüşümü de aynı zamanda metne sirayet etmiştir. Fakat mekân dönüştürülüp içerisinde eşyalar sergilenmeye başlandığında mekân daha farklı anlamlar yüklenmeye başlamıştır. Sergileme çalışması boyunca bu değişimi sezen Orhan Pamuk, oluşan bu durumu şu sözlerle özetlemiştir:

”Eşyaları müzede romandakinden başka anlamlara gelecek şekilde kullanabileceğimi müzede çalışıp sezdikçe, daha özgür hissettim kendimi. Öte yandan müze ile roman arasında birebir uyum olmasını da hep istedim. Aslında okurun altı yüz sayfalık bir romandan, bir süre sonra altı sayfayı geçemeyecek kadar az ayrıntı hatırladığını, romanı okuyan ve müzeyi gezen tanıdık ziyaretçilerin sözlerinden çıkartıyordum. Kutulara bakan okurlar eşyaları değil, romandaki duyguları, daha doğrusu romanı okurken duydukları şeyleri hatırlıyorlardı daha çok.”⁵⁷

Müzenin en sonunda romandan bağımsız bir hale bürünmesi sayesinde Masumiyet Müzesi, romanı okumamış olan ziyaretçilere de farklı bir deneyim sunmaktadır. Müzeyi gezerken keyif almak için romanı okuma şartı yoktur. Romanı okuyan ve hikâyenin bütününü bilen bir ziyaretçi için müzedeki detaylar daha anlamlı olsa da, romanı okumamış ve hikâyeye vâkıf olmayan bir ziyaretçi için de müze anlamsız bir mekân değildir. Müzede değişik amaçlarla kullanılan gündelik eşyalar bir arada, bir kompozisyon içerisinde sergilenmektedir. Romanın bölümlerine uygun olarak oluşturulmuş her bir kutu-vitrini başlı başına bir sanat eseri gibi değerlendirmek mümkündür. Müzedeki objeler; videolar, fotoğraflar, ışıklar ve ses enstalasyonlarıyla(yerleştirme) desteklenmiş güçlü bir nostaljik atmosfer içerisinde aktarılmaktadır. Bu haliyle müze, çağdaş sanat alanında üretilmiş sanatsal işlerle benzerlik taşımaktadır.

⁵⁷ Orhan Pamuk, **Şeylerin Masumiyeti**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2012, s. 121.

Daha önce de belirtildiği gibi Masumiyet Müzesi'nde sergilenen objeler yalnızca Kemal ve Füsun arasındaki aşk hikâyesini görselleştirmez. Aynı zamanda ziyaretçilere farklı anılar hatırlatır ya da akıllarına farklı düşünceler getirir. Müzede sergilenen objeler her ziyaretçide farklı ve özel hisler, duygular ve düşünceler uyandırır. Bu sebepten müzenin atmosferi her yaştan ziyaretçiye farklı bir deneyim sunmaktadır. Müzenin etkisi her ziyaretçi için oldukça kişisel ve özeldir. Geçmişe ait bütün bu gündelik ve sıradan eşyalar farklı yaş grupları için farklı anlamlara sahiptir. Bugün müzeyi ziyaret eden bir gencin müze hakkındaki görüş, düşünce ve duyguları, 70'li, 80'li yıllarda çocukluk ve gençliğini yaşamış daha olgun bir ziyaretçi ile aynı olmamaktadır. Örneğin; yaşı daha büyük bir ziyaretçi müzede bulunan eşyalardan aynılarını eskiden kendisi de kullanmış ya da çocukluğunda oynamış olabilir. Bu sayede ziyaretçi kendi çocukluk ve gençliğini de müzede bulabilmektedir. Ayrıca müzeyle daha duygusal ve yakın bir bağ kurup kendilerini müzenin bir parçası olarak görerek kendi anılarında tatlı bir gezintiye çıkmış gibi hissedebilmektedirler. Daha genç ziyaretçilere ise, müze nostaljik bir tat ve belgesel özelliği sunmaktadır. Müzede bulunan eşya, efemera ve belgeler gençler için aynı zamanda bir dönemin İstanbul'una ve yaşama kültürüne ışık tutan belgesel niteliğinde malzemelerdir.

Masumiyet Müzesi'nin bir diğer farklı özelliği de, müzede yalnızca gerçek objeler ve hatırlatıcı nesnelerin sergilenmesi değil; aşk, kıskançlık, aşk acısı, kalp kırıklığı, zaman gibi bazı soyut duygu ve kavramların da görselleştirilmeye çalışılmasıdır. Orhan Pamuk, seçtiği bir takım objeleri yan yana getirerek bu soyut duyguları görselleştirmeye çabalamıştır. Oldukça deneysel olan bu çaba ilginç sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Bir kompozisyon içerisinde birbirinden bağımsız olarak bir araya getirdiği objeleri vitrinlerde sergilerken yansıtmaya çalıştığı bu soyut duygu ve kavramları görsel bir dille aktarmaya çalışırken oldukça başarılı, estetik ve şiirsel sonuçlar üretmiştir. Pamuk, bu vitrinlerde oluşturduğu kompozisyonlarla aynı zamanda birer sanat eseri değerinde parçalar yaratmıştır. Soyut kavramların somutlaştırılmaya çalışıldığı bu vitrinler aynı zamanda oldukça etkili, güzel ve estetik görünmektedirler.

Şekil 2.6: 25 numaralı “Bekleme Acısı” İsimli Kutu



Kaynak: Masumiyet Müzesi Arşivi, 2019.

”Günümüzde çağdaş müzecilik kavramı içinde, koleksiyonların daha etkili tarzda sergilenmesi için geleneksel metotlar yanında teknolojik araçlardan da yararlanılarak etkili gösterimler müze ziyaretçilerine sunulmaktadır. Müzeler sahip oldukları koleksiyonların hikayelerini ziyaretçilerine anlatmak için kimi zaman basit, kimi zaman da karmaşık, anlatım yöntemlerini seçerek çeşitli şekillerde sergiler tasarlanmaktadır.”⁵⁸

Çağdaş müzeciliğin örneklerinden biri olan Masumiyet Müzesi’nde de etkiyi ve duyguyu arttırmak, ziyaretçinin ilgisini aktif tutabilmek adına çeşitli teknolojik araçlardan faydalanılmıştır. Masumiyet Müzesi’nde duyguyu daha iyi hissettirebilmek için müze içerisinde ve kutularda çeşitli ortam sesleri kullanılmıştır. Müzenin belli alanlarında bekçi düdüğü ıslığı, bozacı bağırması ya da vapur düdüğü gibi ortam sesleri

⁵⁸ Mutlu Erbay, **Müzelerde Sergileme ve Sunum Tekniklerinin Planlanması**, İstanbul, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., 2011, s.89.

verilmektedir. Bu ses kayıtları, müzenin nostaljik atmosferine katkıda bulunurken aynı zamanda ziyaretçilerin hayal gücünü hem görsel hem de işitsel açıdan tetiklemektedir.

Müzedeki ses yerleştirmelerini Orhan Pamuk'un arkadaşı Cevdet Erek yapmıştır. Ses kayıtları alınırken Orhan Pamuk da büyük bir keyifle arkadaşıyla birlikte çalışmıştır. Çocukluğunun İstanbul'unun seslerini müzede dondurarak saklamak, Pamuk'a oldukça heyecan verici gelmiştir.

“Masumiyet Müzesi'nde ses yerleştirmeleri temel olarak üç sınıftır:

1. Ancak kutuya ve ses deliğine iyice yaklaşınca duyulacak ve hiç kesilmeyen sesler,
2. Kanarya Limon'un ötmesi ya da bir vapurun düdüğü gibi, yarım saat, hatta kırk beş dakikada bir tekrarlanan ve giriş dahil müzenin her yerinden işitilebilecek sesler.
3. Müzenin köşelerinden işitilebilecek ve sekiz-on dakikada bir tekrarlanan sesler.

Masumiyet Müzesi, olayların geçtiği yıllarda İstanbul'da yaşayanların işittiği sesleri de korumayı amaçlar. “⁵⁹

Müzedeki bir diğer teknolojik araç da video filmlerdir. Müzede kullanılan filmlerin bazıları müzenin duvarlarına projeksiyonla yansıtılmakta bazıları ise vitrin içlerindeki ekranlar ve dijital çerçevelerden gösterilmektedir. Müzenin üç katında duvarlara yansıtılmış film sahneleri 1950, 60 ve 70'lerde çekilmiş olan 50'den fazla filmden oluşturulmuştur. Giriş kat duvarında bulunan film, romanın dudaktan öpüşmenin nasıl bir tabu olduğunu anlattığı bölüme gönderme yapmaktadır. Birinci ve ikinci katlardaki filmlerde ise eski İstanbul görüntüleri müzenin genel atmosferine eşlik ederek romanın geçtiği dönemin İstanbul'unu yansıtmaktadır.

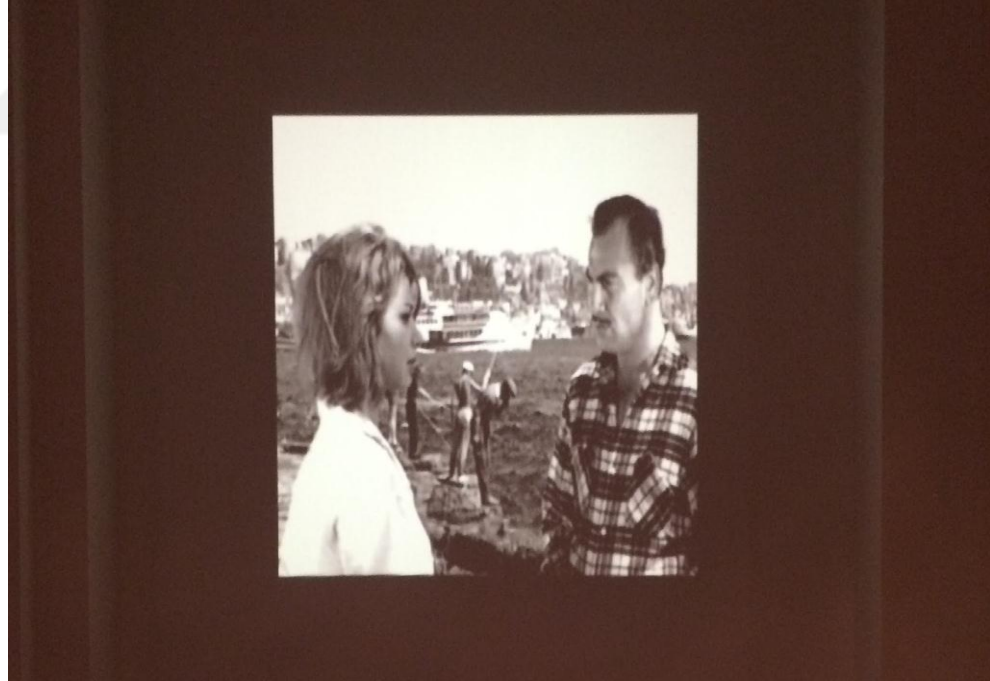
Vitrin içlerindeki led ekranlarda gösterilen film sahneleri de yine roman bölümlerinde bahsi geçen şekilde kurgulanmıştır. 18 numaralı “Belkıs'ın Hikâyesi” bölümünde bahsedilen reklam filmi romanda anlatıldığı gibi yeniden çekilmiş ve müzenin aynı numaralı kutusundaki dijital çerçeve de sergilenmiştir. Bu video prodüksiyonu için Orhan Pamuk şunları söylemiştir.

⁵⁹ Orhan Pamuk, **Şeylerin Masumiyeti**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2012, s. 233.

”Meltem Gazozu’nun reklam filmi müzede benim yapımına hiç karışmadığım birkaç eserden biri. Yönetmen Sinan Çetin ile reklamcı Serdar Erener bir arkadaşlık ruhuyla güle eğlene yazıp çektiler. Nil Karaibrahimgil eğlenceli bir reklam şarkısı yaptı. Serdar gazete ve duvar reklamlarını da hazırladı. 2010 yılında, tıpkı 1974’teki Irene gibi, İstanbul’da mankenlik yapan bir Alman genç oyuncu da buldular.”⁶⁰

10 numaralı kutu “Şehrin Işıkları ve Mutluluk”da ise İstanbul Boğazının eski bir gece görüntüsünün filmi vitrine gömülü bir led ekranda dönmektedir. Müzenin ikinci katında da Zeki Müren’in oynadığı “Berduş” isimli Yeşilçam filminden bir sahne ve 72 numaralı “Hayat da Tıpkı Aşk Gibi...” isimli Grace Kelly’nin “Hırsızlar Kralı” filminden bir sahne yine küçük led ekranlarda gösterilmektedir.

Şekil 2.7: Müzedeki Duvara Yansıtılan Video Filmlerden Bir Örnek



Kaynak: N.Betül Özden Arşivi, 2019.

Müzedeki teknolojik unsurlardan bir diğeri de ışık ve ses enstalasyonlarıdır. Bazı kutulardaki duygu ve hissi yoğunlaştırmak için kullanılan bu enstalasyonlar çok

⁶⁰ A.e., s. 113.

karmaşık yapıda olmamakla birlikte uygulandıkları vitrinlerdeki etkiyi oldukça arttırmıştır. 43 numaralı “Soğuk ve Yalnız Kasım Günleri” isimli kutudan gelen deniz ve dalga sesleri ile pencereye vuran gemi ışıklarını temsil eden ışık oyunlarından oluşturulan enstalasyonlar ziyaretçiye, yalnızca bir tahta pencere ve eski fenerin sergilendiği bu sade vitrinde hem görsel hem de işitsel olarak farklı bir deneyim sunulmuştur.

Masumiyet Müzesi’nin envanteri içerisinde çok fazla sayıda fotoğraf da bulunmaktadır. Anlattığına göre Orhan Pamuk, çoğu siyah beyaz olan bu eski fotoğrafların bir çoğunu eskici ve sahaflardan satın almış, bir kısmını ise 2018 yılında aramızdan ayrılan ünlü fotoğrafçı ve aynı zamanda arkadaşı olan Ara Güler’in arşivinden edinmiştir. Çok büyük bir İstanbul fotoğrafları arşivine sahip olan Ara Güler’in atölyesindeki fotoğrafları inceleyerek kendi müzesi için seçim yapan Pamuk, baktığında ona kendi çocukluk ve gençliğinin İstanbul’unu hatırlatan fotoğraflar arasında nasıl kaybolduğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

“Ara Güler’in yedi yüz bin fotoğraflık arşivinde, İstanbul fotoğrafları arasında çalışırken, unuttuğum ve bana güzel gelen derin şeyi, tıpkı kayıp bir annenin yüzünü arar gibi ararım ve sürekli kendime bana güzel gözükenin acaba başkasına da öyle gözükp gözükmeyeceğini sorarım. Karar vermek zor, fotoğraflara bakıp altmış yıldır yaşadığım şehrin ayrıntılarını, kapı tokmaklarını, eski otobüs duraklarını, sisli köprülerden geçen satıcıları, ağaçların gölgelerini ve insanların yüzlerini, duvarları seyretmek baş döndürücüdür. Yalnızca kendi seçtiği en güzel, efsanevi fotoğraflara bakmamı ve “ötekilerle” ilgilenmememi isteyen Ara Güler, bir süre sonra beni bu sınırsız arşivde hoşgörüyü yalnız bırakır. Saatler sonra, baktığım fotoğraflardan sarhoş olarak Ara ile yeniden buluştuğumuzda, ona 1950-2000 arası İstanbul’un bir çeşit görsel hafızası olan bu büyük, inanılmaz arşivin geleceği için ne düşündüğünü sorarım hep.”⁶¹

Romanın yazımı ve müzenin kurulumu sırasında dostuna arşivini hoşgörüyü açan Ara Güler, müzeye ve romana büyük katkısı olan kişilerden biridir. Onun yıllar boyu tarihe şahitlik edercesine kadrajına aldığı İstanbul fotoğrafları, romanın geçtiği dönemlere de görsel olarak ışık tutmaktadır. Müzeyi ziyaret eden kişiler içerideki

⁶¹ A.e., s. 86.

eşyalarla bir harmoni yakalamış olan bu fotoğrafları yakından inceleyerek keyifli bir eski İstanbul yolculuğuna çıkabilmektedir.

Masumiyet Müzesi'nde yalnızca gerçek eşyalar değil; roman bölümlerinde bahsi geçen ya da kutular içerisindeki kompozisyona uygun düşeceği düşünülen çeşitli nesnelerin özel olarak üretilmiş replikaları da bulunmaktadır. Müzedeki replikalar genellikle roman kahramanların yiyip içtiği yiyecek ve içeceklerden oluşmaktadır. Çay, kahve, sarma, börek, balık, peynir, ekmek, yumurta, üzüm, incir, portakal gibi romanda bahsi geçen yiyecekler özel bir kimyasal bileşen olan poliolden üretilerek, vitrin içlerindeki kompozisyonlara entegre edilmiştir.

“Su böreğini ise, müzedeki bütün diğer yiyecekler gibi, poliolden özel ürettik. Romanlarımda kahramanların yediği şeyleri ayrıntısıyla yazmaktan zevk aldığım gibi inandırıcı gözüken yiyecekleri müze vitrinlerine özenle yerleştirmek hoşuma gidiyordu.”⁶²

Masumiyet Müzesi'nin kurucusu Orhan Pamuk, müze içindeki vitrinleri oluştururken diğer sanat türlerinden de esinlenmeler yaşamış ve çeşitli deneysel çalışmalar yapmıştır. Orhan Pamuk'un özellikle resim sanatına ilgi duyan ve gençliğinde ressam olmak isteyen çok yönlü bir kişiliğe sahip olması vitrin içlerindeki kompozisyonları oluştururken sanatçı yönünü ortaya koymasını sağlamıştır. Pamuk'un sanatsal yetenekleri kutulara da yansımıştır. Bu sanatsal esinlenmeler özellikle bazı kutularda çok bariz bir şekilde hissedilmektedir. Bir zamanlar Boğaziçi yalılarında geçen yaşamı yansıtmak istediği 40 numaralı “Yalı Hayatının Tesellileri” isimli kutuda sergilediği yemek masasının üzerindeki yiyeceklerle oluşturduğu kompozisyonda kendisinin de oldukça sevdiğini söylediği 16. ve 17. yüzyıl Hollanda ölü doğa (still life) tablolarına benzer bir deneme yapmıştır. Bu çalışma özellikle bir dönem Felemenk ressamı tarafından oldukça sık işlenen canlı varlıklar dışındaki nesnelerle hareketsiz doğa öğelerinin ana konu olarak seçildiği tablolara bir gönderme yapmaktadır. Orhan

⁶² A.e., s. 119.

tiyatro sahnesi gibi onu kurdum. Bütün tasarılarıma rağmen rastlantısal güzelliğin cilvelerine açık olan bu kutuyu çok seviyorum.”⁶³

Şekil 2.9: 14 numaralı “İstanbul’un Sokakları, Köprüleri, Yokuşları, Maydanları” İsimli Kutu



Kaynak: N.Betül Özden Arşivi, 2019.

Masumiyet Müzesi’nin beş katlı müze binasının dört katında sergileme alanları oluşturulmuştur. Her katta, romanın bölümlerine karşılık gelen ve aynı bölüm numarası ve başlığını taşıyan sergileme kutuları bulunmaktadır. Müzenin en büyük parçası olduğu için giriş kısıma yerleştirilen “4213 İzmarit” başlıklı 68. kutu haricindeki bütün kutular roman bölümleri ile aynı sırayı takip etmektedir. Müze yapılırken, 2000-2007 yılları arasında Kemal Basmacı’nın yaşadığı oda olan çatı katında ise kutu-vitrin şeklinde olan sergileme yöntemi kullanılmamıştır. Bu katta Orhan Pamuk’un roman çalışması boyunca tuttuğu el yazısı notlar, romanın her bölümü için kağıt üstüne çizdiği kutuların eskizleri ve gezdiği müzelerde tuttuğu defterlerden sayfalar sergilenmektedir.

⁶³ A.e., s. 100.

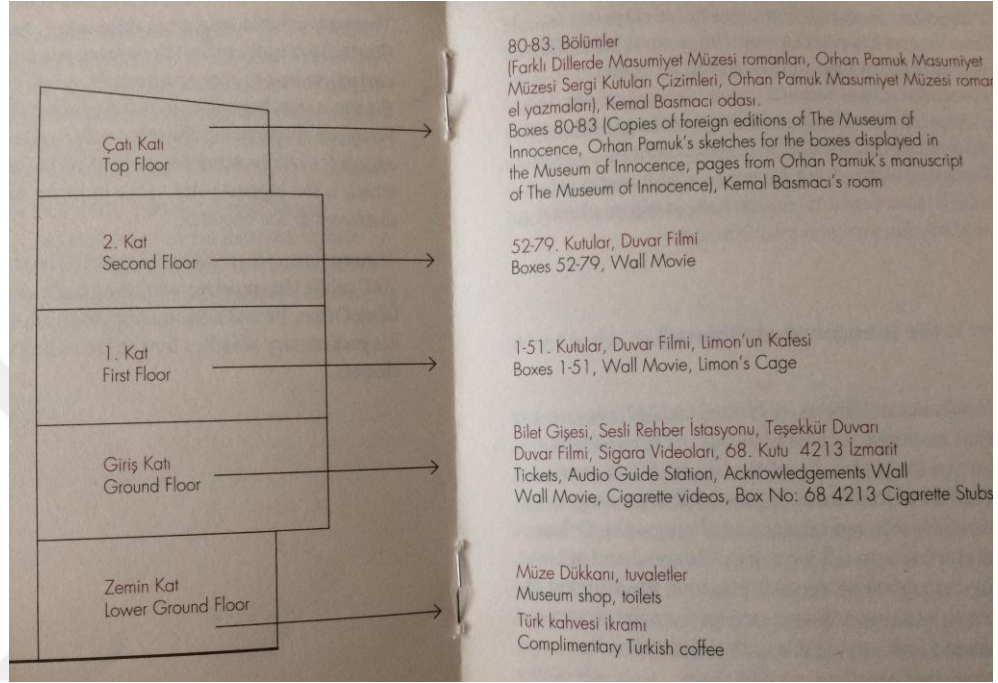
Müzede ziyaretçiyi ilk olarak, “Keskinlerin 1975-1999 arasında yaşadığı bu bina, 1999-2012 arasında müzeye çevrildi. Kemal’in sevgilisi Füsün’u hatırlatan eşyaları, sergileme kutu ve vitrinlerine Orhan Pamuk’un romanına göre yerleştirildi.” yazısı karşılamaktadır. Yine müzenin giriş katında, Kemal’in topladığı ve her biri ile ilgili anıları, önemli monologları ve diyalogları not aldığı 4213 tane sigara izmaritinin sergilendiği duvar bulunmaktadır.

Binlerce eşyanın sergilendiği müzenin en üst katında ise vitrin tipi sergilemenin dışına çıkmıştır. Bu katta romanda tasvir edildiği gibi baş karakter Kemal’in müze yapılırken kaldığı ve ortadaki boşluktan müzesini izlediği odası bulunmaktadır. Burada bir yatak, pijama ve terlikler, bir eski valiz, üzerinde eşyaların durduğu bir komodin, bir adet sandalye ve üç tekerlekli bisiklet sergilenmektedir. Duvar da ise romanın son cümlesi: “Herkes bilsin, çok mutlu bir hayat yaşadım.” yazmaktadır. Bu eşyaların sergilendiği alan dışında çatı katında bir de *Masumiyet Müzesi* romanının el yazması nüshaları, Pamuk’un notları, düzeltmeleri ve romanın bazı yayımlanmamış bölümleriyle, müze çalışmasında yaptığı eskizler bir duvar boyunca vitrin arkasında sergilenmektedir.

Romanın bölümlerine göre düzenlenmiş olan her bir kutu bölüm başlıklarına uygun olarak Türkçe ve İngilizce olarak isimlendirilmiştir. Müzenin bazı duvarlarında bilgilendirme panosu, vitrin içlerinde ise etiket şeklinde romandan alıntı cümleler bulunmaktadır.

Bu noktada müze hakkında verilen genel bilgilendirmelerin ardından kat kat müze yerleşimi ve seçilen bazı kutu-vitrinler hakkında daha detaylı bir incelemede bulunulacaktır.

Şekil 2.10: Müze Kat Planı



Kaynak: Müze Broşürü, 2019.

Beş katlı müzenin giriş katında bilet gişesi ve sesli rehber cihazlarının alındığı bölümle birlikte 68 numaralı “4213 İzmir” isimli sergileme alanı bulunmaktadır. Bu katta bir teşekkür duvarı ile Yeşilçam filmlerinden kesitlerin olduğu bir duvar filmi de yer almaktadır. Boyutu büyük olduğu için akış bozularak bu kata yerleştirilen 68 numaralı “4213 İzmir” isimli kutu duvarda boydan boya bir şekilde sergilenmektedir. Oldukça farklı ve ilginç bir sergileme olan duvardaki bu vitrin, müzeye gelen ziyaretçilerin hemen dikkatini çeken bir alandır. Romanda anlatıldığı gibi Füsun’un içtiği 4213 adet sigaranın izmaritleri ve altlarında o güne ait notların sergilendiği bu alanı, Orhan Pamuk bizzat kendisi tasarlayıp uygulamıştır. Pamuk, bu alanla ilgili yaptığı çalışmayı şu sözlerle anlatmaktadır:

”2011 yazında Kemal’in benden istediği gibi, Füsun’un içtiği sigaraların altına, o güne ilişkin kahramanımızın notunu tek tek yazdım. Bu iş bütün yaz sürdü. Bazan günde sekiz-on cümle yazıyor, konuyu bir hafta unutuyordum, bazan da yerlerde sürünerek hevesle yazıyordum. Hayatımın mutsuz bir dönemi olduğu için, kendimi Kemal gibi hissetmem, onun ağzından yazmam zor olmadı. Yazıyı hep evde, tek başıma

ya da kütüphanede ama hep sessizlik içerisinde yazmaya alışmışım. Müzede 2011 yazında, sekiz-on kişi görüşüp konuşarak çalışırken, Kemal'in cümlelerini yazarken bir yazardan çok zanaatkâr gibi hissettim kendimi. Kemal yaşamış, hatırlamış, hayal etmiş ve bana anlatmıştı. Ben Orhan, yalnızca yazıyordum.”⁶⁴

Yazarı oldukça uğraştıran bu vitrin tamamlandığında başlı başına sanatsal bir çalışma ortaya çıkmıştır. Bir çağdaş sanat enstalasyonu (yerleştirmesi) olarak nitelendirilebilecek olan bu vitrin müzenin en dikkat çeken ve en başarılı bölümlerinden biri olmuştur. Sergilenen 4213 sigara izmaritinin yanı sıra bu bölümde bir de sigara içen Füsun'un elini temsil eden bir video film de gösterilmektedir.

Şekil 2.11: 68 Numaralı “4213 İzmarit” İsimli Sergileme Alanı



Kaynak: N.Betül Özden Arşivi, 2019.

Müzenin giriş lobisinden merdivenle çıkılan birinci katında 1-51 numaralı bölümler arasındaki kutular sergilenmektedir. Bu katta da yine duvarda bir Yeşilçam filmi videosu gösterilmektedir. Birinci katta vitrinler dışında bir de romanda bahsi geçen

⁶⁴ A.e., s. 228.

kanarya Limon'un kafesi tavandan sarkıtılmış bir şekilde sergilenmektedir. Birinci katın orta alanında bulunan merdiven boşluğunun korkulukları da çeşitli objelerin sergilendiği camlı vitrinler olarak kullanılmıştır. Müzenin sergileme açısından en yoğun kısmı bu kattır. Bu katta sergilenen kutu sayısı diğer katlardan daha fazladır. Dolayısıyla bu kattaki kutu-vitrinleri ve içlerindeki objeleri incelemek diğer katlara göre daha uzun bir vakit almaktadır.

Şekil 2.12: Masumiyet Müzesi Birinci Kat Genel Görünüm.



Kaynak: N.Betül Özden Arşivi, 2019.

Birinci katta ziyaretçiyi ilk karşılayan vitrin 1 numaralı “Fusun’un Küpesi” isimli kutudur. Fusun’un düşürdüğü küpesiyle özdeşleşen birinci kutuda yalnızca bir tül perde ve bir küpe teki bulunmaktadır. Kutuya yaklaşıncı duyulan rüzgar ve kuş sesleri ile havalanan perde, bu sade kutuya bir canlılık ve şiirsellik katmaktadır.

Romanda kahramanların buluşma yeri ve daha sonra Kemal’in topladığı eşyaları biriktirdiği yer olarak anlatılan “Merhamet Apartmanı” isimli 7 numaralı kutu hikâye ve müze için en özel bölümlerden biridir. Pamuk bu kutuyu kendi çocukluğundan aşına olduğu dairelerden esinlenerek tasarlamıştır. Bu kutuda bir de Cumhuriyetin ilk

yıllarında İstanbul’da yeni yapılan apartmanlara verilen aile isimlerinin olduğu tabelalardan örnekler, yazıların sürekli değiştiği elektronik bir led ekranda sunulmaktadır.

Şekil 2.13: 7 numaralı “Merhamet Apartmanı” İsimli Kutu



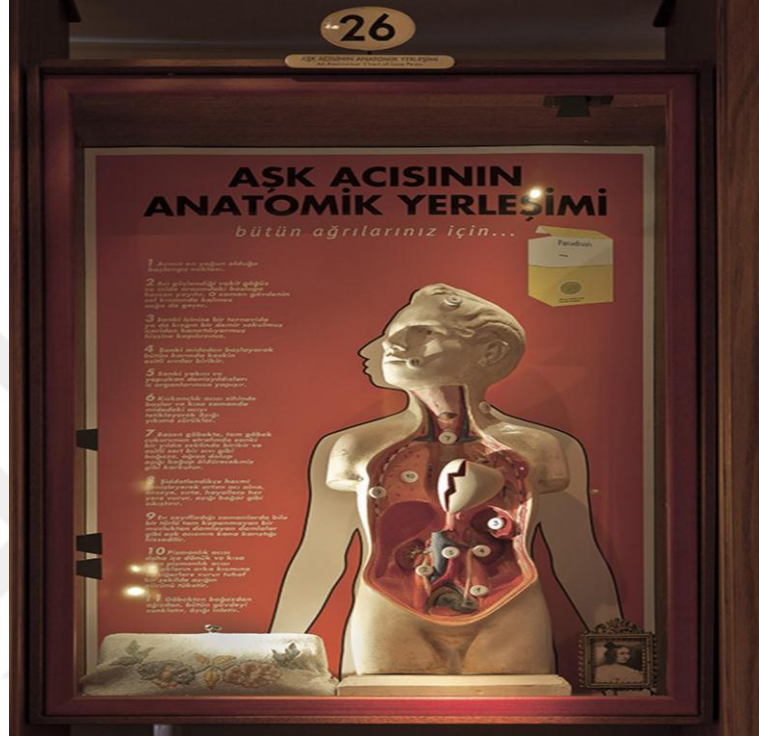
Kaynak: Masumiyet Müzesi Arşivi, 2019.

12 numaralı “Dudaktan Öpüşmek” isimli kutuda ise Orhan Pamuk, eskiden oyuncakçı, şekerçi, kırtasiye gibi dükkânlarda satılan, 1950’lerin sonu ve 1960’ların başında üretilen futbolcuların ve Yeşilçam oyuncularının resimlerinden oluşan koleksiyonunu bir kompozisyon içerisinde sergilemektedir. Tek tek biriktirdiği sayıca oldukça fazla olan futbolcu kartları ve Yeşilçam oyuncularının resimlerini kutu içerisine boydan boya gerdiği misinalara ilâştirerek bir kolaj oluşturmuştur. Bu eski efemeralar, Orhan Pamuk’un elinde romanın bu bölümünden de hareketle yeni bir anlam kazanmıştır.

26 numaralı “Aşk Acısının Anatomik Yerleşimi” isimli kutu da bu kattaki ilginç çalışmalardan biridir. Bu kutuda hemen hemen herkesin okul yıllarından aşına olduğu insan vücudunun bölümlerini gösteren anatomi maketi farklı bir amaçla kullanılmıştır. Romanın bu bölümünde baş kahraman Kemal’in sevgilisi Füsün’dan ayrıldıktan sonra duyduğu aşk acısının tarifi, kutudaki insan vücudu maketinin üzerinden somutlaştırılmaya çalışılmıştır. Kahramanın aşk acısı çekerken baş, kalp, mide, akciğer gibi vücudunun farklı bölümlerinde hissettiği duygular kutudaki anatomi maketinde işaretlenerek ziyaretçiye açıklanmaya çalışılmıştır. Bu kutu ayrıca daha önce belirtilen müzenin genel özelliklerden biri olan soyut duygu ve durumların somutlaştırılmaya çalışıldığı kutulardan birisidir. Kutuda herkese tanıdık olan bir obje kullanılmış ve ona yeni anlamlar yüklenerek tekrardan yorumlanmıştır.

27 numaralı “Sarkma Düşersin” isimli kutuda eski İstanbullu ailelerin en sevdiği etkinliklerden olan piknik gezintilerinin bir canlandırması yapılmıştır. Kutunun arka fonunda İstanbul’un pitoresk resimlerini yapan Avrupalı ressam Antoine-Ignace Melling’in “*İstanbul’da ve Boğaz Sahillerinde Pitoresk Bir Seyahat*” adlı kitabından alınan bir resim kullanılmıştır. Resmin önüne yerleştirilen piknik sepetinin içine meyve replikaları ve termos gibi pikniğe götürülen yiyecek ve malzemeler konulmuştur. Bu vitrin içi sergileme oldukça nostaljik bir havaya sahiptir, ayrıca görsel olarak da natürmort tabloları anımsatmaktadır. Bu vitrin 1960’ların İstanbul’unda yaşamış bir ziyaretçi için oldukça tanıdık gelecektir.

Şekil 2.14: 26 Numaralı “Aşk Acısının Anatomik Yerleşimi” İsimli Kutu



Kaynak: Masumiyet Müzesi Arşivi, 2019.

38 numaralı “Yaz Sonu Partisi” isimli kutuda, Orhan Pamuk bir dijital çerçeve içerisinde amcası Aydın Pamuk’un 1950’li yıllarda yurt dışından aldığı 8 mm’lik renkli kamerayla çektiği ailecek gittikleri Boğaz, kır, ada gezintileri ve eski İstanbul görüntülerinin yer aldığı eski filmleri oynatmıştır. Bu vitrin de yine bir dönemin yaşamına ışık tutan ve Pamuk’un kendi çocukluğundan da izlerin görüldüğü nostaljik öğelere sahiptir.

Şekil 2.15: 27 Numaralı “Sarkma Düşersin” İsimli Kutu



Kaynak: Masumiyet Müzesi Arşivi, 2019.

Müzenin ikinci katında 52-79 numaralı bölümler arasındaki kutular sergilenmektedir. Bu kata da yine bir duvar filmi yerleştirilmiştir. 83 bölümlük romanın 24, 33, 48, 50, 52, 61, 62, 75, 76, 77, 78 ve 79. bölümlerine tekabül eden eşyalar, bu kutu ve vitrinlerin kompozisyonları henüz bitmediği için gösterilememektedir. Tam bitmemiş bazı kutular yarı açık perdelerle işaretlenmiş, hiç tamamlanmayan kutular ise tiyatro sahne perdesini çağrıştıran kırmızı perdelerle örtülü bir şekilde yerleştirilmiştir. Müzenin akışı içerisinde bu katta bulunan bölümlere tekabül eden tamamlanmamış kutuların fazla olması bu katta daha az yoğunlukta bir sergileme olmasına sebep olmuştur. Tamamlanmamış kutuların çokluğu yüzünden bu kat birinci kata göre daha kısa sürede gezilmektedir.

Şekil 2.16: Masumiyet Müzesi İkinci Kat Genel Görünüm



Kaynak: N.Betül Özden Arşivi, 2019.

İkinci kattaki 57 numaralı “Kalkıp Gidememek” isimli kutuda romanda Kemal’in Füsunların evine misafirlğe gittiğinde hissettiği bir duygu durumu metaforik olarak yansıtılmaya çalışılmıştır. Bu ziyaretlerde kendini “karaya oturmuş bir gemi, bir beceriksizlik ve utanç yığını” gibi hissettiğini söyleyen roman kahramanın bu duygu durumu, vitrin içerisine konulan 1957 tarihinde Deniz Hatları gemisi İzmir’in batışını gösteren görüntülerin konulmasıyla metaforik olarak anlatılmak istenmiştir.

İkinci kattaki ilgi çekici vitrinlerden biri olan 65 numaralı “Tombala” isimli kutu, irili ufaklı pek çok nostaljik öge barındırmaktadır. Romanda Kemal’in Füsunların evinde geçirdiği yılbaşı gecelerinin anlatıldığı bu bölümün müzedeki kutusunda ise eski bir radyo, tombala kartları, tombala oynarken kullanılan fasulyeler, Milli Piyango biletleri ile tombalalarda kazananlara verilmek üzere hazırlanan hediyeler sergilenmektedir. Ayrıca bu kutuda 1 Ocak tarihli Saatli Maarif Takvimi yaprağı da bir zamanlar hemen her evde bulunan tanıdık nesnelerdendir. Bu kutu dönem özelliklerini ve geleneksel kültüre ait öğeleri yansıtmada en başarılı olunan sergilemelerden biridir.

67 numaralı “Kolonya” isimli kutuda, çeşitli eski kolonya şişeleri ve ünlü Türk Sanat Müziği sanatçımız Zeki Müren’in bir fotoğrafı sergilenmektedir. Eskiden evlerde bulunan radyolardan müzik dinleme alışkanlığı yine evlerde misafirlere ikram etmek için kullanılan kolonya şişelerinin yaptığı çağrışımlarla hatırlatılmaya çalışılmıştır. Bu kutuda yine ziyaretçilerin aşına olduğu nesneler ve figürler çeşitli çağrışım ve anımsamalara açık şekilde kurgulanmıştır.

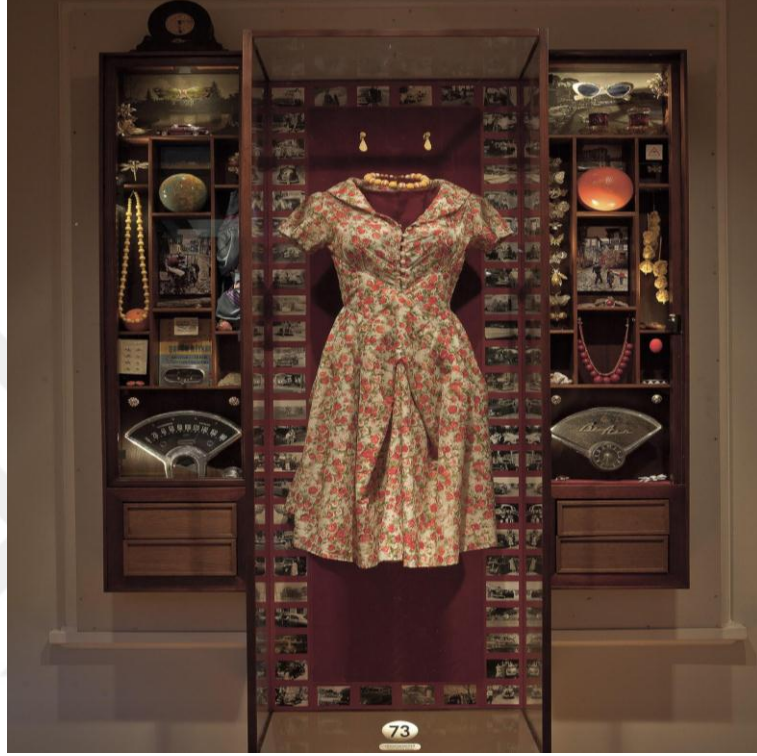
73 numaralı “Fusun’un Ehliyeti” isimli kutu, müzedeki en büyük ve etkileyici vitrinlerden biridir. Bu iki kanatlı geniş vitrinde birbirinden alakasız pek çok farklı nesne sergilenmektedir. Bu kutu, müzedeki bütün farklı işlevli objelerin bir arada kullanıldığı, adeta müzeyi özetleyen bir çalışma gibidir. Bu kutuda sergilenen eski fotoğraflar, eski İstanbul’u anımsatan nesneler, eskiden gündelik hayatta kullanılan objeler, sıradan eşyalar ve replika yiyecekler bütün müze boyunca vitrinlere farklı şekillerde yerleştirilmiş envanterin türlerini gösteren bir liste gibidir.

Şekil 2.17: 65 Numaralı “Tombala” İsimli Kutu (



Kaynak: Masumiyet Müzesi Arşivi, 2019.

Şekil 2.18: 73 Numaralı “Fusun’un Ehliyeti” İsimli Kutu



Kaynak: Masumiyet Müzesi Arşivi, 2019.

Müzenin son katı olan çatı katında vitrin tipi sergileme yöntemi kullanılmamıştır. Bu katta romanda anlatıldığı gibi Kemal’in müze yapılırken yaşadığı odası canlandırılmıştır. Bu canlandırma alanında bir yatak, pijama ve terlikler, eski bir valiz, üzerinde çeşitli gündelik eşyaların bulunduğu bir komodin, bir adet sandalye ve üç tekerlekli bisiklet sergilenmektedir. Bu eşyaların sergilendiği alan haricinde, bu katta bir de Masumiyet Müzesi romanının el yazması nüshaları, Orhan Pamuk’un bölümler üzerindeki notları ve düzeltmeleri ile müze uygulama çalışması sırasında yaptığı eskizlerin bulunduğu sayfalar bir duvar boyunca vitrin arkasında sergilenmektedir.

Şekil 2.19: Masumiyet Müzesi Çatı Katı Sergilemesinden Bir Görünüm



Kaynak: N. Betül Özden Arşivi, 2019.

Genellikle müze ziyareti tamamlandıktan sonra uğranılan müzenin zemin katında ise müze dükkânı ve tuvaletler bulunmaktadır. Müze ziyaretçileri bu kata da uğrayıp müzeyi ve romanı hatırlatacak birer hediyelik aldıktan sonra tekrar yukarı çıkarak giriş kattaki çıkış kapısını kullanarak müzeden ayrılabilirler.

2.3. Müzenin Güncel Durumu

2012 yılında Orhan Pamuk'un aynı adlı romanından esinlenerek Çukurcuma'da açılan Masumiyet Müzesi, açıldığı günden beri on binlerce yerli ve yabancı müze sever tarafından ziyaret edilmiştir. Ünlü sanat tarihçisi Simon Schama, "Financial Times" gazetesinde Masumiyet Müzesi hakkında yazdığı yazıda müzeyi, "dünyadaki en güçlü, en güzel, en insanî ve en etkileyici çağdaş sanat eseri," olarak nitelerken, "Aynı

zamanda hem şiir hem karamizah gibi; hem zarif ve şefkatle dolu, hem de kutu kutu, vitrin vitrin, estetik olarak muhteşem.” sözleriyle değerlendirmiştir.⁶⁵

Kurmaca bir evrenden yola çıkılarak oluşturulmuş olma özelliğiyle ülkemizde bir ilk olan müze, Orhan Pamuk tarafından 2009’da kurulmuş olan Masumiyet Vakfı tarafından idare edilmektedir. Müzenin bütün iktisadi ve idari işletmesi vakfa bağlı olarak yürütülmektedir. Masumiyet Müzesi, 2019 yılı itibariyle T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı 258 adet özel müzeden biridir ve ICOM (Uluslararası Müzeler Konseyi) üyesidir. Yeni bir müzecilik anlayışıyla oluşturulan Masumiyet Müzesi, 2014 yılında Avrupa Müze Forumu (EMF) tarafından “Avrupa’da Yılın Müzesi” ödülüne layık görülmüştür.

Firuzaga Mahallesi, Çukurcuma Caddesi, Dalgıç Çıkmazı, No: 2, Beyoğlu/İstanbul adresinde bulunan müze yaklaşık olarak 40 dakikada gezilebilmektedir. Aynı anda maksimum 70 kişinin gezebileceği kapasitededir. Pazartesi günleri haricinde haftanın diğer günleri saat 10.00-18.00 arasında ziyaret edilebilmektedir. Perşembe günleri ise akşam saat 21.00’e kadar açıktır. Müzenin yalnızca giriş katı tekerlekli sandalyeli ziyaretçiler için uygundur. Müzede Türkçe ve İngilizce dillerinde sesli rehber hizmetleri sunulmaktadır. Türkçe sesli rehberin anlatımı Orhan Pamuk’un kendi sesinden, İngilizce rehber ise Orhan Pamuk, Gregory Nash ve Richard Hamer’in seslerinden hazırlanmıştır. Müzede rezervasyonla rehberli turlar da düzenlenmektedir. 2019 yılı itibariyle güncel bilet fiyatları tam 25 TL, öğrenci 15 TL ve sesli rehber ücreti ise 5 TL olarak belirlenmiştir. Sesli rehber cihazları müzenin girişindeki bankodan temin edilebilmektedir.⁶⁶

Müzenin zemin katında bir adet müze dükkânı bulunmaktadır. Bu satış dükkânında, Orhan Pamuk’un çeşitli dillere çevrilmiş kitaplarının yanı sıra müze koleksiyonundan hareketle hazırlanmış kartpostal, afiş, ayraç, magnet, broş gibi hediyeliklerin satışı yapılmaktadır.

⁶⁵ Çevrimiçi: <http://kitap.ykykultur.com.tr/yky/kitaplar/masumiyet-muzesi>, 15.04.2019.

⁶⁶ Çevrimiçi: <https://masumiyetmuzesi.myshopio.com/>, 15.04.2019.

Müzenin Orhan Pamuk tarafından hazırlanmış, içerisinde özenle seçilmiş resim ve fotoğrafların da bulunduğu “*Şeylerin Masumiyeti*” isimli bir kataloğu bulunmaktadır. Aynı zamanda müzenin kuruluş hikâyesinin de anlatıldığı bu kitap, 2013 yılında Mary Lynn Kotz ödülünü kazanarak, 2012'de Amerika’da yayımlanmış en iyi müze ve sergi kataloğu seçilmiştir.

Müzenin ayrıca kendine ait resmi bir İnternet sayfası ve hem Türkçe hem de İngilizce müze ile ilgili paylaşımların yapıldığı sosyal medya hesapları da bulunmaktadır. Müzede bulunan oturma alanlarına sabitlenmiş Masumiyet Müzesi romanının farklı dillerdeki versiyonları da (Türkçe, İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca ve İspanyolca) ziyaretçiler tarafından incelenebilmektedir.

Müzenin her katında müze yönetmeliklerine uygun olarak sensörler, elektronik güvenlik sistemleri, ısı dedektörleri, yangın söndürme elemanları ve acil çıkış kapıları bulunmaktadır. Ziyaretçilere yönelik Türkçe ve İngilizce anketler, ziyaretçilerden geri bildirim alabilmek adına müze girişindeki bankoya bırakılmıştır.

Tez araştırma çalışması kapsamında Masumiyet Müzesi’nin direktörü ile yapılan görüşmede müzenin güncel durumu ve geleceğe yönelik planlamaları ile ilgili bilgi alınmıştır. Müze direktörünün belirttiği şekliyle müzede direktör haricinde iki kişi tam zamanlı olarak çalışmaktadır. Müzede ki yoğunluğa ve gündemdeki projelerine göre alanında uzman kişiler tarafından dışarıdan destek alınmaktadır. Müze dönem dönem staj başvurularını da kabul etmektedir.

Müze günde ortalama yüz kişi tarafından ziyaret edilmektedir. Müze mekânının pek elverişli olmaması sebebiyle müzede çok fazla ziyaretçi odaklı kültürel ve sosyal etkinlik çalışmaları yapılmamaktadır. Bu tarz kültürel etkinliklerden biri, 2015 yılında düzenlenen 14. İstanbul Bienali’nde bir sanatçıya ait sanat eserinin müzenin çatı katında sergilenmesidir. Müze direktörü, müze mekânında dönem dönem bu tarz küçük çaplı sanatçı işbirliklerine devam edileceğini belirtmiştir.

Müzedeki bütün kutuların geçici sergilerde kullanmak üzere birer kopyaları yapılmaktadır. 30 adet kutunun replikalarının yapımı tamamlanmış geri kalan kutuların kopyalanma çalışmaları ise devam etmektedir. Müzenin sahip olduğu 400.000'in üzerindeki fotoğraf arşivinin de tasnif ve düzenleme çalışması yürütölmeye devam etmektedir.

Masumiyet Müzesi'ndeki kutulardan seçilen replikalar ile yurt dışında çeşitli sergiler açılmış ve açılmaya devam etmektedir. 2016 yılında, Londra'da Thames Nehri kıyısındaki tarihi Somerset House'da TurkishBank UK desteği ile Masumiyet Müzesi sergisi açılmıştır. 27 Ocak - 3 Nisan 2016 tarihleri arasında açık olan sergide İstanbul'daki Masumiyet Müzesi'nde sergilenen 83 kutudan seçilmiş 13 tanesinin replikaları götürölerek sergilenmiştir.⁶⁷ Yine 2017 yılında Norveç'in Oslo şehrindeki Kùltürler Müzesi'nde ve 2018 yılında İtalya'nın Milona kentindeki Bagatti Valsecchi Müzesi'nde Masumiyet Müzesi'nin geçici sergileri düzenlenmiştir.⁶⁸ Müze direktörünün verdiği bilgilere göre 2020 yılında da Fransa'da bir Masumiyet Müzesi sergisi düzenlenmesi planlanmaktadır.

Masumiyet Müzesi ile ilgili belgesel film çalışmaları da yapılmıştır. 2014 yılında müzeyi tanıtan BBC yapımı bir belgesel yayınlanmış.⁶⁹ 2015 yılında ise İngiliz belgeselci Grant Gee tarafından Hatıraların Masumiyeti (Innocence of Memories) adlı bir belgesel film 72. Venedik Film Festivali'nde gösterilmiştir.⁷⁰

⁶⁷ Çevrimiçi: <https://www.somersetthouse.org.uk/whats-on/museum-of-innocence/>, 13.03.2019.

⁶⁸ Çevrimiçi: <https://kulturlimited.com/tag/masumiyet-muzesi/> 12.04.2019.

⁶⁹ Çevrimiçi: <https://www.bbc.co.uk/programmes/n3cst1h2>, 12.04.2019.

⁷⁰ Çevrimiçi: <https://www.theguardian.com/film/2015/sep/10/innocence-of-memories-review-orhan-pamuk-istanbul-grant-gee-venice-festival>, 12.04.2019.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YURT DIŞINDA KURMACA ESERLERDEN OLUŞTURULAN MÜZE ÖRNEKLERİNİN İNCELENMESİ

3.1. Yurt Dışında Kurmaca Eserlerden Oluşturulan Müze Örnekleri

Tezin bu bölümünde kurmaca eserlerden oluşturulan müzelerin ülkemizdeki tek örneği Masumiyet Müzesi'ne benzer yurt dışındaki müze örnekleri incelendikten sonra, bu müzeler ile Masumiyet Müzesi arasındaki benzerlik ve farklılıklar değerlendirilecektir. Bu bölümde sırası ile Sherlock Holmes Müzesi, Yeşilin Kızı Anne Müzesi, Don Kişot Müzesi, Küçük Prens Müzesi, James Bond Müzesi, Hans Christian Andersen Masal Evi, Heidi Evi, Kral Arthur Salonu, Pinokyo Müzesi, Robin Hood Efsanesi Cazibe Merkezi, Warner Bros Stüdyo Turu-Harry Potter'ın Yapımı örnekleri incelenecektir.

3.1.1. Sherlock Holmes Müzesi (The Sherlock Holmes Museum)

İskoçya doğumlu Sir Arthur Conan Doyle (1859-1930), tarafından yaratılan hayalî dedektif Sherlock Holmes'un ilk hikâyesi 1891 yılında Strand dergisinde (Strand Magazine) yayınlanmıştır.⁷¹ Polisiye roman türünün en başarılı örneklerinden biri olarak kabul edilen ve geniş bir hayran kitlesine sahip olan Sherlock Holmes'un maceraları defalarca kez film ve dizi olarak ekrana uyarlanmıştır.

Sir Arthur Conan Doyle'un yazdığı hikâyelere göre, ünlü dedektif Sherlock Holmes 1881-1904 yıllar arasında Londra'da Baker Caddesi, 221b (221b, Baker Street) numaralı evde yaşamıştır. Yine hikâyeye göre Sherlock Holmes, evin odalarını sadık arkadaşı ve meslektaşı Dr. Watson ile paylaşmıştır. İngiltere'nin sınırlarını aşır dünyaca

⁷¹ Çevrimiçi: <https://www.arthurconandoyle.com/>, 06.04.2019.

*Viktoryan dönem: Britanya kraliçesi Viktorya'nın tahta olduğu 1837-1901 yıllarını kapsayan döneme verilen ad.(Çevrimiçi: <http://victorian-era.org/>, 16.04.2019)

bir üne kavuşan Sherlock Holmes karakteri ve evi "özel mimari ve tarihi ilgi" nedeniyle İngiliz hükümeti tarafından korunmaya alınmıştır. 1815 yılında inşa edilen ev, hükümet tarafından mimari ve kültürel mirası koruma adına tescillenmiştir. Sherlock Holmes'un yaşamına ve dönemine adanmış bir müze olarak açılan mekân, yayınlanmış hikâyelerde tam olarak anlatıldığı şekliyle oluşturulmuştur. Müze evde hikâyelerin geçtiği "Viktoryan dönemi" yansıtan dekorasyon aynen muhafaza edilmiştir. Müze, zemin kattaki müze dükkânı, 1., 2. ve 3. katlardaki sergilemeler ve çatı katından oluşmaktadır. Sir Arthur Conan Doyle'un yazdığı hikâyelerde Sherlock Holmes ve Dr. Watson'ın birlikte yaşadıkları bu ev ve gündelik yaşantıları oldukça ayrıntılı bir şekilde tasvir edilmektedir. Müzeye dönüştürülen ev de kitaplardaki bu detaylar dikkate alınarak oluşturulmuştur. Kurmaca bir hikâyeye ait kurgusal karakterler olan Sherlock Holmes ve Dr. Watson kitapların okurları ve filmlerin izleyicileri için gerçekten yaşamış olduklarını düşündükleri gerçek karakterler gibidirler. Müzenin resmi İnternet sayfasında müzeye gelen ziyaretçilerin sıklıkla Sherlock Holmes ve Dr Watson'ın gerçekten bu evde yaşayıp yaşamadıklarını sorduklarından bahsedilmektedir. Siteye göre resmi kayıtlarda Viktoryan dönemde bu isimli kiracı kayıtlarına rastlanmamasına rağmen, yerel kayıtlarda bu binanın 1860-1934 yılları arasında pansiyon olarak kullanıldığı ve binada Bay Holmes ismi ile ilişkili hizmetçilerin çalıştığı bulunmuştur. Müzenin yan komşusu olan binada 1890'larda "yapay diş üreticisi" olan bir Dr. Watson'ın yaşadığı da yerel kayıtlara geçmiştir. Büyük ihtimalle rastlantısal olan bu kayıtlar, kurgu ile gerçekliğin nasıl ilginç bir şekilde iç içe geçtiğini gösteren enteresan ayrıntılardır.

Yıllar boyu pek çok filmde de canlandırılan Sherlock Holmes'un dairesi müzenin birinci katında bulunmaktadır. Bu katta kitaplarda tasvir edildiği gibi Sherlock Holmes'un çalışma odası ve yatak odası aslına uygun olarak dekore edilmiştir. Çalışma odasında şömine, Holmes'un koltuğu ve kullandığı eşyalar sergilenmektedir. Ziyaretçiler bu koltuğa oturabilmekte ve eşyaları yakından inceleyebilmektedir. Bu katta hikâyeleri okumuş ziyaretçilerin oldukça aşına olduğu Sherlock Holmes karakterine ait

kltleşmiş şapka, pipo, byteğ, keman, not defteri, kimya ekipmanları gibi eşyalar sergilenmektedir.⁷²

şekil 3.1: Sherlock Holmes Müzesi Dış Mekân Görünümü



Kaynak: [http://www.sherlock-holmes.co.uk/\(06.04.2019\).](http://www.sherlock-holmes.co.uk/(06.04.2019).)

⁷²Çevrimiçi: <http://www.sherlock-holmes.co.uk/>, 06.04.2019.

Şekil 3.2: Sherlock Holmes'un Çalışma Odası Sergilemesi



Kaynak: <http://www.sherlock-holmes.co.uk/> (06.04.2019).

Müzenin ikinci katında Sherlock Holmes karakterinin meslektaş ve arkadaşı olan Dr. Watson'ın yatak odası ve hikâyelerdeki bir diğer karakter olan ev sahibi ve iki ünlü kiracısı için yemek hazırlayıp ev işleri yapan Bayan Hudson'un odası bulunmaktadır. Dr. Watson'ın odası evin arkasındaki küçük bir avluya bakarken, Bayan Hudson'ın odası ön cephede yer almaktadır. Bu odalarda yine karakterlere ait kişisel eşyalar, dedektifin özel notları ve yayınladığı davalardan çeşitli detayların gösterim alanları bulunmaktadır. Ayrıca bu katta Doktor Watson'ın günlüğü, elle yazılmış notlar ve "Baskerville Köpeği" isimli ünlü maceradan alıntılar da sergilenmektedir.

gezilebilmektedir. Müzede sesli rehberlik hizmeti sunulmamaktadır. Müze hakkında detaylı bilgi almak isteyen ziyaretçilere girişte müze broşürü ve çeşitli dillerde hazırlanmış yazılı rehberler verilmektedir. Müzenin yalnızca zemin katı tekerlekli sandalyeyle erişim için uygundur. Dünya edebiyatının en tanınmış ve en çok hayrana sahip olan yapıtlarından biri olan Sherlock Holmes serisinin ana mekânı olan Baker Caddesi üzerindeki ev, dünyanın dört bir yanından ve pek çok farklı milletten ziyaretçi çekmektedir. Müzeye olan yoğun talepten ötürü zaman zaman müze girişinde uzun kuyruklar oluşmaktadır.

Müze koleksiyonunun bir kısmı dekor ve sahnelerle zenginleştirilmiş dinamik gösterim teknikleri ile sergilenirken diğer bir kısmı ise vitrin içlerinde sergilenmektedir. Müzede karakterlerle ilişkin eşyaların yanı sıra Viktoryan dönemde kullanılan dekoratif eşyalar da görülebilmektedir. Müzenin oda oda ve dönemi yansıtan şekilde kurgulanması ve bazı odalarda eşyaların vitrinlerde değil de dekora dâhil bir halde doğal atmosferde sunulması ziyaretçilere evin bir dönem gerçekten yaşanılan canlı bir mekân olduğu hissini vermektedir.

Sherlock Holmes Müzesi'nde yoğunluklu olarak, müzelerde kullanılan bilgilendirme elemanlarından olan etiketler kullanılmıştır. Müzede genel bilgi sunan duvar panoları bulunmamaktadır. Vitrin içlerindeki hikâyeler ve karakterle ilişkili objeler, hangi öyküde ya da sahnede nasıl kullanıldıklarını açıklayan bilgilendirme yazıları ve kitaplardan alıntı cümlelerin olduğu etiketlerle birlikte sergilenmektedirler. Müzede bir dönem gerçekten kullanılan gündelik eşyalar dışında hikâyelere uygun olarak yeniden üretilmiş replikalar da sergilenmektedir.

Müze bünyesinde dinamik ve katılımcı sergileme teknikleri de barındırmaktadır. Müze ziyaretçileri Sherlock Holmes'un odasındaki eşyalara dokunarak inceleyebilmekte ve isterlerse koltuğuna oturabilmektedirler. Müze ziyaretçisine verilen bu özgürlük daha katılımcı ve keyifli bir müze deneyimi sunmaktadır. Müzedeki görevli rehberler hikâye karakterlerine özgü kıyafetler giymiş şekilde sunum yapmaktadırlar. Son yıllarda pek çok müze tarafından tercih edilen bu kostümlü rehberler eşliğindeki gösterimler, müze

bilgilendirme sunumlarını tekdüze ve sıkıcı bir anlatımdan kurtararak daha keyifli bir hale getirmektedir.

3.1.2. Yeşilin Kızı Anne Müzesi (Anne of Green Gables Museum)

Kanadalı yazar Lucy Maud Montgomery (1874-1942) tarafından yazılan yetimhanede büyüyen Anne Shirley isimli küçük kızın başından geçen maceraların anlatıldığı Türkçeye Yeşilin Kızı Anne olarak çevrilen “Anne of Green Gables” klasik roman serisinin ilki 1908 yılında yayımlanmıştır. Yazarın kendi yaşamını da sürdürdüğü Kanada’daki Prens Edward Adası’nda geçen ve yazarın kendi hayatından izler taşıyan hikâye, her yaştan okuyucuya hitap eden yirminci yüzyılın en önemli çocuk edebiyatı eserleri arasında gösterilen kurmaca bir eserdir. Kitap yayımlandığı tarihten bugüne birçok dile çevrilmiş ve dünya çapında oldukça sevilen bir eser haline gelmiştir. Kitap serisi, yıllar içerisinde pek çok kez film, animasyon ve dizi olarak ekrana uyarlanmıştır. Yeşilin Kızı Anne, son olarak 2017 yılında “Anne With an E” ismiyle dizi olarak uyarlanarak bir online dizi-film içerikleri izleme platformunda yayınlanmış ve tekrar popülerlik kazanmıştır.

Kanada’da bulunan Prens Edward Adası’ndaki en güzel manzaralardan birine ev sahipliği yapan yazar L.M. Montgomery’nin akrabalarına ait olan ve yazarın ünlü romanına ilham veren özel mülk ve arazi günümüzde bir müze alanı olarak hizmet vermektedir. Silver Bush kasabasında bulunan 110 dönümlük bu özel mülkte, etrafı güzel çiçek bahçeleri ile çevrili bir müze, romanın lisanslı ürünlerinin satıldığı hediyelik eşya dükkânı ve çocuklar için bir oyun alanı bulunmaktadır.

Arazi içerisinde bulunan Campbell evi, 1872 yılında yazarın dayısı John ve teyzesi Annie Campbell tarafından yaptırılmıştır. İlk olarak 1776 yılında Campbell ailesine geçen mülk ise iki yüz küsur yıldan beri bu aileye aittir. L.M. Montgomery’i akrabalarını ziyaret etmeye geldiğinde oldukça mutlu eden ve eserlerine ilham veren bu

mülk 1971 yılında müzeye çevrilmiştir. Müze yapısının çevresi de günümüzde hala eski güzelliğini ve canlılığını korumaktadır.⁷³

Şekil 3.4: Yeşilin Kızı Anne Müzesi Dış Mekân Görünümü



Kaynak: <https://www.annemuseum.com/museum.php> (07.04.2019).

Yeşilin Kızı Anne Müzesi, Lucy Maud Montgomery'nin hayatına ve eserlerine adanmış bir müzedir. Müze koleksiyonu içerisinde hem yazar Lucy Maud Montgomery'e ait gerçek eşyalar hem de hikâyenin ana karakteri Anne Shirley'nin romanda tasvir edilen eşyaları bulunmaktadır. Bu açıdan müze gerçekte kurgunun birbirine karıştığı bir özellik göstermektedir. Müzede bilgilendirme elemanı olarak kullanılan küçük panolarda mekânı ve buradaki yaşantıyı tasvir eden hem yazarın günlüklerinden seçilmiş cümleler hem de Yeşilin Kızı Anne romanından alıntılar kullanılmıştır. Yeşilin Kızı Anne Müzesi, hem yazar Lucy Maud Montgomery'nin bir dönem yaşadığı gerçek bir ev olması hem de roman karakteri Anne Shirley'in yaşadığı

⁷³ Çevrimiçi: <https://www.annemuseum.com/museum.php>, 07.04.2019.

kurgusal mekân olması bakımından aynı anda hem bir yazar evi müzesi hem de kurmaca eserden oluşturulmuş bir müze olarak değerlendirilebilir.

Müzenin girişindeki bilgilendirme tabelasında, L. M. Montgomery'nin bu ev ile olan ilişkisini açıklayan ve yazarın ev hakkındaki düşünceleri ve sevgisini yansıtan günlüklerinden alınmış cümleler bulunmaktadır. Kuzeni Donald Campbell'e yazdığı bir mektubunda yazar, bu ev için "Bu yaşlı yeri dünyadaki her yerden çok daha fazla seviyorum" diyerek burayla ilgili nasıl bir duygusal bağı olduğunu açıklamaktadır. Yazarı etkileyen ve romanına ilham olan yalnızca bu ev ve arazisi değildir, yazar ayrıca vakit geçirmekten hoşlandığı kasaba civarındaki kırsal alanlar, manzaralar, orman ve göletleri de romanında yansıtmıştır. Romanda betimlenen civardaki bu diğer mekânlar da müzedeki panolarda haritalar üzerinde işaretlenmiş ve buraları görmek isteyen ziyaretçiler için de yönlendirme panoları oluşturulmuştur.

Müze içerisinde LM Montgomery'nin yaşadığı 1900'lü yılları yansıtan mobilyalar ve o dönem gerçekten kullanılmış eşyalar bulunmaktadır. Müze salon, oturma odası, yatak odaları, mutfak gibi bölümlerden oluşmaktadır. Mobilyaların üstlerine yerleştirilmiş etiketlerde romandan alıntılar okunabilmektedir. Müzede yazara ve ailesine ait fotoğraflar müze dekorasyonuna yedirilmiş bir şekilde sergilenmektedir. Ayrıca evin salonunda yazarın kendi işlediği renkli patchwork battaniye de bir vitrin içerisinde sergilenmektedir. Romanda tasvir edilen baş karakter Anne'in odası, eşyaları ve kıyafetleri evin yatak odalarından birinde aslına uygun olarak canlandırılmıştır.

Günümüzde Campbell ailesinin varisleri tarafından yönetilen Yeşilin Kızı Anne Müzesi, yılın 20 Mayıs ve 15 Ekim tarihleri arasında ziyarete açıktır. Müzenin giriş ücreti 2019 yılı itibarıyla yetişkin 6 \$, indirimli 2 \$'dır. Romanda betimlendiği şekilde yeniden üretilen roman karakteri Matthew'un kullandığı iki tekerlekli at arabası ile müzenin çevresinde gezintiler yapılabilmektedir. Müzede görevli rehberler dönemi ve karakterleri yansıtan kostümlerle ziyaretçileri karşılamaktadırlar.⁷⁴Yeşilin Kızı Anne

⁷⁴ Çevrimiçi: <https://www.annemuseum.com/museum.php>, 07.04.2019.

Müzesi, hem müze binasıyla hem de doğal çevresiyle bulunduğu bölgenin önemli bir turistik merkezidir.

Şekil 3.5: Yeşilin Kızı Anne Müzesi Sergileme Alanlarından Bir Görünüm



Kaynak:https://www.tourismpei.com/sites/default/files/tpei007_js_anne_house_6808.jpg (15.04.2019).

3.1.3. Don Kişot Müzesi (Museo del Quijotel)

İspanya'nın Kastilya-La Mancha Özerk Bölgesindeki Ciudad Real şehrinde kurulmuş olan Don Kişot Müzesi, İspanyol yazar Miguel de Cervantes'in (1547–1616) dünyaca ünlü romanı Don Kişot'un ana karakterine adanmış bir müzedir. İlk kez 1605 yılında yayınlanan iki ciltlik romanda, Ortaçağ şövalye hikâyelerine meraklı olan asilzade Don Kişot'un gezgin bir şövalye olmaya karar vererek yaveri Sancho Panza ile çıktığı yolculukta başına gelen maceralar anlatılmaktadır. Roman yıllar içerisinde tiyatro oyunu, opera, film gibi çeşitli sanat uyarlamalarına da konu olmuştur. Yel değirmenleriyle savaştan ikonik karakter Don Kişot ise dünya çapında hemen herkesin tanıdığı bir figüre dönüşmüştür.

Don Kişot Müzesi'nde ziyaretçileri romanın geçtiği dönem olan 17. yüzyıla götüren Cervantes'in romanıyla ilişkili sanatsal çalışmalardan oluşan sergilemeler, modern multimedya kurgularıyla desteklenen gösterim teknikleriyle sunulmaktadır. Müze koleksiyonu içerisinde Felipe García Coronado, Alfredo Palmero de Gregorio ve José Jiménez Aranda gibi İspanyol sanatçılar tarafından yapılmış Cervantes temalı sanat eserleri, izleyicileri romanın karakterleriyle birlikte 17. yüzyılın başlarında Madrid'de bir matbaa atmosferine taşıyan bir sunum alanı ve kitaptan alıntılarla birlikte roman kahramanı Don Kişot'un maceralarının yorumlandığı videolarla destekli gösterim odaları bulunmaktadır. Müze bünyesinde ayrıca Cervantes temalı sergilere ev sahipliğe yapan bir geçici sergi alanı ile Cervantes'in yaşamı ve çalışmaları ile ilgilenen araştırmacılar için kapsamlı bir kütüphane ve çalışma alanı bulunmaktadır.⁷⁵

Şekil 3.6: Don Kişot Müzesi Dış Mekân Görünümü



Kaynak: <https://turismo.ciudadreal.es/en/> (07.04.2019).

⁷⁵Çevrimiçi: <https://turismo.ciudadreal.es/en/project/don-quixote-museum-and-cervantine-library/>, 07.04.2019.

Don Kişot Múzesi dinamik ve statik gösterim tekniklerinin bir arada kullanıldığı bir sergileme ve sunuma sahiptir. Múze koleksiyonunda bulunan İspanyol ressamlar tarafından yapılmış Cervantes ve Don Kişot ile ilişkili eserler, klasik bir sanat galerisindeki gibi duvarlarda çerçeveler içerisinde sergilenmektedir. Múzedeki gösteri odalarından birinde romanın ilk baskısının nasıl üretildiğini yansıtan 17. yúzyıl başlarına ait temsilli matbaa atmosferi, özel bir sergileme alanında yeniden düzenlenmiştir. Múzenin başka bir gösteri odasında ise romandan seçilmiş sahnelerin canlandırıldığı bir multimedya montajı, projeksiyonla yansıtılarak interaktif ve teknolojik bir sunum alanı oluşturulmuştur.

şekil 3.7: Don Kişot Múzesi İç Mekân Görünümü



Kaynak: <https://turismo.ciudadreal.es/en/> (07.04.2019).

Oldukça küçük bir müze olan Don Kişot Múzesi haftanın tüm günleri ziyarete açıktır ve girişi ücretsizdir. Múze günümüzde kentin yerel yönetimi tarafından idare edilmektedir. Múzedeki ziyaretçilere yönelik bilgilendirme elemanlarının çoğu İspanyolca, çok az bir kısmı ise İngilizcedir. Múzenin bir hediyelik eşya dükkânı bulunmamaktadır.

Müzenin bahçesinde Don Kişot'u atı Rosinante ile tasvir eden bir heykel bulunmaktadır.

⁷⁶ Müzenin bir kısmı koleksiyon içeriği ve sergileme teknikleriyle sanat galerisini andırmaktadır. Fakat müzede sergilenen resim ve illüstrasyonların teması hayali karakter Don Kişot ve onun maceralarıdır. Dinamik gösterim tekniklerinin kullanıldığı müze, ziyaretçilerine klasik ile yenilikçi müze anlayışının bütünleştiği bir müze deneyimi aktarmaktadır.

3.1.4. Küçük Prens Müzesi (The Little Prince Museum)

Fransız yazar, pilot ve illüstratör Antoine de Saint-Exupéry (1900-1944) tarafından kaleme alınan büyüklerin dünyasını anlamaya çalışan bir çocuğun öyküsünü anlatan Küçük Prens, ilk kez 1943 yılında yayımlanmıştır. Küçük Prens, günümüzde dünyanın en çok satan ve okunan kitaplarından biridir. Bir çok dile çevrilmiş olan kitap, dünyanın dört bir yanından geniş bir hayran kitlesine sahiptir.

Antoine de Saint-Exupéry'in başyapıtı olan Küçük Prens'e adanmış tek müze olan Küçük Prens Müzesi, 29 Haziran 1999 tarihinde yazarın dünya çapında kutlanan doğumunun yüzüncü yılı etkinliklerinin bir parçası olarak Japonya'nın Kanagawa bölgesinde bulunan Hakone kasabasında kurulmuştur. Saint-Exupéry'nin hayatından ve Küçük Prens kitabından hareketle oluşturulan müze, yazarın evini yansıtan Fransız tarzı bir binaya sahiptir. Müze kompleksinde bahçe tasarımcısı Yoshiya Keiko tarafından yapılmış bir Avrupa bahçesi, restoran ve müze dükkânı bulunmaktadır.⁷⁷

Müze kompleksinin ana merkezi, yazarın büyüdüğü yer olan şato üzerinde modellenmiştir. Müze binası içerisinde yazarın çocukluğunun geçtiği odalar yeniden kurgulanmış ve yazarın yaşamından farklı dönemler canlandırılmıştır. Yazarın çocukluk odasının yeniden yaratıldığı sergileme alanında, eski oyuncaklarından bazıları ve ilk yazı çalışmaları sergilenmektedir.

⁷⁶ Çevrimiçi: http://www.spainisculture.com/en/museos/ciudad_real/museo_del_quijote.html, 10.04.2019.

⁷⁷ Çevrimiçi: <http://www.tbs.co.jp/l-prince/en/>, 10.04.2019.

Aynı zamanda bir havacı olan Saint-Exupery, 1920'li ve 30'lu yıllarda Fransız havacılığına katkıda bulunan çalışmalar yapmıştır. Müzede, yazarın yaşamının bu dönemine ait ziyaret ettiği ve çalışmalar yaptığı yerlerden birçok fotoğraf sergilenmektedir. Ayrıca müzede dönemin havacılığını yansıtan envanterlerin de sergilemesi yapılmaktadır.

Müzede yazarın ilk romanını yazdığı Fas'taki ofisi, ve 1920'lerin sonunda yaşadığı, “*Gece Uçağı*” adlı eserini yazdığı Buenos Aires'teki ofisi de düzenlenen gösteri odalarıyla yeniden canlandırılmıştır.⁷⁸

Şekil 3.8: Küçük Prens Müzesi Dış Mekân Görünümü



Kaynak: https://www.justgola.com/media/a/00/08/34359_og_1.jpeg (10.04.2019).

Saint-Exupery'nin 1940'ta New York'ta yaşarken romanı “*Küçük Prens*” için çizdiği illüstrasyonlar ve orijinal resimlerin birçoğu da, yazarın New York'taki oturma odasının canlandırması ile birlikte sergilenmektedir.⁷⁹

⁷⁸ Çevrimiçi: https://www.japantimes.co.jp/life/2001/05/22/travel/visiting-the-little-prince-at-hakone/#.XKu5S-szY_V, 10.04.2019.

Müzenin üst katında ise yazarın yaşamının son dönemine odaklanan, 1944 yılında katıldığı Akdeniz'deki deniz savaşı görevini ve uçağının denize düşmesi sonucu hayatını kaybetmesini anlatan sergileme alanları bulunmaktadır.

Şekil 3.9: Küçük Prens Müzesi Sergileme Alanlarından Bir Görünüm



Kaynak: <https://www.tokyoweekender.com/wp-content/uploads/2016/06/museum-of-the-little-prince.png> (10.04.2019).

Müzenin zemin katı, ise Küçük Prens kitabı ve karakterlerine ayrılmıştır. Bu katta kitaptaki ana karakterlerin ve öğelerin reproduksiyonları sergilenmektedir. Ana sergi gezildikten sonra müze kompleksindeki diğer alanlardan olan, kitabın temalarından hareketle oluşturulmuş içerisinde Art Nouveau fuayesi ve uzay çağı oditoryumu bulunan

⁷⁹ Çevrimiçi: https://www.japantimes.co.jp/life/2001/05/22/travel/visiting-the-little-prince-at-hakone/#.XKu5S-szY_V, 10.04.2019.

sinema salonuna geçilebilmektedir. Bu salonda yaklaşık 20 dakika süren Küçük Prens animasyon filmi ziyaretçilere aktarılmaktadır.⁸⁰

Küçük Prens Müzesi, her gün 9.00-18.00 saatleri arasında hizmet vermektedir. Giriş ücretleri 2019 yılı itibarıyla yetişkin 1600, indirimli 1100 Yen olarak belirlenmiştir. Müze kompleks bir yapının içerisinde. Komplekste müze haricinde ziyaretçilerin vakit geçirebilecekleri bahçeler, restoran ve müze dükkânı da bulunmaktadır. Müzede çalışan bazı görevliler, Küçük Prens temasına uygun olarak giydikleri kostümlerle ziyaretçileri karşılamaktadırlar. Müze içerisinde yazar Saint-Exupéry'e ait fotoğraflar, mektuplar, aksesuarlar yaşamından anekdotlarla birlikte sergilenmektedir. Müze aynı zamanda Küçük Prens'in yazılış sürecine ve kitapla ilgili ayrıntılara da yer vermektedir. Müzede dönem dönem hem çocuklara hem de yetişkinliklere yönelik Küçük Prens temalı etkinlikler düzenlenmektedir.⁸¹

3.1.5. James Bond Müzesi (James Bond Museum)

İngiliz gazeteci ve yazar Ian Fleming (1908-1964) tarafından yaratılan efsanevi karakter 007 lakaplı ajan James Bond'un maceralarını anlatan roman serisinin ilki, 1953 yılında “*Casino Royal*” ismiyle yayınlanmıştır. Yazar çok sevilen karakterin maceralarını 13 kitap serisi boyunca devam ettirmiştir.⁸² İlki 1962 yılında vizyona giren romandan uyarlanan filmler sayesinde James Bond karakteri dünya çapında bir üne kavuşmuştur. 1962 yılından günümüze yirmi küsur James Bond filmi çevrilmiş ve ajan 007 birçok farklı ünlü aktör tarafından canlandırılmıştır.

James Bond filmleri hayranı bir İsveçli iş adamı olan Gunnar Schäfer, 2002 yılında kendi girişimleriyle topladığı James Bond temalı koleksiyonunu İsveç'in güneyinde bulunan Nybro kentinde müzeye dönüştürmüştür. Gün geçtikçe gelişen ve 350 metrekarelik sergi alanına yayılan müze kompleksinde sergi alanlarının yanı sıra bir

⁸⁰ Çevrimiçi: https://www.japantimes.co.jp/life/2001/05/22/travel/visiting-the-little-prince-at-hakone/#.XKu5S-szY_V, 10.04.2019.

⁸¹ Çevrimiçi: <http://www.tbs.co.jp/>, 10.04.2019.

⁸² Çevrimiçi: <http://www.ianfleming.com/>, 07.04.2019.

sinema, oyun alanları ve müze dükkânı da bulunmaktadır. Müze koleksiyonun içeriği; James Bond film serilerinde kullanılan spor araba, motosiklet, hovercraft gibi araçlar, film afişleri, fotoğraflar, karakterlerin filmlerde kullandığı eşyalar ve giydikleri kıyafetlerden oluşmaktadır. Tek bir kattan oluşan geniş bir alana yayılmış müzede, James Bond temalı koleksiyonların dışında serinin yazarı Ian Fleming'in çalışma odası ve kütüphanesinin canlandırması da bulunmaktadır. James Bond Müzesi, geniş bir alanda kurulmuş bir müze olmasına rağmen, koleksiyonunun oldukça dağınık ve ilkel bir sergileme biçimi vardır. Bu haliyle müze, James Bond hayranı bir koleksiyonerin, koleksiyonunu gelişigüzel bir şekilde halka açtığı sıradan bir alan görünümündedir. Müzede detaylı bilgilendirme elemanları bulunmamaktadır.

Müze pazar günleri haricinde haftanın diğer günleri 10.00-17.00 arası, cumartesi günleri ise 14.00'e kadar ziyarete açıktır. 2019 yılı itibariyle müze giriş ücreti yetişkin 150, indirimli 100 İsveç kronu olarak belirlenmiştir. Müze tekerlekli sandalye ile erişime uygundur.⁸³

Şekil 3.10: James Bond Müzesi Sergileme Alanlarından Bir Görünüm



Kaynak: <http://www.007museum.com> (07.04.2019).

⁸³Çevrimiçi: <http://www.007museum.com/entre.htm>, 07.04. 2019.

3.1.6. Hans Christian Andersen Masal Evi (Hans Christian Andersen Fairytale House)

“Kibritçi Kız”, “Çirkin Ördek Yavrusu”, “Küçük Deniz Kızı”, “Parmak Kız” gibi dünyaca ünlü masalların yazarı H.C. Andersen’in (1805-1875) kurduğu büyüdü dünya, yazarın memleketi olan Danimarka’nın başkenti Kopenhag’da bulunan bir masal evinde canlandırılmaktadır.

Hans Christian Andersen Masal Evi’nin girişindeki ilk gösteri odaları ziyaretçilere yazarın yaşam öyküsünden kesitler sunmaktadır. Bu bölümde yazarın hayatından sahneler ve çalışma ortamı mankenlerin de kullanımıyla canlandırılmakta ve yazarın çeşitli dillerdeki masallarının basılı versiyonları sergilenmektedir. Müzenin yazarın hayatıyla ilgili bölümünün ardından Küçük Deniz Kızı, Kibritçi Kız, Prenses ve Bezelye gibi ünlü masallara ayrılan kurgusal bölümü gelmektedir. Bu kısımlarda H.C. Andersen’in dünyaca ünlü masalları, hareketli modeller, maketler, ekranlar, ışık ve ses efektleri yardımıyla canlandırılmaktadır. Ziyaretçiler odalarda ilerledikçe yeni bir masal ve kahramanıyla karşılaşmaktadırlar. Masalların canlandırıldığı gösteri odalarında bulunan figürler hareketlidirler, müzede kullanılan bu dinamik gösterim teknikleri ve teknolojik destekler sunum alanlarını ziyaretçiler için daha ilgi çekici bir hale getirmektedir. Ziyaretçiler masal canlandırma alanlarında bulunan düğmelere basarak masalları sesli olarak da dinleyebilmektedirler. Masalların sesli anlatımı Danca, İngilizce ve Almanca dil seçenekleriyle yapılmaktadır.

Haftanın her günü açık olan müze, saat 10.00-18.00 arası yaz döneminde ise 22.00’ye kadar hizmet vermektedir.⁸⁴

⁸⁴ Çevrimiçi: <https://www.visitcopenhagen.com/copenhagen/hans-christian-andersen-fairytale-house-gdk591356>, 10.04.2019.

Şekil 3.11: H. C. Andersen Masal Evi Sergileme Alanlarından Bir Görünüm



Kaynak: <https://www.visitcopenhagen.com/copenhagen/hans-christian-andersen-fairytale-house> (15.04.2019).

3.1.7. Heidi Evi (Heidi's House)

İsviçreli yazar Johanna Spyri'nin (1827-1901) İsviçre Alpleri'nde dedesiyle birlikte yaşayan yetim bir kızın öyküsünü anlattığı "*Heidi*" isimli kitabı iki cilt olarak 1880 ve 1881 yıllarında yayınlanmıştır. Heidi, yayınlandığı günden beri çocuk edebiyatının en tanınan ve sevilen karakterlerinden biri olmuştur. Küçük kızın maceraları bir çok kez animasyon ve çizgi film olarak uyarlanmıştır. Hem yazarın hayatının geçtiği hem de Heidi kitabının ana mekânı olan İsviçre'deki Maienfeld bölgesi hikâye sayesinde zaman içerisinde popüler bir turistik merkez haline dönüşmüştür. Heidi'nin dedesiyle birlikte yaşadığı mekânları yakından görmek isteyen dünyanın dört bir tarafından gelen turistler, İsviçre Alplerinde bulunan bu doğa harikası bölgeyi sıkça ziyaret etmektedir. Kitaplar yayımlandıktan sonra Mainfeld'deki pek çok mekânın adı kurgusal karakter Heidi ile özdeşleşmiştir. Heidi'nin yaşadığı köy olarak betimlenen, eskiden Oberrofels isimindeki

köy günümüzde Heidi Köyü (Heididorf) olarak anılmaktadır. Bu ufak ve şirin Alp köyünde Heidi Evi adında hikâyeden hareketle oluşturulmuş bir müze ev bulunmaktadır.

Heidi Evi, yenilenerek müzeye dönüştürülmüş yöreye özgü otantik bir köy evidir. Evin içerisi ve mobilyaları hikâyenin geçtiği dönemdeki köy yaşamına uygun olarak tasarlanmıştır. Heidi Evi, bölgedeki tipik köy evleri gibi uzun kış aylarında ısıyı içeride tutmak için küçük pencereler kullanılarak ahşap ve taş karışımı olarak inşa edilmiştir. Müze girişinde ilk olarak eskiden gıda maddelerinin taze ve serin kalması için saklandığı bir toprak altı mahzeni bulunmaktadır. Bu alan o dönemki işlevini yansıtacak şekilde süt, sebze, kurutulmuş et replikalarıyla zenginleştirilerek yeniden kurgulanmıştır. Müzenin üst katında ise ziyaretçileri oturma odasındaki tahta masada oturan Heidi ve arkadaşı Peter'in manken canlandırmaları karşılamaktadır. Müzenin bu bölümü yine döneme uygun olarak dekore edilmiş, mankenler de döneme uygun olarak giydirilmiştir. Bu katta oturma odasının dışında yine dönemi yansıtan eşyalarla canlandırılmış bir mutfak kısmı bulunmaktadır. Evin çatı katında ise Heidi'nin yatağının olduğu ünlü küçük ve sevimli yatak odası yer almaktadır. Müzede ayrıca çeşitli dillere çevrilmiş Heidi kitaplarından oluşan bir koleksiyon da sergilenmektedir.⁸⁵

⁸⁵ Çevrimiçi: <https://www.swissvistas.com/heidi-village.html>, 10.04.2019.

Şekil 3.12: Heidi Evi Dış Mekân Görünümü



Kaynak: <https://www.swissvistas.com/heidi-village.html> (10.04.2019).

Heidi Evi günümüzde, köyde kurulan Heidi Vakfı tarafından desteklenmektedir. Müze 15 Mart-15 Kasım tarihleri arasında her gün 10:00 - 17:00 saatleri arasında ziyarete açıktır. 2019 yılı itibariyle giriş ücreti yetişkin 13.90, indirimli 3.90 İsviçre Frangı olarak belirlenmiştir. Müze isteğe göre rehberli tur hizmeti de sunmaktadır. Müze ve çevresinde yıl içerisinde hem çocuklara hem de yetişkinliklere yönelik çeşitli faaliyetler düzenlenmektedir.⁸⁶

Heidi Evi, hem bulunduğu doğal çevre hem de nostaljik atmosfere sahip iç mekânıyla bulunduğu bölgenin önemli bir cazibe merkezidir. Müze ziyaretçilerine kurgusal karakterle özdeşleşmiş doğal çevresiyle beraber bütünlüklü bir deneyim sunmaktadır. Heidi Evi, düzenlediği açık hava aktiviteleri ve atölyeleri ile küçük bir mekâna sahip olmasına rağmen sosyal etkinlikleri ile öne çıkan bir müzedir.

⁸⁶ Çevrimiçi: <http://www.heididorf.ch>, 10.04.2019.

Şekil 3.13: Heidi Evi Sergileme Alanlarından Bir Görünüm



Kaynak: https://farm8.static.flickr.com/7363/11884808665_fbc04f0d53_b.jpg
(10.04.2019).

3.1.8. Kral Arthur Salonu (King Arthur's Hall)

Ortaçağda geçen Britanya mitolojisindeki en önemli karakterlerden biri olan efsanevi kral Arthur ile yoldaşları Yuvarlak Masa Şövalyeleri'nin maceraları, İngiliz edebiyatındaki en önemli hikâyelerdendir. Nesilden nesile sözlü olarak aktarıldıktan sonra yazıya geçirilen bu hikâyelerden Ortaçağ temalı bir çok uyarlama film de yapılmıştır.

Kral Arthur efsaneleri temalı Kral Arthur Salonu ve Tintagel Kalesi 1933 yılında, Londralı zengin bir iş adamı olan Frederick Thomas Glasscock tarafından İngiltere'nin Cornwall bölgesindeki Tintagel köyünde yaptırılmıştır. Salon, aslen Hristiyan ideallerini ve Kral Arthur'un Ortaçağ şövalye kavramlarını tanıtmak için kurulan bir organizasyonun merkezi olarak kullanılmıştır. Günümüzde ise tam olarak bir müze olarak tanımlamanın güç olduğu mekân, Kral Arthur efsanesi ile ilgili sanat

eserleri içeren, Kral Arthur meraklıları için popüler bir cazibe merkezidir. Bina içerisinde Kral Arthur ve efsaneleri ile ilgili içeriklere sahip olan bir kitapçı da bulunmaktadır. Salonun Kral Arthur ve Yuvarlak Masa Şövalyelerini'nin maceralarının anlatıldığı 72 adet vitray penceresi Veronica Whall isimli bir sanatçı tarafından geleneksel tarzlar kullanılarak tasarlanmıştır. Oldukça büyük ve etkileyici olan bu pencereler büyük bir sanatsal işçiliğe sahiptir. Salonda Kral Arthur'un granit tahtı ve etrafında şövalyelerin oturduğu yuvarlak masa, efsanelerde betimlendiği şekilleriyle canlandırılmıştır. Bu görkemli bina içerisinde ayrıca Kral Arthur ve Yuvarlak Masa Şövalyeleri'nin maceralarının anlatıldığı lazerler, ışıklar ve seslerle destekli sunum alanları bulunmaktadır.⁸⁷

Şekil 3.14: Kral Arthur Salonu Sergileme Alanlarından Bir Görünüm



Kaynak: <https://www.britainexpress.com> (10.04.2019).

Salonda efsanelerdeki temalara uygun olarak şövalye zırhları, armalar, silah, kılıç gibi objeler sergilenirken efsanelerden hareketle oluşturulmuş illüstrasyon, resim

⁸⁷ Çevrimiçi: <https://www.atlasobscura.com/places/king-arthur-s-hall>, 10.04.2019.

gibi sanatsal malzemeler de ziyaretçilere sunulmaktadır. Aynı zamanda bir Ortaçağ şatosu deneyimi de sunan sergileme alanının içeriği, teknolojik sunumlarla zenginleştirilerek ziyaretçiler için daha etkili ve ilgi çekici bir hale getirilmeye çalışılmıştır.

3.1.9. Pinokyo Müzesi (Museo di Pinocchio)

İtalyan yazar Carlo Collodi (1826-1890) tarafından yazılan Pinokyo romanı, Dünya çocuk edebiyatı literatürünün en önemli yapıtlarındandır. Carlo Collodi'nin ilk olarak 1881 yılında bir gazetenin çocuk ekinde tefrika olarak yayımladığı, tahta kukla Pinokyo'nun hikâyesi, uyandırdığı ilgi üzerine 1883'te kitap olarak basılmıştır.

İtalya'nın Pescia şehrindeki Collodi köyünde 1956 yılında kurulan Pinokyo Park içerisinde sevilen karaktere adanmış bir müze bulunmaktadır. Mülkiyeti ve yönetimi Ulusal Carlo Collodi Vakfına ait olan parkta Pinokyo'nun hikâyesini takip eden canlandırmalar ve maketlerle dolu bir parkur, bir müze, sanal kütüphane, Pinokyo temalı oyuncaklar, fuar alanları, macera yolları, yeme-içme alanları ve farklı eğlence bölümleri bulunmaktadır. Pinocchio Park'ta her gün çeşitli eğitici ve öğretici atölyeler, kukla gösterileri, sanat ve oyun atölyeleri de düzenlenmektedir. Bu özellikleriyle Pinokyo Park, turistlere yönelik keyifli bir gün geçireceklerini vaad eden interaktif bir eğlence parkı görünümündedir.

Pinokyo Park bünyesinde 1993 yılından beri hizmet veren Pinokyo Müzesi'nin koleksiyonunda Pinokyo temalı sanatsal resim, illüstrasyon, grafik, seramik gibi sanatsal çalışmalar, kostümler, teatral aksesuarlar, filmler ve posterler yer almaktadır. Müzede yıl boyunca geçici sergiler, özel organizasyon ve etkinlikler de düzenlenmektedir. Müzede geniş bir dokunmatik ekranda Pinokyo'nun başka dillerdeki çevirileri ve dünyanın dört bir yanından Pinokyo basımlarının incelenebildiği bir Pinokyo Sanal Kütüphanesi de bulunmaktadır. Müze alanının yakınında Pinokyo'yu yapan ahşap ustası Geppetto'nun atölyesinin yeniden canlandırıldığı bir gösterim odası da yer almaktadır.

Müze ve park, yaz döneminde haftanın her günü açıktır. 2019 yılı itibariyle parka giriş ücreti yetişkin 13, indirimli 11 Euro olarak belirlenmiştir. Parkın sonunda resmi bir Pinokyo satış dükkânı bulunmaktadır. Bu dükkândan Pinokyo temalı kitap, hediyelik, oyuncak gibi çeşitli eşyalar satın alınabilmektedir.⁸⁸

Şekil 3.15: Geppetto'nun Atölyesinden Bir Görünüm



Kaynak: <https://www.toscanainside.com/discover-tuscany/small-villages/collodi/>
(15.04.2019).

3.1.10. Robin Hood Efsanesi Cazibe Merkezi (Robin Hood Legacy Visitor Attraction)

Robin Hood, İngiliz halk hikâyelerinde anlatılan esasında yol kesen bir haydut olmasına rağmen zenginlerden çalıp ihtiyacı olan fakirlere dağıttığı için halkın sempati beslediği ünlü bir karakterdir. Nesilden nesile aktarılaraq efsaneleşen Robin Hood, hem İngiltere’de hem de dünyada en çok tanınan kurgusal karakterlerdendir.

⁸⁸ Çevrimiçi: <http://www.pinocchio.it/en/museo-di-pinocchio/>, 10.04.2019.

Nottingham yakınlarındaki Sherwood ormanında hırsız çetesiyle beraber yaşayan, hep yeşil kıyafetler giyen ve okçulukta usta hayalî karakterin maceraları pek çok kez film ve animasyon olarak da uyarlanmıştır.

Robin Hood efsanesi ile özdeşleşmiş İngiltere'nin Nottingham kentinde turistlere yönelik Robin Hood temalı pek çok sosyal etkinlik düzenlenmektedir. Bunlardan biri de Robin Hood Efsanesi Cazibe Merkezi olarak adlandırılan mekândaki Robin Hood deneyimidir. Robin Hood Deneyimi, üç katlı binasında ziyaretçilerini Robin Hood dünyasına doğru interaktif bir zaman yolculuğuna çıkaran yeni teknolojilerle destekli sunum alanlarına sahiptir.

Deneyimin en başında dönemi yansıtan köylü kıyafetleri içindeki görevliler ziyaretçilere Robin Hood karakteri ve öyküleri ile ilgili tarihsel bilgiler sunmaktadır. Ziyaret sırasında teknolojik destekli alanlarda Ortaçağ Nottingham'ından manzaralar, sesler ve kokular deneyimlenirken, sinematik hologram teknolojisi ile hikâyedeki karakterlerle de tanışılmaktadır.

Son yıllarda müzelerin daha fazla ziyaretçi çekebilmek için kullandıkları görsel ve işitsel teknolojilerle destekli sunum biçimleri sayesinde ziyaretçilerin müzelerdeki ilgisi de artmıştır.⁸⁹ Nottingham'daki Robin Hood deneyimi de teknolojinin getirdiği bu imkânları kullanarak ziyaretçi çeken başarılı örneklerden biridir.

Ziyaretin sonunda Robin Hood'un kullanmakta usta olduğu ok ve yay ile ziyaretçilere bir okçuluk deneyimi de yaşatılmaktadır. Nottingham Kalesi'nin de yakınında bulunan aile dostu bu cazibe merkezinde, Robin Hood temalı eşyaların, kitapların ve yerel ürünlerin satıldığı bir hediyelik eşya dükkânı bulunmaktadır.⁹⁰

⁸⁹ Fethiye Erbay, **Müze Yönetimini Kurumsallaştırma Çabası**, İstanbul, Mimarlık Vakfı Enstitüsü, 2009, 129-130.

⁹⁰ Çevrimiçi: <https://www.visit-nottinghamshire.co.uk/things-to-do/the-robin-hood-experience>, 10.04.2019.

Şekil 3.16: Robin Hood Efsanesi Cazibe Merkezi Dış Mekân Görünümü.



Kaynak: <https://www.visit-nottinghamshire.co.uk/things-to-do/the-robin-hood-experience-p690221> (10.04.2019).

3.1.11. Warner Bros Stüdyo Turu-Harry Potter’ın Yapımı (Warner Bros Studio Tour-The Making of Harry Potter)

İngiliz yazar J.K. Rowling (1965-) tarafından yazılan yedi kitaplık fantastik roman serisi Harry Potter’da, sıradan bir çocuk olan Harry’nin büyücülük dünyasına adım atmasıyla yaşadığı serüvenler anlatılmaktadır. Okurlarına büyülü bir dünya sunan kitap, yayımlandıktan sonra dünya çapında büyük bir başarı elde etmiş ve çok yüksek satış rakamlarına ulaşmıştır.

İlk kitabı “*Harry Potter ve Felsefe Taşı*” 1997 yılında yayınlanan serinin, son kitabı “*Harry Potter ve Ölüm Yadigarları*”nın 2007 yılında yayınlanmasının ardından kitapların basılı macerası tamamlanmıştır. Kitap serisinden uyarlanan büyük prodüksiyonlu filmlerin ilkinin 2001 yılında vizyona girmesiyle hikâye, çok daha geniş bir hayran kitlesine ulaşmıştır.

Londra'nın Leavesden bölgesinde bulunan Warner Bros. stüdyosu on yıldan fazla bir süre Harry Potter film serisinin film çekimlerine ev sahipliği yapmıştır. Filmler yapılırken kitapların yayınlanmaya devam etmesi üzerine filmler için oluşturulan ikonik setler, sahne malzemeleri ve kostümler serinin devam filmlerinde ihtiyaç duyulmaları halinde kullanılmak üzere yapım ekibi tarafından muhafaza edilmiştir. 2010 yılında film serisinin son filmi Harry Potter ve Ölüm Yadigarları Bölüm 2'nin çekimleri tamamlandıktan sonra prodüksiyon ekibi, film serileri boyunca kullanılan ve içerisinde filmlere dair pek çok detayı barındıran bu stüdyoyu aynı şekilde koruyarak kamuya açmaya karar vermiştir. Harry Potter filmleri yapım ekibi, serinin hayranlarının bu büyüdü dünyayı deneyimleyebilmeleri için filmdeki önemli sahne, set ve kostümleri düzenleyip bir araya getirdikleri sergileme ve sunum alanlarını, 31 Mart 2012 tarihinde "Warner Bros. Stüdyo Turu-Harry Potter Yapımı" ismiyle açmıştır. Stüdyo Turu, ziyaretçilerine film serisinin orjinal setlerini ve özel efektlerle dolu perde arkasını keşfetme fırsatı sunmaktadır.

Stüdyo turunda ziyaretçiler filmlerin önemli sahnelerine ev sahipliği yapan Hogwarts Büyük Salonu, Platform 9¾, Yasak Orman, Diagon Yolu gibi mekânların büyük setlerinin yanı sıra, filmlere ait daha küçük sahne dekorlarını da yakından görebilmektedirler. Filmin ana karakterlerinin giydikleri ikonikleşmiş kıyafetlerin bazıları da turun bir bölümünde mankenler üzerinde sergilenmektedir. Film yapım ekibinin sanat departmanı tarafından hazırlanan ve çeşitli teknolojik, özel ve görsel efekt destekli sahnelerin perde arkalarını gösteren sunum alanları da filmlerin yapım hikâyesine ışık tutan oldukça ilgi çekici alanlardır. Stüdyo turunun bilet fiyatları 2019 yılı itibarıyla 45£ olarak belirlenmiştir. Stüdyo alanı içerisinde dönemsel geçici sergiler ve özel etkinlikler de düzenlenmektedir. Stüdyo alanında Harry Potter temalı birçok ürünün satıldığı üç adet büyük hediyelik eşyanı dükkânı bulunmaktadır.⁹¹

Londra'ya gelen turistler tarafından yüksek bir talep gören bu stüdyo turu deneyimi, bölgedeki en önemli ve en çok ziyaret edilen cazibe merkezlerindendir. Dünya çapında milyonlarca hayranı olan kitap serisinden uyarlanan filmlerin perde

⁹¹ Çevrimiçi: <https://www.wbstudiotour.co.uk>, 10.04.2019.

arkasını yansıtan bu stüdyo, serinin meraklıları tarafından kutsal bir alan gibi görülerek büyük bir heyecanla ziyaret edilmektedir.

Şekil 3.17: Warner Bros. Stüdyo Turu-Harry Potter Yapımı Sergileme Alanlarından Bir Görünüm



Kaynak: <https://www.wbstudiotour.co.uk> (10.04.2019).

3.2. YURT DIŞINDAN ÖRNEKLER İLE MASUMİYET MÜZESİ'NİN KARŞILAŞTIRMALI DEĞERLENDİRMESİ

Tez çalışması kapsamında incelenen kurmaca eserlerden oluşturulan müzelere bakıldığında çoğunun benzer özelliklere sahip olmasına karşın bazı farklılıklara da sahip oldukları görülmektedir. Ülkemizdeki kurmaca eserlerden oluşturulan tek müze örneği olan Masumiyet Müzesi ise yurt dışı müzelerden pek çok yönden ayrılmaktadır. Tezin bu bölümünde bu temel farklılıklara odaklanılarak genel bir değerlendirme yapılacaktır.

Öncelikle, incelenen bütün müzeler kurgusal edebi bir metinden hareketle oluşturulan kurmaca ile gerçekliğin iç içe geçtiği mekânlardır. Müzelerin hepsinin müze

severlerden ziyade edebiyat severlere hitap etmekte olduğu söylenebilir. Müzeler hikâyelerin ve kahramanlarının hayranları tarafından daha büyük bir heyecan ve istekle ziyaret edilmektedir. Fakat bu, hikâyelere hâkim olmayan ziyaretçilerin müzeleri gezemeyeceğı anlamına gelmemektedir. Müzeler aynı zamanda hikâyeleri hakkında bilgilendirmeler verdikleri ve eğlenceli yönleri de sahip oldukları için herkes tarafından keyifle gezilebilmektedir.

Masumiyet Müzesi'nde gerçekleştirilen, bir yazarın kendi yarattığı kurmaca karaktere gerçek bir mekânda hayat vererek, onun kurmaca dünyasını gerçek nesnelerle müzeleştirmesinin ise, dünya müzecilik tarihinde örneğı görülmemiş bir çalışma olduğı söylenebilir.

Temel olarak Masumiyet Müzesi'nin yurt dışı örneklerinden en büyük farkı; müzenin kuruluş sürecidir. Müzenin kurucusu Orhan Pamuk müzeyi aynı isimli romanıyla birlikte kurgulamış ve romanda müzede nelerin sergileneceğini önceden belirtilmiştir. Müze romanla birlikte ilerlerken koleksiyonu da dağınık bir şekilde toplanmıştır. Sonuç olarak müzeyi, yurt dışı örneklerindeki gibi eserin hayranları ya da yazarın varisleri değil, yazarın bizzat kendisi kurmuş ve bütün kuruluş ve sergileme süreçlerine dâhil olmuştur.

Masumiyet Müzesi'nin kalıcı koleksiyonu da yurt dışındaki örneklerden oldukça farklıdır. Gündelik hayattan nesnelere sahip olan müze koleksiyonu İstanbul'un bir dönemini de yansıtan nostaljik öğeler içermektedir. Bu özelliğıyle müzenin aynı zamanda dönemin sosyo-kültürel değerleri ve alışkanlıklarını da aktardığı söylenebilir. Masumiyet Müzesi eşyaları, mekânları, sosyal ve siyasi olayları, toplumsal davranış biçimleri ve değer yargılarıyla bir dönemin toplumsal hafızasına ışık tutan bir müzedir. Bu özelliklerinden dolayı müzeyi yalnızca kitabı okuyan ve karakterleri tanıyanlar değil toplumun her kesiminden ve her yaşta ziyaretçiler de keyifle gezebilmektedir.

Masumiyet Müzesi'nin aynı zamanda hikâyenin geçtiğı dönemi de yansıtmaya özelliğı en çok Londra'daki Sherlock Holmes Müzesi ile benzetilmektedir. Sherlock Holmes Müzesi'nin kalıcı koleksiyonu da hikâyenin geçtiğı Viktoryan dönemi yansıtmaktadır. Müzede sergilenen ve dekor olarak kullanılan tüm eşyalar bu döneme

aittir. Aynı zamanda Masumiyet Müzesi'ndeki gibi roman karakterlerinin gerçekten müzedeki eşyaları kullanmış olduklarına inanılmaktadır.

Masumiyet Müzesi'nin sunum ve sergileme biçimi de diğer kurmaca eserlerden oluşturulan müzelerden farklıdır. Müzede roman karakterlerinin kullandıkları gündelik objeler, belli bir kompozisyon içerisinde vitrinli ahşap kutularda roman bölümlerinin sırasına göre sergilenmektedir. Yurt dışı örneklerinde ise daha çok gösteri odalarında canlandırma odaklı ve karakterleri öne çıkaran sergilemeler kullanılmaktadır.

Masumiyet Müzesi'nin koleksiyonunda bulunan gündelik hayatta kullanılan değersiz nesneler müzede birer sanat eseri değeri kazanmıştır. Müze en sonunda kurmaca ve gerçekliği bünyesinde buluşturan bir sanat alanına dönüşmüştür. Yurt dışındaki müze örnekleri, Masumiyet Müzesi'ndeki gibi bu derece sanatsal bir kaygı güdülerek oluşturulmamıştır.

Yurt dışı örneklerin bir çoğunda kurmaca eseri ve karakteri oluşturan yazara ve hayat hikâyesine de yönelik sergilemeler bulunmaktadır. Bu açıdan yazar evi müzelerinin özellikleri ile benzer yönleri sahiptirler. Örneğin, Küçük Prens Müzesi'nin büyük bir bölümü kitabın yazarı Antoine de Saint-Exupéry'e ayrılmıştır. Masumiyet Müzesi koleksiyonunda ise; yazar Orhan Pamuk'a ya da hayatına ilişkin herhangi bir sergileme bulunmamaktadır. Yalnızca müzenin çatı katında yazarın kitabı yazarken tuttuğu el yazısı çalışma notlarının sergilenmesi bir istisna olarak gösterilebilir.

Yurt dışından örnekler daha çok turizm ve eğlence endüstrisine hizmet etmektedirler. Çoğu müze aynı zamanda bulunduğu bölgenin turizmine de katkıda bulunan cazibe merkezleridir. Yurt dışı örneklerinde müze içerisinde ve açık alanlarda ziyaretçilere yönelik hem eğitici hem eğlendirici çeşitli aktivite ve etkinlikler sunulmaktadır. Küçük Prens Müzesi, Pinokyo Müzesi gibi çocuk edebiyatı karakterlerine adanmış müzelerde ise yoğun olarak çocuklara yönelik eğitici etkinlikler ve atölyeler düzenlenmektedir. Bu müzeler koleksiyonlarının yanında her yaşta ziyaretçiye hitap edebilen çeşitli etkinlik imkânlarıyla da bulundukları yerel bölgede önemli birer merkez haline gelmişlerdir. Ziyaretçilerine durağan bir sergi deneyimi sunmaktan ziyade, ziyaretçiyi daha aktif hale getiren interaktif sunumlara ağırlık vererek

müzelere olan ilgiyi arttırmaktadırlar. Masumiyet Müzesi örneğine bakıldığında ise ziyaretçi odaklı etkinlik ve aktivitelerin düzenlenmediği ve daha ziyade durağan bir sergilemenin tercih edildiği görülmektedir. Müze alanının kısıtlı olması da bu tarz yoğun katılımlı etkinliklere ve interaktif sunumlara imkân vermemektedir.

Aynı isimli romandan hareketle kurulmuş olan Masumiyet Müzesi'nin yazarı Orhan Pamuk'un hala yaşayan ve eser üreten bir sanatçı olması da müzenin ziyaretçi kitlesi ve oranlarını etkileyen bir unsurdur. Yurt dışı örneklerinde müzelerin kurgusal karakterlerinin üreticisi olan yazarların hepsi yıllar önce hayatını kaybetmiş isimlerdir. Bu sebeple müzelerin güncel ziyaretçi kitlesine herhangi bir katkıları yoktur. Fakat Masumiyet Müzesi'nde müze direktörünün verdiği bilgilere göre; Orhan Pamuk'un yeni bir romanı çıktığında ya da basına yeni bir röportaj verdiğinde müzeye olan ziyaret talebinin de buna paralel olarak arttığı gözlenmektedir. Bir başka deyişle müzenin ziyaretçi potansiyeli Orhan Pamuk'un popülerliğinden beslenmektedir. Yazarın yurt içi ve globalde gündemde olduğu dönemlerde müzeye gelen ziyaretçilerin sayısında kayda değer bir artış gözlemlendiği müze direktörü tarafından belirtilmiştir.

Kalıcı eserlere sahip olan kurmaca eserlerden oluşturulan yurt dışı müzelerinin çoğu bünyelerinde kendi temalarına ve hikâyelerine uygun geçici sergiler de düzenlemektedirler. Masumiyet Müzesi'nde ise 14. İstanbul Bienali dışında müze alanı içerisinde geçici sergi düzenlenmemiştir. Fakat müzenin vitrinlerine ait replikaların sergilendiği yurt dışı gezici sergileri yapılmıştır.

Müzelerde kullanan sergileme ve sunum elemanlarından olan canlandırmalar, manken ve modeller yurt dışı örneklerinde sıklıkla kullanılmışken Masumiyet Müzesi'nin hiç bir bölümünde kullanılmamıştır. Yurt dışı örneklerde sevilen hikâye kahramanları üç boyutlu canlandırmalar, heykel ya da mankenlerle ziyaretçiye sunulmak istenirken, Masumiyet Müzesi'nde bundan kasıtlı olarak kaçınılmıştır. Orhan Pamuk, hikâye kahramanlarının görüntüsünü okurunun hayal gücüne bırakmak istediği ve bu konuda oldukça hassas olduğu için müzede kahramanları yansıtan ne bir canlandırma elemanı ne de bir fotoğraf kullanmamıştır. Masumiyet Müzesi'nde hikâye ve kahramanlar, figürlerle değil eşyalarla canlandırılmak istenmiştir. Orhan Pamuk, her

okuyucunun zihninde canlandırdığı roman kahramanının imajını zedelememek adına böyle bir tercihte bulunmuştur.

*“Çağdaş müzecilik çalışmalarında koleksiyonun etkili tarzda sergilenmesi için geleneksel metodların yanında; insan faktöründen ve çeşitli teknolojik araçlardan yararlanılmaktadır.”*⁹² Yurt dışındaki Küçük Prens, Robin Hood Cazibe Merkezi, H.C. Andersen Masal Evi gibi örneklerde de geleneksel yöntemlerin dışında animatronik gösteriler, üç boyutlu hologramlar, interaktif araçlar gibi günümüzde müzelerde kullanılan teknolojik unsurlardan faydalanılmaktadır. Fakat Masumiyet Müzesi’nin de içinde olduğu Heidi Evi, Sherlock Holmes Müzesi gibi örnekler hikâyelerini daha sade bir biçimde anlatmayı tercih etmişlerdir. Bu müzelerde teknoloji kullanımı oldukça kısıtlıdır.

Yeşilin Kızı Anne ve Sherlock Holmes Müzesi gibi örneklerde, müze görevlileri ve rehberler müzenin temasına ya da karakterlerin özelliklerine uygun kostümler giyerek ziyaretçileri karşılamaktadırlar. Ziyaretçilere oldukça sempatik gelen bu uygulama pek çok müze tarafından tercih edilmekteyken Masumiyet Müzesi’nde böyle bir uygulama bulunmamaktadır.

Masumiyet Müzesi ve yurt dışındaki müzelerin çoğu çağımızın şartlarına uygun olarak web sitesi ve sosyal medya kullanımında aktiftir. Fakat Heidi Evi, James Bond Müzesi gibi müzeler yalnızca kendi dillerinde hizmet vermektedir. Bu durum yabancı ziyaretçilerin müze hakkında bilgi alabilmesinde sıkıntılar oluşturmaktadır.

Son dönemlerde müzelerin en önemli gelir kaynaklarından bir olan müze satış dükkânları da bahsi geçen müzelerin neredeyse tamamında bulunmaktadır. Hikâyeye ve kahramana özgü tasarlanmış hediyelikler, yerel ürünler ve eserin yazarına ait kitaplar bu dükkânlarda satışa sunulmaktadır. Masumiyet Müzesi’nde de romanı yansıtan hediyelikler ve Orhan Pamuk’a ait kitapların yanı sıra İstanbul temalı kitaplar da satılmaktadır.

⁹² Fethiye Erbay, **Müze Yönetimini Kurumsallaştırma Çabası**, İstanbul, Mimarlık Vakfı Enstitüsü, 2009, 134.

SONUÇ

Tezin araştırma sürecinde hem dünyada hem Türkiye’de bulunan yazarlara adanmış çok sayıda müze ve müze ev olmasına rağmen, bunun yanında kurmaca eserlere adanmış müze sayısının oldukça sınırlı olduğu gözlemlenmiştir. Yapılan bu çalışmayla, bu alanın ne kadar bakir olduğu ve Dünya edebiyatının zenginliği göz önünde bulundurulduğunda bu örnekler gibi kurmaca eserlere ve kahramanlara adanmış müzelerin sayısının arttırılabileceği görülmüştür.

Ülkemize bakıldığında; köklü edebiyat tarihimiz boyunca pek çok unutulmaz eser ve kahramanlar üretilmiş olması açısından kurmaca eserlere adanan müzelerin kurulması için büyük bir potansiyele sahip olduğu görülmüştür. Ülkemizdeki pek çok şehirde yazar müze evleri varken Masumiyet Müzesi dışında kurmaca eserlerden oluşturulan müze bulunmamaktadır. Bu bağlamda ülkemizde bu coğrafyanın hikâyelerine ve kahramanlarına adanan müzelerin sayısının artması ve bu alanda yapılan çalışmaların gelişmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Tez kapsamında ülkemizdeki tek, kurmaca bir esere adanmış müze olan Masumiyet Müzesi’nin kuruluşu, yönetim biçimi, koleksiyonu, sergileme yöntemleri ve güncel durumu ayrıntılı olarak ele alınmaya çalışılmıştır. Bunun dışında yine yurt dışından benzer müze örneklerinin kuruluşları, koleksiyonları ve sunum biçimleri incelenerek Masumiyet Müzesi ile olan benzerlikleri ve farklılıkları ortaya konmuştur. Bu değerlendirme çerçevesinde müzeler edinilen bilgiler ışığında tüm yönleriyle ele alınmaya çalışılmıştır.

Kurmaca eserlerden oluşturulan müzeler büyük, kapsamlı ve sistematik müzeler olmadığı için bu alanda yapılmış kapsayıcı ve detaylı bir çalışma da bulunmamaktadır. Bu nedenle müzelerle ilgili bilgiler müzelerin resmî web sayfalarından, müzeler hakkında yazılmış değerlendirme yazıları ya da haberlerden ve müzelerle mail yolu ile iletişim kurularak alınmıştır.

Bu tarz müzelerle ilgili herhangi bir sistemli çalışma ya da oluşturulmuş bir liste bulunmadığı için araştırma tek tek müzesi kurulmuş olabilecek eserler ve karakterler

düşünüerek yapılmıştır. Araştırma çerçevesinde dünyanın herhangi bir yerinde atlanılan ya da tahmin edilemeyen başka eserlere ya da kahramanlara ait müzelerin de olabileceği göz önünde bulundurulmalı ve bu tezin kısıtı olarak kabul edilmelidir. Bu yüzden yapılan bu derleyici çalışma, bu alanda kendinden sonra yapılacak olan çalışmalara, üzerine yeni bilgiler ekleme ve araştırmayı genişletebilme imkânı sunmaktadır.

Tez kapsamında ulaşılan bilgilerin bu alanda yapılmış ilk çalışmalardan biri olması sebebiyle, bu çalışmanın bundan sonraki çalışmalar için karşılaştırmalı bir veri kaynağı görevi görmesi ve ülkemizde bu tarz müzelerin sayılarının artmasına destek olması amaçlanmıştır.

KAYNAKÇA

Akçay, Ahmet Sait:

Okumanın Farkı Orhan Pamuk,
İstanbul, Pozitif Yayınları, 2011.

Aktaş, Şerif:

Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş, Ankara, Birlik Yayınları, 1984.

Çevik, Samet:

“Kurgusal mekânlarda edebiyat turizmi deneyimi: “Masumiyet Müzesi” örneği”,
Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi,
Cilt.11, Sayı. 22, Aralık 2018, s. 304-330.

Demir, Fethi:

Orhan Pamuk’un romanları üzerine bir araştırma, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2011.

Ecevit, Yıldız:

Orhan Pamuk’u Okumak: Kafası Karışmış Okur ve Modern Roman,
İstanbul, İletişim Yayınları, 2004.

Engin Kılıç:
Kılıç,

Orhan Pamuk’u Anlamak, Der.: Engin
İstanbul, İletişim Yayınları, 2000.

Engin Kılıç, Nüket Esen:
Engin

Orhan Pamuk’un Edebi Dünyası, Haz.:
İstanbul, İletişim Yayınları, 2008.

Erbay, Fethiye:

**Müze Yönetimini Kurumsallaştırma
Çabası**, İstanbul, Mimarlık Vakfı
Enstitüsü, 2009.

Erbay, Mutlu:

**Müzelerde Sergileme ve Sunum
Tekniklerinin Planlanması**, İstanbul,
Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2011.

Fresko, Lara:

**A case Study of excess/access media:
Simultaneous construction of novel and
museum in The Museum of Innocence**,
İstanbul Bilgi Üniversitesi, Yayınlanmamış
Yüksek Lisans Tezi, 2011.

Karadeniz, Havvaana:

**Orhan Pamuk'un romanlarında
üstkurmaca**, Ahi Evran Üniversitesi,
Yayınlanmamış Yüksek
Lisans Tezi, 2014.

Karaduman, Sinem:

**Nesne düzeni ve imge tasavvuru
bağlamında sanatsal bir kurgu olarak
Masumiyet Müzesi**, Dokuz Eylül
Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek
Lisans Tezi, 2016.

Karatekin, Tülay:

Orhan Pamuk eserlerinde aşk, T.C.
Harran Üniversitesi, Yayınlanmamış
Yüksek Lisans Tezi, 2013.

Karlık, Özge:

**From the “author” to the “reader”:
visiting literary house-museums in
İstanbul, Middle**

East Technical University, Unpublished
Master’s Thesis , 2009.

Koç, Ethem:

**Orhan Pamuk’un romanlarında
İstanbul, Bülent Ecevit Üniversitesi,
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2014.**

Kuş, Selmin:

**Edebiyat ve müze: bir roman ve müze
olarak Masumiyet Müzesi, Yeditepe
Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek
Lisans Tezi, 2010.**

McGaha, Michael:

**Autobiographies of Orhan Pamuk: The
Writer In His Novels, Salt Lake City,
University of Utah Press, 2008.**

Pamuk, Orhan:

**İstanbul: Hatıralar ve Şehir, İstanbul,
Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık ve
Ticaret Sanayi A.Ş., 2003.**

Pamuk, Orhan:

**Babamın Bavulu, İstanbul, İletişim
Yayınları, 2007.**

Pamuk, Orhan:

**Masumiyet Müzesi, İstanbul, İletişim
Yayınları, 2008.**

Pamuk, Orhan:

Manzaradan Parçalar: Hayat, Sokaklar, Edebiyat, İstanbul, İletişim Yayınları, 2010.

Pamuk, Orhan:

Saf ve Düşünceli Romancı, İstanbul, İletişim Yayınları, 2011.

Pamuk, Orhan:

Şeylerin Masumiyeti, İstanbul, İletişim Yayınları, 2012.

Pamuk, Orhan:

Hatıraların Masumiyeti, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2016.

Somer, Pelin Melisa:

Metinden görsele mimaride ekfrasis, İstanbul Teknik Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2015.

Söğüt, Elif:

Orhan pamuk'un romanlarında aşk anlayışı ve kadın imgeleri, İstanbul Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011.

Süzük Toker, A. Şule:

Pamuk Kadınlar: Orhan Pamuk romanlarında kadının temsili, İstanbul, İletişim Yayınları, 2011.

Yağcıoğlu, Hülya:

The innocence of objects: commodification, collecting and fetishism in the age of innocence and the

Museum of Innocence, Boğaziçi
University, Unpublished Ph.D.
Dissertation, 2015.

İnternet Kaynakları

https://www.orhanpamuk.net/	Çevrimiçi: 08.03.2019.
https://masumiyetmuzesi.myshopio.com/	Çevrimiçi: 15.04.2019.
http://www.tdk.gov.tr/	Çevrimiçi: 14.04.2019.
http://www.radikal.com.tr/	Çevrimiçi: 08.03.2019.
http://kitap.ykykultur.com.tr/	Çevrimiçi: 15.04.2019.
https://www.somersethouse.org.uk/	Çevrimiçi: 13.03.2019.
https://kulturlimited.com/	Çevrimiçi: 12.04.2019.
https://www.bbc.co.uk/	Çevrimiçi: 12.04.2019.
https://www.theguardian.com/	Çevrimiçi: 12.04.2019.
https://www.arthurconandoyle.com/	Çevrimiçi: 06.04.2019.
http://www.sherlock-holmes.co.uk/	Çevrimiçi: 06.04.2019.
https://www.annemuseum.com/	Çevrimiçi: 07.04.2019.
https://turismo.ciudadreal.es/en/	Çevrimiçi: 07.04.2019.
http://www.spainisculture.com/en/	Çevrimiçi: 10.04.2019.

http://www.tbs.co.jp/l-prince/en/	Çevrimiçi: 10.04.2019.
https://www.japantimes.co.jp/	Çevrimiçi: 10.04.2019.
http://www.tbs.co.jp/	Çevrimiçi: 10.04.2019.
http://www.ianfleming.com/	Çevrimiçi: 07.04.2019.
http://www.007museum.com/	Çevrimiçi: 07.04.2019.
https://www.visitcopenhagen.com/	Çevrimiçi: 10.04.2019.
https://www.swissvistas.com/	Çevrimiçi: 10.04.2019.
http://www.heididorf.ch/	Çevrimiçi: 10.04.2019.
https://www.atlasobscura.com/	Çevrimiçi: 10.04.2019.
http://www.pinocchio.it/en/	Çevrimiçi: 10.04.2019.
https://www.visit-nottinghamshire.co.uk/	Çevrimiçi: 10.04.2019.
https://www.wbstudiotour.co.uk/	Çevrimiçi: 10.04.2019.